

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی
و تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب
تعلیمی و تألیف کتب درسی

کتاب معلم

رهنمای تدریس زبان و ادبیات دری

صنف نهم (برای مناطق پشتو زبان)

رهنمای تدریس زبان و ادبیات دری - صنف نهم (مکاتب پشتو زبان)

کتاب های درسی متعلق به وزارت معارف بوده،
خرید و فروش آن در بازار جداً ممنوع است،
بامتخلفین برخورد قانونی صورت می گیرد.

سال چاپ: ۱۳۹۷ هـ. ش.

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و

تربیهٔ معلم

ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی

و تألیف کتب درسی

کتاب معلم

رهنمای تدریس زبان و ادبیات دری

صنف نهم

(برای مکاتب پشتو زبان)

سال چاپ: ۱۳۹۷ هـ . ش.

مؤلف

- دکتور سید اکرام الدین حصاریان
- شجاع الدین خراسانی

ادیتور علمی و مسلکی

- محمد اسمعیل جهش متخصص زبان و ادبیات دری

ادیتور زبانی:

- سید محمود خلیق متخصص زبان و ادبیات دری
- معاون مؤلف نرگس صالحی عضو علمی دیپارتمنت زبان و ادبیات دری

کمیتۀ دینی، سیاسی و فرهنگی

- حبیب الله راحل مشاور وزارت معارف در ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
- حبیب الله فوزی متخصص علوم اسلامی

کمیتۀ نظارت:

- دکتور اسدالله محقق معین انکشاف نصاب تعلیمی و تربیۀ معلم
- دکتور شیر علی ظریفی رئیس پروژۀ انکشاف نصاب تعلیمی
- دکتور محمد یوسف نیازی سرپرست ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

دیزاین : عنایت الله غفاری

بسم الله الرحمن الرحيم

ملي سرود

دا وطـــن افغانـــستـان دی
دا عـــزت د هـــــر افغـــان دی

کـور د سـولې کـور د تـورې
هــر بچـــی یـــې قهرمـــان دی

دا وطـــن د ټولــو کــور دی
د بلوڅـــــــو د ازبکــــــــو

د پـــښتــون او هـــزاره وو
د ترکمنـــــــو د تاجکــــــــو

ورســره عــرب، گوجــر دي
پامیـــــریان، نورستانیــــــان

براهـــوي دي، قزلبـــاش دي
هــم ایمـــاق، هــم پـشه یـان

دا هیـــواد بـه تـل ځلیـږي
لکــــه لمـــر پــر شــنه اسمـــان

پـه سینـــه کــې د اسیــا بــه
لکـــــــه زړه وي جــــــاویدان

نـــوم د حـــق مـــودی رهبــــر
وایـــو الله اکبـــر وایـــو الله اکبـــر

بسم الله الرحمن الرحیم

پیام وزیر معارف،

استادان و معلمان محترم،

تعلیم و تربیه اساس توسعه و انکشاف هر کشور را تشکیل می‌دهد و نصاب تعلیمی یکی از عناصر بنیادی تعلیم و تربیه می‌باشد که مطابق انکشافات علمی و نیازمندی‌های جامعه وضع می‌گردد، واضح است که انکشافات علمی و ضرورت‌های جامعه همواره در حال تَطَوُر می‌باشد؛ بناءً لازم است نصاب تعلیمی نیز به صورت علمی و دقیق مطابق ایجابات عصر و زمان انکشاف نماید؛ البته نباید نصاب تعلیمی تابع تغییرات سیاسی، نظریات و تمایلات اشخاص گردد.

کتاب رهنمای معلم که امروز در دسترس شما قرار دارد بنابر همین مشخصات تهیه و ترتیب گردیده و با تکیه بر میتودهای جدید تدریس، فعالیت‌ها و مواد معلوماتی نیز در آن اضافه شده است که یقیناً برای فعال نگاه داشتن شاگردان در عملیهٔ تدریس مفید و مؤثر می‌باشد.

امیدوارم محتویات این کتاب که با استفاده از روش‌های آموزش فعال تألیف و تدوین شده است، مورد استفادهٔ شما استادان عزیز قرار گیرد. با استفاده از فرصت از اولیای محترم شاگردان تقاضا بعمل می‌آید تا در تعلیم و تربیهٔ با کیفیت دختران و پسران خود همکاری متداوم نمایند، تا به این وسیله اهداف و آرزوهای نظام معارف بر آورده گردد و نتایج و دست آوردهای خوبی برای نسل جوان و کشور ما داشته باشد.

استادان و معلمان گرانقدر ما در تطبیق مؤثر نصاب تعلیمی رسالت و مسؤولیت بزرگ دارند.

وزارت معارف همواره تلاش می‌نماید تا نصاب تعلیمی معارف مطابق اساسات و ارزشهای دین مبین اسلام، نیازمندی‌های جامعه و منافع ملی و وطندوستی با معیارهای جدید علمی ساینس و تکنالوژی انکشاف نماید.

به منظور نیل به این مأمول بزرگ ملی از تمام شخصیت‌های علمی، دانشمندان تعلیم و تربیهٔ کشور و اولیای محترم شاگردان تمنا دارم، تا با ارائهٔ نظریات و پیشنهادات رهنمودی و سودمند خویش مؤلفان ما را در بهبودبخشی بیشتر از پیش تألیف کتب درسی و رهنماهای معلمان یاری نمایند.

از همهٔ دانشمندانی که در تهیه و ترتیب این کتاب سهم گرفته اند و نیز از مؤسسات محترم ملی و بین المللی و سایر کشورهای دوست که در تهیه و ترتیب نصاب تعلیمی جدید، طبع و توزیع کتب درسی و رهنماهای معلمان زمینه سازی و یا همکاری‌های مادی یا معنوی نموده اند صمیمانه اظهار امتنان و قدردانی نموده تداوم همکاری‌های شان را آرزو می‌نمایم.

و من الله التوفیق

دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف جمهوری اسلامی افغانستان

فهرست کتاب

پیشگفتار

کتاب رهنمای معلم کتابی است که معلمان را در اجرای دقیق برنامۀ درسی در صنف، رهنمایی میکند. از دیگر فواید کتاب رهنمای معلم آشنا ساختن معلمان عزیز با اهداف عمومی تعلیم و تربیه، اهداف دورۀ تحصیلی، آشنایی با برنامۀ درسی و شیوۀ تدریس درس به درس یک کتاب درسی است .

این رهنما در دو فصل تنظیم شده است، فصل اول کلیات و معرفی برنامه درسی و فصل دوم تدریس مضامین آموزشی یا تدریس درس‌های مختلف، فصل اول شامل دو قسمت است قسمت اول مقدمات و قسمت دوم آشنایی با برنامه درسی است. در قسمت مقدمات معلمان عزیز با مقاصد تعلیم و تربیه و رسالت معلمی آشنا می‌شوند. آنها یاد می‌گیرند که اهداف نظام آموزش و پرورش کشور عزیز ما افغانستان در ساحه‌های مختلف اخلاقی، اعتقادی، علمی، آموزشی، فرهنگی، هنری، مدنی، اجتماعی و اقتصادی چه مقاصد را دنبال می‌کند. موضوعات درسی مختلف، برای تحقق این اهداف طراحی شده است و معلمان در صنوف مختلف باید تلاش کنند که از طریق ارائه محتوا و روش‌های جذاب تدریس، زمینه تحقق این اهداف را متناسب با توانایی شاگردان فراهم کنند.

در قسمت دوم فصل اول معلمان عزیز با اهمیت موضوعات درسی، اهداف کلی آموزش هر درس، محتوای برنامه (مضامین آموزشی) نوع ارتباط عمودی موضوعات آموزشی در صنوف مختلف، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزیابی از معلومات و مهارت‌های شاگردان و لوازم اجرایی برنامۀ درسی آشنا می‌شوند . روشهای تدریس که در هر راهنما معرفی شده است، متناسب با موضوع درسی است، برای مثال روش تدریس توصیه شده در درس ریاضی با درس اجتماعیات و یا آموزش زبان مادری فرق می‌کند. وجه اشتراک این روشها تأکید آنها بر فعال بودن شاگردان در جریان یادگیری تحت هدایت معلم است.

فصل دوم این راهنما به برنامه ریزی سالانه (پلان سالانه) برای مناطق سرد سیر وگرمسیر، نحوه تدریس هر درس (پلان روزانه) و منابع و مآخذی که برای تألیف راهنما از آنها استفاده شده، اختصاص یافته است. اعتقاد نویسنده گان این راهنما بر این بوده است که معلمان گاه به دلیل نداشتن وقت کافی ممکن است که فرصت تهیۀ پلان روزانه را نداشته باشند و یا اینکه هر کدام استنباط‌های خاص از اهداف درس داشته باشند، در نتیجه، تدریس آنها با یکدیگر فرق می‌کند. به منظور فراهم آوری سهولت در کار معلمان پلان‌های تدریس به گونه یی نوشته شده است که نیاز آنها را در تدریس و اجرای برنامه به خوبی تأمین میکند. لازم به ذکر است که شیوۀ تدریس توصیه شده، مانع از آن نیست که معلمان نتوانند از روشهایی که خود در طی سال ها، اثرات یادگیری آن را تجربه کرده اند استفاده نکنند و آن‌ها را کنار بگذارند. بدون شک بهترین روش تدریس، روشی است که در آن یادگیری درس انجام شود و شما معلمان احساس رضایت را در چشم شاگردان ببینید.

قسمت دیگری از پلان روزانه به ارائه پاسخ‌های توضیح کنندۀ متن درس و سؤالات پایانی درس، اختصاص داده شده است. به منظور توسعۀ دانش معلمان در انتهای هر پلان درسی معلومات اضافی برای آنها آورده شده است. بدون شک این راهنماها خالی از اشکال نیست. معلمان ارجمند با ارسال نظرات خود به مرکز نصاب تعلیمی می‌توانند به بهتر شدن این راهنماها کمک کنند.

در پایان موفقیت همۀ معلمان عزیز را در تربیت افراد صالح و با ایمـــــان و مسؤول در برابر کشور عزیز مان افغانستان از خداوند ﷻ خواهانیم.

فصل اول
کلیات و معرفی برنامهٔ درسی
اهمیت تعلیم و تربیت و رسالت معلمی

دانشمندان هر کدام تعلیم و تربیت را به شکل‌هایی مختلف تعریف کرده اند عده یی تعلیم و تربیت را انتقال، ارزیابی و توسعه میراث فرهنگی گذشته گان میدانند عده‌یی نیز تعلیم و تربیت را تشکیل نهایی، صفات و قابلیت‌های معین در فرد خوانده اند. پاره یی هم تعلیم و تربیت را آشکار ساختن استعدادهای نهفته در فرد یا به بیان روشن تر به فعل در آوردن توانایی و استعدادهای فرد می‌شمارند.

برخی از دانشمندان، تعلیم و تربیت را آماده کردن فرد برای زنده‌گی کردن در اجتماع معین و آشنا ساختن وی با آداب و رسوم و عقاید و افکار خاص می‌پندارند. امروز نظریات مفید تری در بارهٔ ماهیت و تربیه به وسیله دانشمندان بزرگ ابراز شده است که نقل آنها در این مقدمه از اهمیت خاصی بهره ور است.

بعضی از دانشمندان، تعلیم و تربیت را راهنمایی جنبه‌های متعدد ابعاد وجودی فرد یعنی جنبه‌های جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی، کاری، معنوی، هنری، و اخلاقی می‌دانند.

(جان دیوی) تعلیم و تربیت را تجدید نظر در تجربیات و تشکیل مجدد آنها به گونه‌هایی که موجب رشد بیشتری را در فرد فراهم نماید تلقی کرده است.

همه تعاریف فوق از جهاتی درست اند؛ اما به تنهایی بسنده نیستند. مربیان از تعلیم و تربیت شاگردان انتظارات زیادی دارند. آنها از شاگردان انتظار دارند که در کنار فراگیری علم و هنر با فرهنگ و آداب و رسوم کشور خود آشنا شده به منظور سازگاری با جامعه و ورود موفقانه به اجتماع، عادات، مهارت‌ها و نگرش‌های خاص را کسب کنند، تا در نتیجهٔ شگوفایی استعداد بتوانند قابلیت‌های خود را بروز دهند، مهارت‌های کاری و شغلی مورد نیاز را جهت کسب معاش و تأمین نیازهای اقتصادی جامعه یاد بگیرند. از سوی دیگر انتظار می‌رود ابعاد وجودی شاگردان که توسط زیست شناسان، روان شناسان، جامعه شناسان، فلاسفه و علمای اخلاق شناسایی شده است، از طریق فرایند تعلیم و تربیت راهنمایی، رشد و توسعه یابد. از نظر عرفان اسلامی، هدف تعلیم و تربیه، پرورش انسان کامل است. و انسان کامل کسی است که همه ابعاد وجودی او در حد توانایی، رشد و تکامل پیدا کند. وظیفهٔ مهم معلمان، رشد ابعاد وجودی انسان است؛ چه موضوعات مختلف درسی هر کدام به دنبال تحقق و پرورش بُعد خاصی از وجود آدمی است.

هدف تعلیم و تربیت، پرکردن ذهن دانش آموز از حقایق و واقعیت‌های مختلف نیست. شاگرد خوب الزاماً کسی نیست که معلومات زیادی کسب کرده است، بر عکس شاگرد خوب کسی است که ابعاد وجودی آن در همه زمینه‌ها رشد پیدا کرده باشد و یاد گرفته باشد که چگونه یاد بگیرد. چنین فردی در تمام عمر در پی یاد گیری است. فرایند تعلیم و تربیه این نیست که تنها به تربیت نخبه گان توجه کند و به بقیه شاگردان بی اعتنایی کند. نظام تعلیم و تربیت مطلوب، پرورش همه گان را مورد توجه قرار می‌دهد.

و تعلیم و تربیت به معنای صحیح آن به تحقق همه اهداف تعلیم و تربیت توجه می‌کند. از سوی دیگر معلم آگاه و وارد بر مبانی صحیح همه دوره‌های تحصیلی به تحقق همه اهداف آموزش و پرورش از طریق فعالیت‌های مختلف درسی و فوق برنامه یی توجه دارد. شاگردان در دورهٔ نوجوانی دارای ویژه گی‌های خاصی استند در این دوره دانش آموزان به لحاظ بدنی وارد مرحلهٔ جدیدی از تغییرات جسمانی می‌شوند. ارتباط شاگردان با یکدیگر و گروه هم سالان در این دوره شکل مخصوص به خود می‌گیرد. آماده گی شاگردان در این دوره برای انجام کارهای اجتماعی و شناخت آداب و رسوم مردم و اقوام مختلف زیا د تر از

دوره کودکی آنان است و نوجوانان در این دوره به لحاظ عاطفی از همسویی با دیگران با انجام کارهای خوب و کمک به دیگران لذت می‌برند. آنها دوست دارند که به طور مستقل بسیار از موارد مربوط به خویش را انجام دهند. ذوق هنری و حس زیبایی شناسی کودکان در این دوره بیش از دورۀ کودکی است نوجوانان علاقه دارند که خود را به شکل‌های مختلف بیان کنند. آنها فرصت‌های مختلف برای آموزش فراهم می‌کنند. فرصت‌ها همواره متعادل و خوشایند معلم نیست؛ اما از اهمیت تربیتی بالایی بر خوردار اند. یک معلم آگاه، توجه دارد که از این فرصت‌ها برای رشد شاگردان خود در زمینه‌های مختلف دینی، اجتماعی، اخلاقی، عاطفی، جسمانی و عقلانی استفاده بسیار نمایند.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان و انکشاف همه جانبه علم و دانش در جهت آموزش و پرورش برای هموطنان ضروری پنداشته می‌شود. نکات ذیل شاخص‌های تعلیم و تربیه می‌باشد:

الف- اهداف اعتقادی و اخلاقی

تقویۀ ایمان و اعتقاد به اساسات دین مقدس اسلام، توسعه بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط مبتنی بر تعالیم قرآنی و سنن پیامبر ﷺ .

- ایجاد روحیۀ خود شناسی به منظور خدا شناسی.
- تقویۀ روحیۀ اعتماد به نفس و الزام به سجایای اخلاقی.
- ایجاد روحیه دسپلین پذیری و رعایت ارزش‌های قانونی.
- تقویۀ روحیۀ درک مسؤولیت در برابر ارزشهای تعلیمی، تربیتی و اخلاقی.

ب: اهداف علمی و آموزشی

در نتیجۀ پروسه‌های آموزشی که به وسیلۀ نصاب تعلیمی و سایر فعالیت‌های ماورای نصاب تعلیمی صورت می‌گیرد، شاگردان دانش اساسی و لازمی را کسب و مهارت‌های عالیتر فکری را انکشاف خواهند داد. بنابرین اهداف مهم علمی و آموزشی زیر در نظر گرفته شده است:

- کسب تقویۀ مهارت‌های آموزشی از قبیل شنیدن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن، به کار بردن اعداد و حسن خط در زبان‌های رسمی و خارجی.
- آموختن مهارت‌های آموزش: انکشاف استعدادها برای ارزیابی خودی در پروسه‌های آموزش و نتایج حاصله از آن.
- تقویۀ قابلیت تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه‌های علمی، فرهنگی و فنی.

آموزش علوم، فنون، تکنالوجی معاصر و کسب مهارت‌های فردی و اجتماعی مورد نیاز.

- کسب مهارت جهت حل معضلات و پرابلم‌های فردی و اجتماعی.

ج- اهداف فرهنگی و هنری

– شناخت فرهنگ و هنر (صنایع دستی، سوزن دوزی، خامکدوزی، بافت، دیزاین، رسامی، خطاطی، نقاشی، تزیین خانه و هنرهای دیگر) و هنرهای سالم جهانی و نیز پرروش و رهنمایی ذوق و استعدادهای هنری و زیبایی شناسی.

– آگاهی از تاریخ فرهنگ و تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان.

– حفظ اصالت انکشاف فرهنگ، آداب و سنن پسندیدۀ جامعۀ افغانستان.

– کسب مهارت‌های هنری از طریق تمرین و فعالیت‌های انفرادی و جمعی.

د–اهداف مدنی و اجتماعی

تعقیب اهداف ذیل در انکشاف موقت شاگردان به حیث اعضای یک خانواده، محل، منطقه، اجتماع ملی و بین المللی کمک خواهدکرد.

- تقویۀ روحیۀ حفاظت از نوامیس ملی، تحکیم بنیاد روابط خانواده گی بر پایه تساوی حقوق و اخلاق اسلامی.

- تقویهٔ روحیهٔ برادری، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی، همبسته گی ملی و بین المللی.
- انکشاف حس خیرخواهی، ارتقای فضایل اخلاقی، ضدیت با جنگ‌های نامشروع و مبارزه با مواد مخدر.
- تقویهٔ روحیهٔ احترام به قانون و رعایت آن، حمایت از حقوق قانونی همگان بدون در نظر داشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی، اجتماعی و وابسته گی سیاسی و امثال این ها.
- انکشاف روحیهٔ مشارکت در فعالیت‌های دینی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی.
- تقویهٔ روحیهٔ انتقاد و انتقاد پذیری، حوصله مندی، احترام به آرا، اندیشه‌ها و افکار دیگران.
- رشد و انکشاف روحیهٔ احترام به شخصیت افراد، کرامت انسانی و رعایت آداب معاشرت در روابط اجتماعی.
- ایجاد روحیهٔ مسالمت آمیز اختلافات و برخوردها به طور صلح آمیز و سازنده.
- ایجاد روحیه فرهنگ شکیبایی و تحمل پذیری.
- تقویه روحیهٔ استفاده از تجارب و دستاوردهای علمی و تخنیکی جامعه بین المللی.
- تقویه روحیهٔ احترام به کرامت انسان و دانستن اساسات حقوق بشر مطابق اساسات دین مبین اسلام.
- رشد و انکشاف روحیهٔ احترام به مقام انسانی زن و حمایت از حقوق آنان.
- تقویت روحیهٔ احترام به حقوق بزرگان، همسایه گان، هموطنان و موازین جامعهٔ مدنی.

ه : اهداف اقتصادی

- درک ضرورت انکشاف اقتصادی جامعه و ارتباط آن با اقتصاد خانواده.
- درک ارزش و اهمیت کار و روحیهٔ اشتغال در مشاغل مفید.
- ایجاد روحیهٔ صرفه جویی، قناعت، پرهیز از اسراف و تجمل گرایی.
- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه‌های مناسب استخراج و استفاده از آنها و پرورش روحیهٔ حراست از اموال عامه.

اهداف عمومی دورهٔ متوسطه از صنف (۷ – ۹)

هدف کلی این دوره توضیح مسیرهای زنده گی مطابق با استعداد و علاقهٔ شاگردان و با در نظر داشت ضرورتها و امکانات کشور می‌باشد تا آنها مسیری را برای زنده گی آینده انتخاب نمایند و اهداف این دوره را قرار ذیل می‌توان در نظر داشت:

۱- تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دوره‌های گذشته و آماده گی برای دورهٔ بعدی.
۲- توسعهٔ معلومات و تعمق تربیتی دوره‌های گذشته و آماده گی برای دورهٔ بعدی.
۳- انکشاف روحیهٔ خود شناسی به منظور معرفت بیشتر به خداوند ﷻ.
۴- تشخیص استعدادهای شاگردان در رشته‌های مختلف درسی.
۵- گسترش معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان در بارهٔ محیط زیست، قوانین طبیعت، علوم تجارب پیشرفته بشری که با مفاهیم وسایل و اساسات ساینس و تکنالوژی استوار باشد.
۶- انکشاف متوازن آموزش زبانهای رسمی کشور، تقویهٔ زبان‌های مادری و زبانهای خارجی و انکشاف سویهٔ علمی شاگردان در افادهٔ مرامها به صورت تحریری و شفاهی.
۷- انکشاف روحیهٔ اخوت، تعاون، صلح و همبسته گی ملی، ضدیت با جنگ‌های ناروا، مبارزه با مواد مخدر و نفی انواع تبعیض و تعصب و سمت دهی شاگردان در راستای رقابت‌های سالم در کارهای شایسته.
۸- رشد مهارت‌های تصمیم گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعدادهای آنها.
۹- پرورش روحیهٔ مسؤولیت پذیری و انکشاف معلومات شاگردان در فعالیت‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی.
۱۰- پرورش علاقهٔ شاگردان به کار رسمی در جهت فراهم ساختن زمینه‌های علمی آن.
۱۱- انکشاف مهارت‌های سنجش خودی در پروسه‌های آموزشی.
۱۲- مواظبت از صحت جسمی خویش.

معرفی زبان دری

شناخت زبان به حیث یک وسیلۀ افهام و تفهیم فراگیری آن به حیث زبان اولی در مناطقی که زبان دری گوینده دارد در روند آموزش سایر مضامین نهایت ضروری دانسته می‌شود. اهمیت این مضمون نه به حیث یک زبان که وسیلۀ ارتباط فکری و عاطفی میان افراد جامعه می‌باشد؛ بلکه زمینۀ ورود شاگردان را از عرصه زبان به دنیای ادبیات نیز فراهم می‌نماید. در چوکات این مضمون شاگردان با مفهوم ادبیات و زیباشناسی، تاریخ ادبیات زبان، ادب دری، شخصیتهای بزرگ تاریخی و مفاخر ارزشمند فرهنگی وگذشتۀ کشور ما، فنون ادبی، متون نظم ونثر متقدمین و معاصران، قواعد دستوری، روش املا و اصول نگارش نیز معرفت حاصل نمایند.

این مضمون برای انکشاف ذهنی و فردی شاگردان حایز اهمیت می‌باشد؛ زیرا با فرا گیری این مضون نه تنها شاگردان به مفهوم ادبیات آشنا می‌شوند؛ بلکه در آموزش سایر مضامین نیز زبان دری نقش اساسی داشته و بدون آموختن منظم آن شاگردان در پروسۀ عمومی دچار مشکل فراوان می‌شوند.

اهمیت آموزش زبان دری

چرا زبان دری در مکاتب تدریس می‌شود؟

زبان وسیلۀ مفاهمه می‌باشد. زبان است که آثار، نام‌ها و شخصیتها را جاودانه می‌سازد. آموزش زبان دری چه منحیث زبان مادری و یا به صفت زبان تدریس می‌شود، در هر دو صورت زمینه‌های رشد خواندن، نوشتن، گفتن و شنیدن بهتر شاگردان را فراهم می‌سازد، و نیز آموزش زبان دری در هر دو صورت وسیلۀ ارتباط فرهنگی و تفاهم گردیده و به غنامندی فرهنگی شاگردان می‌افزاید. تدریس زبان دری در پهلوی سایر مضامین یکی از اهداف اساسی تعلیمی وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان می‌باشد و به طور مشخص از چنددلیل عمدۀ دیگر یاد آوری می‌شود:

- آشنایی با آثارادبی، شخصیت‌های دینی، فرهنگی، هنری، ارزش‌های ملی و تاریخی.
- درک حقایق و تطبیق آن با زبان.
- آشنایی شاگردان با مسایل روز، اکتشافات و انکشافات.
- تقویت قابلیت تفکر، تحقیق، مطالعه و ابتکار در زمینه‌های مختلف.
- تقویت روحیۀ دفاع از استقلال، وحدت ملی و تمامیت ارضی.
- تقویت روحیۀ ایمانداری و تقوا.
- ایجاد روحیۀ همکاری با تمام مردم.
- آگاهی از قوانین کشور و رعایت آنها.
- توانمند ساختن شاگردان به حل مشکلات و زنده گی.
- آشنا ساختن شاگردان به اهمیت و ارزش‌های زنده گی.
- ارتقای مهارت‌های زنده گی؛ مانند: مسایل اقتصادی و تکنالوجی معلوماتی.
- فراهم سازی زمینه‌های پرورش استعداد ها، خواسته‌های مطلوب و ظرفیت‌های شاگردان.
- آگاهی درمورد ارزش‌ها و فرهنگ کشور.
- ایجاد تغییر مطلوب در سلوک و روش شاگردان.

زبان رسمی اول (زبان مادری) دری یا پشتو

ابعاد گوناگون قابلیت و مهارت زبان با همدیگر پیوند دارند : در حالیکه تأکید خاص بر مهارت‌های خواندن صورت میگیرد، به همین منوال شاگردان می‌توانند مهارت‌های شنیدن، گفتن، ذخیرهٔ لغات و قواعد کار برد گرامر خود را نیز تحکیم و تقویت بخشند.

مهارت‌های خواندن از طریق انتخاب متن‌های شعری، متن‌ها و مقالات ادبی و همچنان متن‌های دارای محتوای دینی، تاریخی و نوشته‌های اخلاقی رشد داده می‌شود.

موضوعات صحی، اقتصادی و مضمون‌های مربوط به حیات روزانه نیز از طریق متن‌های منتخب صورت می‌گیرد. علاوه بر این، برای شاگردان قصه‌ها در بارهٔ ارزش‌ها و افتخارات مردم نیز پیشکش می‌شود.

در وقت درس تدریس زبان رسمی اول (زبان مادری) تأکید خاص بر مهارت‌های تحریری و انکشاف ابتکار نیز صورت می‌گیرد. شاگردان تشویق می‌شوند تا مقالات بنویسند یا موضوعات را انشا کنند و همچنان، آنها تشجیع می‌شوند، که به شیوه یی که خاص خود شان است، افاده کنند.

نصاب تعلیمی نو، انکشاف مهارت‌های مفاهمه یی تحریری و شفاهی؛ مانند: شنیدن، دانستن سؤالات، جوابات درست، طرح سؤالات، فرضیه ها، فهمیدن وظایف، انجام دادن درست وظایف، اشتغال در دیالوگ و گفت و شنیدها به شیوهٔ مدنی و سازنده و رسیده گی به امور معین عامه و مردمی را تشویق می‌کند.

اهداف کلی آموزش زبان دری

در یاد گیری زبان دو هدف مهم وجود دارد :

۱. اهداف عمومی

۲. اهداف خصوصی

الف- اهداف عمومی زبان دری

- تقویت قابلیت تفکر، اندیشه، تعمق، تحقیق، نقد و ابتکار در زمینه‌های علمی، ادبی و فرهنگی (نظم و نثر).
- نوشتن مطالب مشخص، سخن گفتن و ابراز نظر.
- آماده ساختن شاگردان اعم از ذکور و اناث، اطفال، نوجوانان، جوانان به خود شناسی، برگزیدن تقوا، وطن دوستی، وحدت ملی، بشر دوستی، زیست باهمی، صلح خواهی، آشنایی با تمدن و فرهنگ و ارزش‌های افغانستان و جهان، آشنایی با تکنالوجی معاصربا تقویهٔ روحیهٔ دفاع از استقلال، ارثیه‌های فرهنگی و زدودن کلیه اشکال و انواع تبعیض.
- آشنایی با شخصیت ها، آثار علمی، ادبی، هنری، اجتماعی نویسنده گان و شاعران نامی کشور.
- آشنایی با آثار ترجمه شدهٔ برخی از نویسنده گان جهان.
- تقویهٔ روحیه اعتقاد به ارزش‌های دین مقدس اسلام، ایجاد روحیهٔ خود شناسی، رعایت قانون و درک مسؤولیت در برابر اجتماع.
- ایجاد تغییر مطلوب در سلوک و روش شاگردان.

ب- اهداف خصوصی زبان دری

- قابلیت شنیدن و سخن گفتن.
- قابلیت نوشتن و خواندن.
- قابلیت نقد و تفکر.

۱- انکشاف قابلیت درک موضوعات، از طریق گوش دادن به سخن ها، مصاحبه‌ها و غیره.

۲- سخن گفتن: صحبت کوتاه به صورت درست، ساده و آسان با رعایت هجاها.
۳- خواندن: انکشاف بیشتر مهارت‌ها در خواندن بلند، مثل تلفظ درست.
۴- قابلیت نوشتن.
املا و انشا: نوشتن درست کلمه‌ها و جمله‌های معمول زبان.
۵- تلفظ درست کلمه‌ها بر اساس قوانین زبان با در نظر داشت سبک نگارشی.
۶- قابلیت تفکر.

- رعایت تسلسل فکری و حقایق در نوشتن یک موضوع.
- ارتباط بین علت و معلول.
- تحلیل، طبقه بندی و مقایسه.
- تعمیم، استنباط و استنتاج در رابطه به آن.
- نقد موضوع و استدلال موافق و یا مخالف در برابر آن.
- قادر بودن به تفکر آزادانه.

ارزش‌های قابل تأکید

ارزش‌های دینی و ملی، اقتصادی،اجتماعی، میهن دوستی، احساس مسؤولیت، صداقت و تکمیل شخصیت.

دید گاه برنامۀ درسی در آموزش زبان دری

ایجاد افغانستان با امن و با ثبات تا هر تبعۀ آن با استیلای کامل بر زبان و ادبیات دری بتواند همۀ ارزش‌های دینی و اخلاقی فرهنگی، آموزشی و پند و اندرزهای منعکس در آثاری که به ز بان دری نوشته شده آگاهی کامل پیدا کند.

جدول مضامین زبان دری صنوف ۷-۹

بخش	فصل	موضوعات اصلی	صنف ۷	صنف۸	صنف ۹
قرائت متون ادبی	نظم	• متن‌های آموزنده از شعر ای متقدم	• تعریف صرف	• فعل و اقسام آن	• نحو و تعریف آن
دستور زبان	نثر	• متن‌های آموزنده از شعرای معاصر	• تعریف اسم وافسام آن	• ضمیر و اقسام آن	• عبارت و انواع آن
فنون ادبی	صرف و نحو	• پارچه‌های ادبی از نویسنده گان معاصر	• تعریف کلمه و اقسام آن	• قید و اقسام آن	• جمله و انواع آن
تاریخ ادبیات	بدیع		• تعریف صفت و اقسام آن	• پسینه‌ها و پسوند ها	• اجزای جمله
نگارش	مبانی شعر و اقسام بیان	• پارچه‌های فولکلوری	• تعریف ضمیر و اقسام آن	• پیشینه‌ها و پسوند ها	• خبر و تعریف آن
	دوره‌های ادبی	• پارچه‌های ادبی اجتماعی(مواد مخدر) صلح و امنیت، طبیعت، محیط زیست...	• تعریف عدد و اقسام آن	• عطف و ربط و اقسام آن	• بخشی از نگارش
	انواع نگارش	• شرح حال مختصر از بزرگان دین و مفاخر کشور	• بخش نگارش(نشانه گذاری)		
	ارکان نگارش	• املا و انشا (شفاهی و تحریری)			
	گزارش نویسی	• لغت نامه‌های هر درس			
	داستان نویسی	• فعالیت ها			
	درامه نویسی				
	مقاله نویسی				

اهداف آموزشی زبان دری در صنوف ۷، ۸، ۹

دورۀ اول ثانوی

شاگردان در نتیجۀ خواندن و یاد گرفتن موضوعات مضمون زبان دری، دانش ها، مهارت ها، و ذهنیت‌های زیر را کسب می‌نمایند:

	شاگردان دانش و فهم خویش را وسعت می‌بخشند:
دانش ها	• متون ادبی (نظم ونثر) • قصه ها، حکایت ها، پند ها، اندرزها، داستان ها، نامه ها، نمایشنامه ها، هنر ها، اختراعات، اکتشافات و صنایع دستی، انواع ماین‌ها و خطرات آنها و کنترول مواد مخدر، حقوق بشر. • شرح حال و نمونه کلام برخی از شعرا و نویسنده گان متقدم و معاصر ملی و بین المللی. • ادبیات فولکلو، رسوم و عنعنات محلی، منطقه یی، ملی، روزهای تاریخی و بازی‌های کشور. • درک و فهم دستور زبان مندرج در دروس.
	شاگردان مهارت‌های زیر را فرا می‌گیرند:
مهارت ها	• متون ادبی(نظم و نثر) را خوب خوانده، نوشته و به دیگران تفهیم کرده بتوانند. • مفاهیم دستوری مندرج دروس را ضمن خواندن و نوشتن دروس درمکالمات روز مره از آن استفاده نمایند. • بازی‌های ورزشی و آشنایی با رسوم و عنعنات مردم را بتوانند تمرین و عملی بسازند. • از ادبیات فولکلور، داستانها، نمایشنامه‌ها و ... را علاوه از خواندن و نوشتن در زنده گی فردی و اجتماعی خویش بهره بگیرد.
	شاگردان به اهمیت موضوعات ادبی، اخلاقی و اجتماعی پی برده و سر مشق زنده گی فردی و اجتماعی خویش قرارمی دهند.
ذهنیتها	• پارچه‌های ادبی(نظم و نثر)، قصه ها، پند ها، اندرز ها، لطیفه ها، داستان و نمایشنامه ها • شخصیت‌های فرهنگی، ادبی و مفاخر کشور در حفظ و نگهداری سهم بگیرند. • به اعتقادات اسلامی مردم ما باور کنند. و حقوق همشهری را رعایت و به عنعنات مردم ارج می‌نهند.

فهرست عناوین کتاب درسی زبان و ادبیات دری صنف ۹

شیوه‌های تدریس

۱-روش تفکر اسقرایی(سیر از جزء به کل)

این روش را دانشمندان بنام((هیلداتابا)) یاد نموده اند. بر طبق این روش معلم با طرح سؤال‌های هدفمند دانش آموزان را به سمت اهداف درس راهنمایی میکند. این عمل باعث میشود که ذهن دانش آموزان سیر از جزیی به کلی (استقرا) را دنبال کند و تا آخر درس از مفاهیم مورد نظر آگاهی و اطمینان یابد.

اکنون با این روش به تدریس درس گروه اسمی میپردازیم.

پرسشها (با توجه به پیش سازمان دهنده ها):

- متن زیر را بخوانید و گروه اسمی آن را مشخص سازید.

((خورشید با شاخه‌های مجنون بید احوال پرسی کرد. بعد روی کدوها خسته گی رفع کرد و برای ثواب،به درختهای برهنهٔ سرکشیده،صبح بخیر گفت – به آنها مژده داد که به زودی رخت سبز عید شانرا در بر می‌کنند. درختها سر تکان دادند. انگار نق زدند که ما حمام نرفته ایم. خورشید با لبخند گفت: غم تان کم، بغضش که تر کید،شما را می‌شوید.))

(سوشون سیمین دانشور، با اندکی تلخیص)

پاسخ شاگردان

گروه اسمی این متن عبارت از: خورشید، شاخه‌های مجنون بید، احوال پرسی، کدو ها، خسته گی، ثواب، درختهای لخت، صبح به خیر، مژده، رخت سبز عید شان،درخت ها، سر، حمام، لبخند، غمتان، آسمان، بغضش.

- گروه‌های اسمی بالا را از لحاظ ساخت، طبقه بندی کنید.

– گروه اول: خورشید، احوالپرسی، خسته گی، ثواب، مژده سر، حمام، آسمان، لبخند.

– گروه دوم: شاخه‌های مجنون بید، کدوها، درخت‌های لخت، رخت سبز عید شان، درخت ها، غمتان، بغضش.

– گروه سوم: صبح بخیر.

- برای هر یک از گروه‌های بالا عنوان مناسبی انتخاب کنید.

پاسخ

– گروه اول وابسته ندارد و تنها از یک واحد یا واژه تشکیل شده اند(هسته)

– گروه دوم از چند واژه یا کلمه ساده تشکیل شده اندکه اولین واژه، هسته و بقیه وابستهٔ آن‌ها هستند.

– گروه سوم تنها یک نمونه دارند:((صبح به خیر)) جمله دو جزیی استثنایی بی فعل که نقش مفعولی پذیرفته و در نتیجه در آن بافت به گروه اسمی تبدیل شده است؛ اما در خارج از آن گروه اسمی به شمار نمی رود.

– (وقتی دانش آموزان برای گروه‌های طبقه بندی شده، عنوان مناسبی برگزیدند، به بخشی از روش تفکر استقرایی عمل کرده اند. ممکن است دانش آموزان دریافت‌های خود را به گونهٔ دیگری بیان کنند. مهم این است که هسته و وابسته از هم تشخیص داده شوند. پس از این طبقه بندی، با پرسش‌های دیگری آنان را به مراحل بالاتر تفکر استقرایی راهنمایی می‌کنیم.)

- یک بار دیگر هسته‌های گروه‌های اسمی یاد شده را بررسی کنید. به نظر شما چه تفاوت‌هایی با هم دارند؟

- **پاسخ**

ـ بعضی از هسته‌ها یک جزء معنا دار (یک کلمه) و بعضی دیگر بیش از یک تکواژه دارند؛ بنابراین، تفاوت‌های زیر را میتوان مشاهده کرد.

الف ـ هسته‌های یک تکواژهٔ کلمه یی: خورشید، ثواب، درخت، مژده، رخت، سر، حمام، آسان، بغض،

ب ـ هسته‌های بیش از یک واژه: شاخه، احوالپرسی، خستگی، لبخند،

هسته‌های گروه "ب" چه تفاوتی با هم دارند؟

پاسخ

– بعضی از آن‌ها یک واژهٔ معنی دار و یک واژهٔ وابسته(وند)دارند:

مثل خسته+گی=خستگی

بعضی دیگر دو کلمه مستقل و یک نامستقل دارند.

احوال+پرس+ی= احوال پرسی

• به نظر شما با توجه به روابط بین این کلمه‌های مستقل، آن‌ها را به چند دسته میتوان تقسیم بندی کرد؟

پاسخ

– هسته‌هایی که از یک کلمه ساخته شده اند، اسم ساده اند، خورشید،ثواب، درخت.

– هسته‌هایی که از دو کلمه معنی دار تشکیل شده اند، اسم مرکب اند:لبخند.

– هسته‌هایی که از کلمه معنی دار و یک وند اشتقاقی ساخته شده اند، اسم مشتق ـ مرکب اند: احوال پرسی

– هسته‌هایی که از یک کلمه معنی دار یک وند اشتقاقی ترکیب یافته اند، اسم مشتق اند: خسته گی

توضیح معلم: هر گاه هسته از یک کلمه معنی دار و یک وند صرفی ساخته شده باشد، دیگر اسم مشتق بشمار نمی روند؛ بلکه همچنان به عنوان اسم ساده مطرح میشوند؛ زیرا وندهای تصریفی جزء هسته نشده اند؛ پس اسمها دو نوع اند:

الف ـ اسم ساده

ب ـ اسم غیر ساده

اسم‌های غیر ساده دو دسته اند:

الف ـ مشتق

ب ـ مرکب

۲ـ روش واحد کار (فردی ـ گروهی)

در این روش شاگرد فرا تر از یک مستمع با راهنمایی معلم و همکاری گروه می‌تواند آموخته‌های خود را تعمق بخشد و آن هارا به صورت کاملاً مهارتی و کاربردی در آورد. در روش یاد شده،شاگرد کاملاً فعال است و از حد اکثر وقت صنف استفاده میکند. مهارتهایی؛ چون تهیهٔ روزنامهٔ دیواری، نقد و بررسی نوشته، مقایسه،...... با روش واحد قابل کار است.

معلم پس از ارائهٔ توضیحات لازم پیرامون یک درس میتواند به هر یک از گروه‌های کار، موضوعی را واگذار نماید تا انجام دهند و در آخر وقت. گروه‌ها نتایج کار خود را به وسیلهٔ نمایندهٔ گروه ارائه دهند؛ حتی جریان تدریس نیز میتواند به گروه‌های کار در کارگاه واگذار گردد؛ مثلاً: برای آموزش تبدیل گفتار به نوشتار، صنف به پنج گروه تقسیم میگردد و به هر یک گروه یک نمونهٔ متن گفتاری داده میشود تا آن را به نوشتار تبدیل کنند. در آخر اعضای هر گروه تفاوت‌هایی راکه به نظر شان رسیده است، مطرح میکنند و سر انجام، این تفاوت جمع بندی میشود. این ورکشاپها در خارج از وقت صنف میتواند ادامه داشته باشد و تکالیف مربوط به منزل نیز به شکل کار گروهی ارائه گردد.

۳ـ روش مقایسه

یکی از روش‌هایی که در آموزش و نگارش نقش مؤثر وفعالی دارد، روش مقایسه است. برای مثال؛ میخواهیم"نگارش"و "نگارش ادبی" را آموزش دهیم. ابتدا نمونه یی از یک نوشتهٔ علمی و ادبی را با هم به دانش آموزان ارائه می‌دهیم:

• قید در جمله معمولاً مقدار صفت یا مسند را نشان می‌دهد. گاه قید در بارهٔ فعل جمله توضیح میدهد یا تمام جمله را مقید میکند. این توضیح ممکن است گسترده باشد..........(نوشته علمی)

• کلبهٔ گلی آنان روی خاک نمناک و نم کشید کنار رود خانه خمیده بود و انگار پنجه‌های خود را به خاک فروبرده بود و در سرازیری آنجا را به زور روی تپه نگه می‌داشت. باران سر و روی آن را شسته بود. (نوشتهٔ ادبی)

• سپس ویژه گی‌های هر یک را بر می‌شماریم و با هم مقایسه می‌کنیم.

– در نوشتهٔ اول، کلمه‌ها هر یک معنای دقیقی دارند؛ اما در نوشتهٔ دوم، واژه گان با معنای چند پهلو انتخاب شده اند.

ـ در نوشتهٔ اول ارائه‌های ادبی چون تشبیه،استعاره،مجاز،کنایه و... دیده نمی‌شود؛ اما در نوشته دوم از تشخیص (کلبهٔ گلی... خمیده بودو...) استفاده شده است.

ـ در نوشتهٔ اول پیام در کم ترین کلمه‌ها، ارائه شده؛ اما در نوشتهٔ دوم به چگونه گی ارائه پیام وجنبه‌های ادبی آن توجه شده است.

استفاده از روش مقایسه برای تدریس وانتقال این روش به شاگرد،جهت تشریح یک پدیده، بسیار مناسب و کار آمد است. با استفاده از مقایسه تفاوت‌ها و شباهت‌های دو یا چند پدیده یا مسأله و موضوع را به راحتی می‌توانیم بیان کنیم.

٤. روش بحث گروهی

در این روش بحثی سنجیده ومنظم را که مورد علاقهٔ همهٔ افراد صنف باشد، در بارهٔ یکی از مهارت‌های نگارش مطرح میکنیم. در روش یاد شده، به شاگرد فرصت داده می‌شود. تا عقاید و تجربیات خود را در بارهٔ یک موضوع بیان کند؛ برای مثال می‌خواهیم در بارهٔ سفر نامه نویسی مطالب را آموزش دهیم. ابتدا موضوع را با طرح چند سؤال به بحث می‌گذاریم:

– سفر نامه چیست؟

– چه فایده دارد؟

– چه نوع سفر هایی دارد؟

– از چه زمان سفر نامه‌ها نوشته شده اند؟

– یک سفر نامه حاوی چه اطلاعات است؟

– سفر نامه در مطالعات اجتماعی، تاریخی، زبانی، و ادبی به ما چه کمکی می‌کند؟

– کدام یک از سفر نامه‌های مشهور را می‌شناسید ؟

– چگونه می‌توان سفر نامه نوشت؟

– برای نوشتن سفر نامه چه اصول را باید رعایت کرد؟

معلم می‌تواند از قبل، موضوع مورد بحث را اعلام کند تا شاگردان مطالعات جانبی داشته باشند. او باید بحث‌ها را جهت دهد؛ همچنین باید کوشش کند که بحث‌ها قابل فهم و ساده باشد.

در این روش، علاوه بر تدریس مهارت مورد نظر، توانایی از قبیل :

۱– اظهار نظر در برابر جمع ۲– هماهنگی با جمع ۳– رهبری و قدرت انتقاد در برابر افراد ۴– شناخت مسایل و یافتن راه حل برای آنها

۵– مهارت گوش دادن و سخن گفتن، تقویت می‌شود.

۵– روش پرسش و پاسخ

جریان تدریس یک مهارت می‌تواند از طریق پرسش و پاسخ تکوین یابد. این روش سابقه یی طولانی دارد. سقراط در قرن پنجم قبل از میلاد از این روش استفاده کرد.

معلم می‌تواند مفاهیم اساسی و تعمیم‌های درس را در قالب پرسش‌هایی بر روی تختهٔ صنف بنویسد و با کمک شاگردان به پرسش‌ها پاسخ دهد.

پرسش‌ها باید روان و ساده و در بر گیرندۀ مفاهیم اصلی درس باشند؛ پیوسته گی منطقی در آن‌ها دیده شود؛ به بحث صنف و ذهن شاگردان جهت دهند. بین پاسخ‌های ارائه شدۀ دانش آموزان توافق به وجود آید؛ از همۀ دانش آموزان به طور فعال استفاده شود و پرسش‌ها از ساده به مشکل تنظیم گردد.

برای مثال، می‌خواهیم نقش تشبیه را در تصویر سازی و وصف (توصیف) در یک نوشته توضیح دهیم. ابتدا قطعه‌یی را که در آن تشبیه به کار رفته است، روی تخته می‌نویسیم: "ناگهان به سخن آمد و کلمه‌ها مثل رگبار مسلسل از دهانش بیرون ریخت. مثل دانه‌های تسبیح که رشته اش پاره شود"

سپس چند سؤال هدفدار طرح می‌کنیم:

۱- کلمه‌ها به چه چیزهایی تشبیه شده است؟

۲- چرا نویسنده این رابطه را بر قرار ساخته است؟

۳- به نظر شما کلمه‌ها را به چه چیزهای دیگری می‌توان تشبیه کرد؟

با پاسخ دادن به این پرسشها بهتر می‌توانیم نقش تشبیه را نشان دهیم.

٦ – روش تمرین دادن

معلم پس از آن که یکی از مهارتهای نگارشی را تدریس نمود، با یک یا چند تمرین دانش آموز صنف را به تکرار وکاربرد این مهارتها وادار می‌سازد؛ برای مثال، پس از آموزش علایم نقطه گذاری وکاربردهای هر یک و استفاده از این علایم برای یک نمونه روی تابلو، می‌توان نمونۀ یک متن علامت گذاری نشده را به شاگردان سپرده تا آن را علامت گذاری کنند یا هنگامی که بند(پاراگراف) درس داده میشود، متنی که در آن بندها مشخص نشده اند، به دانش آموزان داده شود تا آنان بندها را از یک دیگر جدا کنند.

معلم می‌تواند از این روش در کنار سایر روش‌ها به طور مستمر استفاده کند.

۷ـ روش پژوهش (فردی ـ گروهی)

این روش شاگردان را قادر می‌سازد به کمک پژوهش و تحقیق گروهی یا فردی، مشکل خود را حل کنند. بر اساس روش یاد شده یکایک شاگردان باید اصول و روشهای پژوهش و مبانی آن را فرا گیرند در این روش، معلم باید قبلاً روش‌های پژوهشی را به شاگردان آموزش دهد و خود نیز بر این مسلط باشد. نمونه‌هایی از فعالیت‌ها که در آن‌ها از این روش استفاده می‌شود،

عبارت اند از :

- تحقیق و پژوهش کتابخانه یی در بارۀ ابعاد یک موضوع.
- تحقیق و پژوهش به طریق مصاحبه و پرسش نامه برای تحقیق در بارۀ یک موضوع.
- مراجعه به کارت یک کتابخانه و مشخص کردن عناوین مشترک یک موضوع.
- مراجعه به فهرست کتاب‌های چاپی و استخراج ده عنوان کتاب در بارۀ شاهنامۀ فردوسی.
- تشکیل یک گروه پنج نفره وکار تحقیق و پژوهش در بارۀ یکی از بناهای تاریخی.

۸ ـ روش حل مسأله

در این روش، تفکر منطقی تقویت می‌شود و از این طریق میتوان به شاگردان آموخت تا بین پدیده یی روابط تازه کشف کند. این روش به شاگرد یاد میدهد که با اتکا به خود و استفاده از تفکر منطقی در بارۀ موضوع مورد نظر دست به نگارش بزند. برای مثال میخواهیم (نوشتن ساده ترین روش ها) را از طریق الگوی حل مسأله به دانش آموز بیاموزیم برای این کار، طی مراحل پنجگانه عملاً به دانش آموز نشان می‌دهیم که نگارش، کار ساده و ممکن است.

۱- مشخص کردن مسأله.

۲- حدث زدن یا مشخص کردن علل مسأله.

۳- در نظر گرفتن راه‌های حل ممکن.

۴- انتخاب بهترین راه حل.
۵- اجرای راه حل انتخابی.
۱- احمد نمی دانست انشایش را در بارهٔ فرهنگ چگونه آغاز کند؛ به چی مسایلی بپردازد و از چه راه‌هایی آن را به آخر ببرد.
۲- او ابتدا سعی کرد علل این ناتوانی را بررسی کند. احمد می‌توانست در بارهٔ فرهنگ سخن بگوید؛ اما قادر به نوشتن همان سخنان نبود.
۳- احمد به کمک معلم انشا و آموخته‌های قبلی چند راه حل ممکن را در نظر گرفت:
الف: ابتدا سؤالات را طرح کند و آنگا ه هر یک به طور مختصر پاسخ دهد و سپس پاسخ‌ها را منظم کند.
ب: کلمه‌ها و مفاهیم کلیدی و اصلی را در بارهٔ فرهنگ جمع آوری و آنها را گسترش دهد، در بارهٔ هر یک از مفاهیم چند سطر بنویسد و آنگاه آنها را منظم کند.
پ: در بارهٔ فرهنگ پانزده دقیقه سخن بگوید و آنها را ثبت کند. آنگاه حاصل سخن را باز نویسی کند و آن را به نوشتار تبدیل کند.
ت- با مطالعه و تحقیق در این باره، یادداشت‌هایی تهیه و سپس یادداشت‌ها را تنظیم و حاصل کار را به صورت مقاله به صنف ارائه کند.
۴- احمد با توجه به فرصت، خود و ماهیت موضوع از دو راه حل (الف) و (ت) استفاده کرد.
۵- او برای این کار ابتدا چند سؤال طرح کرد.
- فرهنگ چیست؟
- عناصر تشکیل دهندهٔ فرهنگ کدام‌ها اند؟
- ارتباط سواد با فرهنگ چیست؟
- برای حفظ میراث فرهنگی چه باید کرد؟
- علل شگوفایی فرهنگ یک کشور چیست؟
وغیره.
آنگاه برای هر سؤالی می‌توان با روش تحقیق و استفاده از منابع، پاسخ کوتاه و مناسب تهیه کرد.
پاسخ‌ها را منظم نموده و نوشتهٔ حاصل را یک بار برای پدرش خواند. در آخر هم آن را ویرایش و پاک نویس کرد.

۹- روش عمومی تدریس

روش عمومی تدریس در واقع نوع درس است که عناصر مهم تدریس در پیکرهٔ آن تدریس، پیش بینی می‌شود.
روش‌های تدریس بر حسب فعالیت دانش آموز به دو دستهٔ فعال و غیر فعال تقسیم می‌شوند در روش تدریس فعال، دانش آموز خود در جریان آموزش شرکت می‌کند و محور اوست (شاگرد محوری)؛ ولی در روش غیر فعال، یا معلم پیوسته سخن می‌گوید و عمل می‌کند و دانش آموز ساکت و بی حرکت می‌ماند (معلم محوری) یا اینکه معلم و دانش آموز هر یک به کار خود می‌پردازند و در کار همدیگر دخالت نمی کنند. بدیهی است که هر گونه پیشرفت آموزشی در گروه، فعالیت و دخالت دانش آموز در امر یاد گیری است:

پلان سالانه درسی مخصوص ولایات گرمسیر

فصل	ماه	هفتهٔ اول	هفتهٔ دوم	هفتهٔ سوم	هفتهٔ چهارم
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس				
زمستان	جدی	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی
	دلو				
	حوت				
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

پلان سالانه درسی مخصوص ولایات سردسیر

فصل	ماه	هفتهٔ اول	هفتهٔ دوم	هفتهٔ سوم	هفتهٔ چهارم
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا				
تابستان	سرطان			امتحانات	امتحانات
	اسد	رخصتی	رخصتی		
	سنبله				
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

فصل دوم

راهنمای تدریس

در فصل اول این راهنما شما معلمان ارجمند با کلیات برنامۀ درسی، روش‌های تدریس و شیوۀ ارزیابی از این برنامه آشنا شدید، در این فصل با پلان سالانه و روش تدریس هر درس آشنا خواهید شد.

پلان سالانۀ تدریس: نشان می‌دهد که محتوای یک کتاب درسی را در طول یک سال چگونه تقسیم بندی کنید. در کشور ما شروع سال تعلیمی در ولایات سردسیر و گرمسیر فرق می‌کند. در ولایات گرمسیر سال تعلیمی از اول خزان شروع می‌شود و دو هفته ماه جدی به امتحان اختصاص داده شده ودر هفتۀ آخر نیز شاگردان به رخصتی می‌روند. در آخر فصل بهار یعنی جوزا، دو هفته اول به امتحان اختصاص داده شده و شاگردان در دو هفته آخر نیز به رخصتی می‌روند.

در ولایات سرد سیر سال تعلیمی از اول ماه حمل آغاز می‌شود. امتحانات آخر نیم سال تعلیمی در دو هفته آخر ماه سرطان آغاز شده، شاگردان در دوهفته اول ماه اسد پس از امتحانات به رخصتی می‌روند. امتحانات آخر سال در دوهفته اول ماه قوس شروع می‌شود. و پس از آن شاگردان به رخصتی آخر سال می‌روند. طول سال تحصیلی در مجموع ۲۸ هفته است. برای تنظیم پلان سالانه تعداد صفحات کتاب درسی را بر عدد ۲۸ تقسیم می‌کنیم. عدد بدست آمده نشان می‌دهد که شما معلم عزیز در هر هفته چه تعداد صفحه از کتاب درسی را باید تدریس کنید.

راهنمای تدریس درس (۱)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	ستایش خداوند (ﷻ)
هدف کلی	آشنایی با مفهوم حمد و ستایش خداوند (ﷻ)
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- شاگردان بدانند که حمد آن نوع شعری است که در ستایش خداوندﷻ گفته می‌شود. ۲- شاگردان بتوانند شعر حمدیه را درست بخوانند و درست معنی کنند و مفهوم درس را بیان نمایند. ۳- قبول این امر که در آغاز هرکار مانند هر کتاب درسی نام خداوندﷻ به زبان آورده شود.
روش‌های تدریس	روشهای توضیحی، پژوهش و تحقیق، پرسش و پاسخ و تمرین.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	کتاب درسی، تخته، تباشیر، تصویر، چارت خطاطی شدۀ حمد در صورت امکان.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام، احوالپرسی، نظم، نظافت و گرفتن حاضری. ❖ طرح سؤال‌های جدید و ایجاد انگیزه.	❖ داشتن آماده‌گی روحی و عملی و رعایت آداب و احترام معلم. ❖ جواب به پرسش‌های معلم.	۸ دقیقه
متن	❖ خوانش درس از سوی معلم. ❖ به شاگردان هدایت داده شود که درس را خاموشانه بخوانند. ❖ تقسیم صنف به گروه‌ها و ارائهٔ درس از سوی نماینده‌های گروه. ❖ نظارت استاد از فعالیت‌های شاگردان. ❖ شرح نکات مشکل و مهم متن درس توسط معلم.	❖ گوش دادن دقیق به معلم. ❖ درس را خاموشانه میخوانند. ❖ اطاعت از هدایت معلم. ❖ فعالیت‌ها را انجام میدهند. ❖ توجه به بخشهای محتوایی درس که از طرف معلم تعیین و توضیح می‌شود. ❖ توجه به توضیح نکات اساسی درس	۳۲ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	استخراج نکات مهم، توضیح و محتوای درس جمع بندی گردد.	❖ دقت کامل به سؤالات، سهمگیری در طرح سؤال‌ها و اختیار کردن حالت روحی خوب جهت جذب جوابهای معلم.	۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	ترجیح داده می‌شود که سؤال‌ها از متن درس باشد. هرگاه اگر سؤالی مطرح نگردید، معلم بایست متوجه باشد که آیا شاگردان درس را کاملاً فراگرفته اند و یا هیچ یاد نگرفته اند. پس از تشخیص با توجه به نکات عمده، معلم خود سؤال طرح نموده و ارائهٔ جواب نماید.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ تعارفات. ❖ پرسشها از درس گذشته برای ارزیابی شاگردان. ❖ ایجاد انگیزه برای ورود به درس جدید.	❖ سلام و احترام به معلم و رعایت نظم و دسپلین صنف. ❖ ارائهٔ جواب به پرسش‌های معلم.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ پرداختن به کلی ترین مباحث دستوری که شاگردان در صنف هشتم فرا گرفته اند. ❖ طرح سؤالات جدید جهت دریافت سطح سویهٔ شاگردان. ❖ متن بخش قواعد دستوری را بخواند و توضیح نماید.	❖ سهیم شدن در مبحث دستوری. ❖ توجه به توضیحات درس. ❖ ارائهٔ جواب قانع کننده و توجه به توضیح ابهامات که از طرف معلم بیان می‌شود. ❖ به خواندن درس گوش فرا میدهند.	۳۲ دقیقه
خلاصه و توضیحات	جمع بندی مباحث دستوری این درس، توضیح مختصر در بارهٔ کار برد آن ها.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	به سؤال‌های شاگردان پاسخ مناسب ارائه گردد.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۸ دقیقه	❖ سلام و احوال پرسی. ❖ ارائهٔ وظایف و فعالیت ها.	❖ سلام و احوالپرسی، ترتیب و تنظیم صنف و گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی وظایف و فعالیت‌های دروس گذشته به صورت کتبی و شفاهی. ❖ ایجاد انگیزه برای ورود به درس جدید.	**بخش مقدماتی**
۳۸ دقیقه	❖ بارعایت اخلاق و موازین مکتب استاد را پیگیری و اطاعت می‌نماید. ❖ ارائهٔ پاسخ به سؤال‌ها. ❖ نوشته‌های شان را آماده میسازند. ❖ استفاده از وقت تعیین شده به خاطر خواندن متن به صورت خاموشانه. ❖ اشتراک در بحث و بررسی طبق هدایت معلم.	❖ پرسش از فعالیت‌ها (گوش کنید و بگویید، بخوانید و بنویسید) به صورت کامل، جامع و همه جانبه در چند تمرین. ❖ طرح سؤال از محتوای درس. ❖ ارزیابی فعالیت‌های نوشتاری شاگردان. ❖ دادن وقت جهت خواندن خاموشانه متن. ❖ فراهم نمودن زمینهٔ بحث و بررسی درس برای شاگردان.	**قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)**
۲ دقیقه	طبق هدایت کتاب درسی کار خانه گی برای شاگردان سپرده شود.		**کارخانه گی**
۵ دقیقه	پاسخ به پرسش‌های شاگردان در رابطه به فعالیت ها.		**سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها**

معلومات اضافی

* به خاطر کسب و ارائهٔ آگاهی بیشتر، معلم می‌تواند که از حمدیه‌هایی که در مقدمهٔ تمام دیوانهای اساتید ادب دری رقم یافته است استفاده نماید؛ همچنین در این زمینه دانشنامهٔ ادب پارسی نیز می‌تواند به عنوان پشتوانهٔ یک درس قرار داشته باشد.

* حمد در لغت به معنای ثنا و صفت خداوند ﷻ است، خداوندی که خالق انسان و سایر مخلوقـات، زمـین و آسـمانها، کاینـات لایتناهی، حیوانات، پرنده گان و خزنده گان است انسان را بـه مثابـهٔ اشـرف مخلوقـات در رأس کـل جهـان گماشـت و تمـام نعمت‌های روی زمین را چه مادی و چه معنوی در خدمت او قرار داد؛ بنابرآن بر انسان است تـا در راه خوشـنودی ایـزد متعـال پرداخته و از امر و نهی خدای بزرگ با تمام قوای انسانی خود پیروی کند به همین منظور است که شاعران و نثر نویـسان آثـار منظوم و منثور خود را با حمد و ثنا وصفت خداوند ﷻ آغاز می‌کنند و کسانی هم وقتی به ایجاد آثار علمی و هنری مـی‌پردازنـد شروع آنرا با نام خداوند ﷻ آغاز می‌کنند و از این طریق حد اقل شکرانهٔ نعمات خداوند ﷻ را بجا می‌آورند.

* در حمد عمدتاً موازی با برشمردن قدرت و خلاقیت خداوند ﷻ به ثنا و ستایش آن ذات اقدس نیز پرداخته می‌شود. یک نگاه عمیق به دستگاه آفرینش، انسان عاقل را به راز حیرت آور قدرت خداوند ﷻ رهنمود شده، اسباب ستایش آن ذات را فراهم می نماید.

رهنمای تدریس درس (۲)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	نعت پیامبر اکرم ﷺ
هدف کلی	آشنایی با مفهوم نعت و وصف رسول اکرم ﷺ
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- دانستن مفهوم نعت و جایگاه آن در آثار ادبی و قواعد دستوری و کاربرد آن در نگارش. ۲- توانایی خوانش صحیح نمونه‌های نعت. ۳- ایجاد علاقه با نعت رسول اکرم ﷺ.
روش‌های تدریس	در این درس از شیوه‌های زیر می‌توان استفاده نمود: - پرسش وپاسخ - گروهی. - توضیح و تحلیل.
مواد و لوازم ممکن ممد درسی	کتاب درسی، کتاب، قلم، تباشیر، تخته و تصویر.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	ورود معلم به صنف و تعارفات مقدماتی. ❖ سلام به شاگردان، تنظیم صنف، اخذ حاضری، پرسش از آموخته‌های قبلی، ایجاد انگیزه در شاگردان، طرح پرسش جدید مرتبط به موضوع درس. ❖ توضیح بخش ورودی درس.	❖ آمادگی روحی شاگردان به درس. ❖ گوش دادن به پرسش‌های معلم، و مشارکت در پرسشها.	۸ دقیقه
متن درس	❖ نعت پیامبر اکرمﷺ را بخواند. ❖ معلم متن نعت را توضیح و تشریح می‌کند. ❖ معلم دربارۀ سعدی شیرازی، آثار و افکار وی که سرایندۀ این نعت است توضیح میدهد.	❖ شاگردان به معلم گوش فرا میدهند. ❖ شاگردان دقت می‌کنند. ❖ شاگردان به توضیح معلم گوش می‌دهند.	۳۲ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	نعت در لغت وصف پیامبر اکرم ﷺ بوده و در اصطلاح ادبی شعر و نثری است که در مدح و ثنای پیامبر اکرم ﷺ گفته میشود.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان در مورد متن درس جواب می‌دهد.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی و اخذ حاضری ❖ ارزیابی درس گذشته.	❖ جواب به سلام و حاضری. ❖ به پرسشها گـــوش فـــرا میدهند.	۸ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ صنف را به دو گروه تقسیم کند. یک گروه درس نعت را می‌خوانند و گروه دوم معنای ابیات و لغات آن را توضیح می‌دهند. ❖ معلم به شاگردان وظیفه می‌دهد تا معانی ابیات را در کتابچه‌های شان نوشته و در صنف ارائهٔ کنند. ❖ هر شاگرد دو نعت از نعت‌های رسول اکرم ﷺ را حفظ کند.	❖ در گروه‌ها فعالیت را انجام می‌دهند. ❖ در پیشبرد درس سهم می‌گیرند. ❖ طبق هدایت معلم عمل می‌کنند. ❖ به حفظ ابیات نعتیه می‌پردازند.	۳۲ دقیقه
خلاصه و توضیحات	معلم درس را خلاصه نموده و توضیحات لازم می‌دهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به سؤالات شاگردان پاسخ ارائه می‌نماید. اگر از طرف شاگردان مطرح نشد، معلم سؤال طرح نموده و آن را ارائه نماید.		۲ دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	معلم بعداز سلام به تامین نظم صنف، اخذ حاضری و دیدن کارخانه گی و ارزیابی درس گذشته و انگیزهٔ درسی می‌پردازد.	به معلم احترام کرده آمادهٔ فعالیت‌های درسی می‌شوند، به حاضری گوش داده کارخانه گی خود را ارائه داشته چند شاگرد به ترتیب جواب می‌دهند.	۵ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ سؤالات فعالیت گوش کن و بگو و بخوان و بنویس را از شاگردان می-پرسد. ❖ معلم از شاگردان می‌خواهد تا چند بیت نعت را بخوانند. ❖ معلم از شاگردان در بارهٔ فرق نعت و مدح می‌پرسد.	❖ شاگردان به معلم جواب می‌دهند. ❖ ابیات را بلند می‌خوانند. ❖ جواب می‌دهند.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	معلم در بارهٔ کارخانه‌گی به شاگردان توضیح می‌دهد.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان جواب می‌دهد.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

نعت در لغت به معنای وصف، مدح و ستایش بوده و در اصطلاح ادبی شعر یا نثری است که در ستایش، مدح و ثنـای حـضرت محمد ﷺ گفته می‌شود.

نخستین کسانی که به نعت پیامبر ﷺ پرداختند کعب بـن زهـره وحـسان بـن ثابـت (۴۰ق) بودنـد. در زبـان دری شـاعران و نویسنده‌گان بعد از حمد خداوند ﷻ به نعت پیامبر اکرم ﷺ می‌پردازند. و پس از آن به منقبت امامان دین، خلفای چهار گانـه اسلام و دیگر بزرگان دین و عرفان وارد می‌شوند وسپس به موضوع اصلی کتاب متوصل می‌گردند.

شاعران بزرگی چون فردوسی، ناصر خسرو بلخی قبادیانی، خاقانی شروانی، نظامی گنجوی، عطـار نیـشاپوری، مولـوی بلخـی، سعدی شیرازی، ابن یمین، اقبال لاهوری و غیره در آثارشان بعد از حمد خدای متعال به نعت پیامبر ﷺ پرداخته انـد. از کتـب منثور معروف دری که آراسته به نعت پیامبرﷺ می‌باشند می‌توان به تاریخ بلخی، راحت الصدور، در ترجمـه و تفـسیر طبـری، حدود العالم، لباب الالباب، تذکرة الاولیاء، کشف المحجوب، گلستان سعدی اشاره کرد.

راهنمای تدریس درس (۳)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	بهار، مصراع رنگین روزگار.
هدف کلی	۱- آشنایی با زیبایی بهار و جلوهٔ رنگین طبیعت. ۲- آشنایی با تعریف علم نحو، جمله و ارکان آن.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- ایجاد شناخت بیشتر از مفهوم بهار و باز تاب آن در شعر و ادب دری. ۲- رشد توانایی‌های شاگردان در خواندن، نوشتن و تحلیل درس. ۳- ایجاد علاقهٔ بیشتر به زیبایی بهار و جلوگیری از تخریب و آسیب به طبیعت.
روش‌های تدریس	با استفاده از روشهای سخنرانی توضیحی، پرسش و پاسخ، پژوهش و تحقیق.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	کتاب، تباشیر، تخته، تصویر، اشیای سبز طبیعی مانند گل و سبزه وشاخه و حتی نمایش گوشه‌یی از طبیعت.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی، ترتیب و تنظیم صنف و گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی درس گذشته و رابطه آن با درس جدید. ❖ طرح سؤال‌های جدید و ایجاد انگیزه.	❖ احترام به معلم و اجرای فعالیت مقدماتی. ❖ توجه به ارائه جواب بهتر و ارتباط دادن درس گذشته با جدید. ❖ پاسخ به پرسشها..	۸ دقیقه
قسمت اول متن درس	❖ خوانش درس از سوی معلم و رعایت فعالیت ها. ❖ خوانش درس توسط معلم و اجرای آن از سوی شاگردان به صورت خاموشانه. ❖ دریافت نظریات گروه‌های صنف از طریق نماینده‌های گروه‌ها. ❖ بردن شاگردان به صحن مکتب و مشاهدهٔ عینی طبعیت و آوردن تصاویر آنها به صنف و دریافت تفاوت نظریات گروه‌ها.	❖ به درس گوش فرا میدهند. ❖ درس را خاموشانه می‌خوانند. ❖ ارائهٔ نظریات به نماینده گروه. ❖ به ارائهٔ نظریات دقت می‌کنند. ❖ توجه به توضیحات نهایی.	۳۰ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	معلم درس را خلاصه نموده و توضیحات لازم ارائه می‌دارد.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	سؤال‌ها از متن درس باشد، اگر سؤالات لازم از سوی شاگردان مطرح نشد، شخصأ معلم به طرح و ارائه آنها بپردازد.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ تعارفات. ❖ ارزیابی درس گذشته و ارتباط آن بادرس جدید. ❖ ایجاد انگیزه و ورود به درس جدید.	❖ سلام و احوال پرسی. ❖ جواب به سؤالات استاد و توجه به درس جدید.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ ارائهٔ مثال‌های متنوع در ارتباط با تعریف علم نحو. ❖ توضیحات لازم در رابطه به علم نحو. ❖ جمله و ارکان آن را شرح دهد. ❖ دادن فرصت خواندن خاموشانه درس شاگردان. ❖ طرح سؤال‌ها در رابطه به درس.	❖ در ارائهٔ مثالها سهم فعال میگیرند. ❖ به توضیحات گوش فرا میدهند. ❖ ابراز نظر در مورد جمله و ارکان آن. ❖ درس را خاموشانه می‌خوانند. ❖ دادن جوابهای قانع کننده به معلم.	۳۲ دقیقه
خلاصه و توضیحات	معلم پس از خلاصه به توضیح ابهامات درس بپردازد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به سؤالات شاگردان جواب کامل ارائه می‌نماید. در عین حال آنان را وادار می‌نماید که سؤالات شان متناسب با موضوع درس باشد.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

(بررسی فعالیت ها)

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام، احوال پرسی و گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی وظایف و فعالیت‌های درس گذشته به صورت شفاهی و دیدن کار خانه گی. ❖ ایجاد انگیزه برای ورود به درس.	❖ سلام و پاسخ به حاضری و ارائه کار خانه گی. ❖ سهم گیری در پاسخ به سؤالات.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ طرح سؤالات از فعالیت‌های (گوش کن و بگو و بخوان و بنویس) به صورت کامل طی چندین تمرین. ❖ طرح سؤال از دستور. ❖ دادن فرصت جهت خواندن خاموشانه. ❖ فراهم نمودن زمینهٔ بحث و تحلیل و بررسی برای شاگردان. ❖ جمع بندی درس توسط معلم.	❖ ارائه جواب درست به صورت شفاهی و نوشتاری. ❖ ارائه جواب از بخش دستور. ❖ خواندن خاموشانه درس طبق هدایت. ❖ سهیم شدن در بحث و بررسی و تحلیل. ❖ توجه به جمع بندی درس.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	طبق هدایت کتاب درسی کار خانه گی برای شاگردان سپرده شود.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	پاسخ به پرسش‌های شاگردان در رابطه بافعالیت‌های درس. در صورت عدم سؤال از سوی شاگردان معلم مکلف به طرح سؤال و ارائه جواب است.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

بهار فصل اول سال در زبان دری Bahar و در پهلوی (Vahas) گفته شده است. بهار موسوم گل و ریحان بوده که بـا اول (حمل) آغاز می‌شود. در این روز، شب و روز یک سان بوده و شب و روز از هم تفاوت ندارد؛ از این روز به بعد آهسته آهسته روز طولانی و شب کوتاه می‌شود. بهار را فصل ربیع می‌گویند؛ یعنی بودن آفتاب در برج حمل، ثور و جوزا.

روز اول ماه حمل یا روز نوروز (Nawroz و در پهلوی NoK-roc) و روزنه یا روز نو هم گویند که از زمانه‌هـای خیلـی قدیم آریایی‌ها به جشن و تجلیل آن می‌پرداختند که تا به امروز ادامه دارد و از زمانه‌های خیلـی قـدیم بـه مـا رسـیده اسـت و همه‌ساله منحیث یک عنعنه جشن گرفته می‌شود. این جشن در اصل یکی از دو جشن بزرگ بود: آریاییان در اعصار باستانی دو فصل گرما و سرما داشتند (طبقه بندی سال به چهار فصل بعدها پیدا شد) در ابتداء فصل سرما ده ماه و فصل گرما دو ماه بود، و بعداً در آن تغییری به وجود آمد. تابستان دارای هفت ماه و زمستان دارای پنج ماه گردید که در هر یک از این دو فصل جشنی برپا می‌کردند و هر دو آغاز سال نو به شمار می‌رفت. جشن اول که به هنگام آغاز فصل گرما؛ یعنی وقتی که گله‌ها را از آخور به چمن‌های سبز و خرم می‌بردند و از دیدن چهرهٔ دلارای خورشید شاد و خرم می‌شدند و دیگر جشن در آغاز فصل سرما که گله‌ها را دوباره به آخور می‌آوردند گرفته می‌شد. در این جشن برای سرمای زمستان و سردی جمودی آن آماده گی مـی‌گرفتنـد و بـه تهیهٔ ضروریات زمستان می‌پرداختند.

در جشن گرما یا جشن بهار که با روز اول سال آغاز می‌شد زن و مرد، پیر و جوان از خانه‌های خود بیـرون مـی‌رفتنـد، در ایـن جشن اسپ دوانی و دیگر ورزش‌های آن روز گار برپا می‌شد و حتی اینرا هم باید متذکر شد که وقتی اسـلام داخـل خاکهـای وسیع آریانا شد، توأم با انتشار دین مبین اسلام، فرهنگ عرب هم داخل این سرزمین شد از جمله سال عربی که با گردش قمر همراه بود و آن اینکه هر روز در سال دیگر تغییر می‌کرد؛ مثلاً: در ماه رمضان یک سال در یک وقت و سال دیگـری در وقـت دیگر می‌آید. در زمان جلال الدین ملک شاه سلجوقی، تمام منجمان را جمع کرد و دستور داد که تقویم کـشور محبـوب مـا را تغییر دهند. همان بود که منجمان روز اول حمل را که روز نو روز میباشد مبدأ قرار داده و تقویم کشور ما را به هجری شمـسی تبدیل کردند که این تقویم بنام تقویم جلالی هم یاد می‌شود.

از گذشته‌ها مردم این جشن را به دو بخش تقسیم می‌کردند «روز اول حمل که رسیدن آفتاب به برج حمل است و ابتـداء بهـار است و این را نوروز کوچک و نوروز عامه و نوروز صغیر گویند و نیز ششم ماه حمل تا روز ششم جوزا که نوروز بزرگ و نـوروز خاصه گویند.

خلاصه اینکه: تجلیل این روز اساس اسلامی نداشته؛ بلکه از روی عنعنات تاریخی این روز باستانی تا امروز ادامه دارد و مـردم ما این روز را جشن می‌گیرند فعلاً هم در این روز مردم از خانه‌های بیرون می‌روند و به میله و خوشی میپردازند، در کشور ما در این روز در شهر مزار شریف، جهندهٔ بالا می‌شود. در شهرهای مختلف افغانستان مراسم خوشی برپا می‌گردد.

راهنمای تدریس درس (٤)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	حکایت
هدف کلی	آشنایی با مفهوم حکایت و کار برد آن در زبان دری.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	١- آشنایی شاگردان با مسند، مسند الیه و رابطه در گرامر دری. ٢- رشد توانایی‌های خواندن، نوشتن. ٣- علاقمند ساختن شاگردان به لطیفه و لطیفه گویی.
روش‌های تدریس	درین درس از روشهای انفرادی، گروهی، ایفای نقش وتمثیل میتوان استفاده کرد.
مواد و لوازم ممکن درسی	کتاب، قلم، تباشیر لوازم مورد استفاده در تمثیل محتوایی حکایت دری.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی از شاگردان، تأمین نظم صنفی، اخذ حاضری و کار خانه‌گی و اطمینان از درس قبلی. ❖ ایجاد انگیزه.	❖ شاگردان به معلم احترام کرده، آمادهٔ یادگیری درس می‌شوند، به حاضری گوش داده و کارخانه گی را ارائه می‌کنند و به سوال‌ها جواب می‌دهند.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ معلم متن درس (حکایت) را می-خواند. ❖ معلم لغات و اصطلاحات داخل متن را شفاهی ارائه کند. ❖ معلم صنف را به دو گروه تقسیم می‌کند. نماینده‌گان گروه‌ها به پیش روی صنف رفته یک گروه در بارهٔ حکایت و گروه دیگر در مورد مثالهای از نوع حکایت درس صحبت کنند.	❖ شاگردان طرز خواندن معلم را می‌بینند و می‌شنوند. ❖ شاگردان به معلم گوش می-دهند. ❖ شاگردان به توضیحات همصنفان شان گوش می‌دهند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	حکایت به معنای قصه، سر گذشت و داستان آمده است و در ادبیات به قصهٔ منثور و منظوم که به گونهٔ توصیفی ارائه شود حکایت می‌گویند.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های مطروحهٔ شاگردان پاسخ ارائه می‌کند.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی ، تـأمین نظم صـنف، اخـذ حاضـری و ملاحظـۀ کـار خانـه گـی و اطمینان از درس قبلی. ❖ ایجاد انگیزه.	❖ شاگردان به معلم احترام کـرده، آمـاده درس می‌شوند، به حاضری گوش داده و کارخانـه گی را ارائه می‌کنند و چنـد شـاگرد جـواب میدهند.	۷دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ معلـم چنـد جملـه را بـه روی تخته نوشـته در آنهـا مـسند، مـسندالیه و رابطـه را نـشان می‌دهد. ❖ از چند شاگرد خواسته شود که پیش روی صنف رفتـه، درس را با مثالها شرح کنند. ❖ درس بخـش دسـتور را همـه جانبه توضیح و تشریح نماید.	❖ شاگردان به درس دقت می‌کنند. ❖ طبق هدایت عمل می‌کنند. ❖ به توضیحات دقیق گوش می‌دهند.	۳۳ دقیقه
خلاصه و توضیحات	معلم درس را خلاصه نموده و پیرامون آن توضیحات لازم می‌دهد.		۳دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان جواب ارائه می‌کند. هرگاه سؤال‌ها از جانـب شـاگردان ارائـه نشود، معلم محترم سؤال مطرح نموده و جواب ارائه کند.		۲ دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته. ❖ ایجاد انگیزه.	❖ سلام و احوال پرسی و جواب دادن به حاضری و پرسش‌های معلم.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ فعالیت «بخوان و بگو» را از شاگردان بپرسد. ❖ فعالیت «گوش کن و بگو» را از شاگردان می‌پرسد. ❖ معلم فعالیت «درست و نا درست» را از شاگردان طور شفاهی می‌پرسد. ❖ معلم فعالیت «گفت و شنود و مباحثه » را بالای شاگردان انجام بدهد.	❖ داوطلبانه جواب می‌دهند. ❖ به پرسش‌ها جواب می‌دهند. ❖ به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. ❖ شاگردان با همدیگر به گفتگو و مباحثه می‌پردازند.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	معلم در بارۀ نحوۀ کارخانه گی به شاگردان توضیح می‌دهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به سؤالات شاگردان پاسخ میدهد.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

*حکایت در لغت به نقل کردن مطلب یا داستانی، قصه و سرگذشت و بازگفتن از چیزی، بازگفتن گفتاری را، قول کسی را نقل کردن، شباهت دادن و نشان دادن را گویند.

* حکایت عبارت از نقل کلمه یی است از موضعی به موضع دیگر بدون آنکه حرکت یا صیغهٔ آن کلمه تغییر کند و هم حکایت آنست که آنچه در زمان گذشته واقع شده فرض شود که در زمان حال اتفاق افتاده است و در مورد حکایت و کار برد آن در ادبیات دری مطالبی را مطالعه نمودید. آن طوریکه گفته آمد کتب زیادی در مورد نوع «حکایت» تحریر شده و حکایات دلپذیری نیز به طور منظوم و منثور در ادبیات دری آمده است که از اهم آنان می‌توان به آثار سنایی غزنوی، مولانا جلال الدین محمد بلخی، سعدی شیرازی، نورالدین عبدالرحمن جامی وغیره به گونهٔ منظوم ومنثور اشاره کرد.

* به همین ترتیب باید متذکر شد اکثراً شاعران و یا نویسنده گان مستقیماً مطلب خود را اظهار کرده نمی‌توانستند بناءً مبادرت به حکایت از زبان حیوانات می‌کردند که بهترین نمونهٔ آن کلیله و دمنه است. این کتاب در هند نوشته شده و در زمان عباسیان ترجمه شده است که امروز ترجمهٔ دری آن در کتابفروشی‌های شهر و کتابخانه‌ها پیدا می‌شود و معلم گرامی می‌تواند از آن استفاده کنند.

رهنمای تدریس درس (۵)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	جوانمردی نصف انسانیت
هدف کلی	۱- آشنایی با جوانمردان و فداکاری انسانها در برابر وطن، جامعه و مردم. ۲- آشنایی با عبارت در جمله.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- شناخت بهتر از جوانمردان درطول تاریخ و شناخت دقیق عبارت در جمله. ۲- رشد توانایی‌های خواندن، نوشتن و تحلیل متن درس. ۳- ایجاد علاقه و رغبت به فرهنگ جوانمردی و فراگیری آن.
روش‌های تدریس	توضیحی، پژوهش، تحقیق، و پرسش و پاسخ
مواد و لوازم ممکن درسی	کتاب، صنف، تباشیر، تخته، تخته پاک

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ ادای سلام، احوالپرسی و گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی درس گذشته و رابطه آن بادرس جدید. ❖ طرح سؤالات جدید، ایجاد انگیزه و ورود به درس جدید.	❖ سلام و احوال پرسی و پاسخ به حاضری. ❖ ارائه کار خانه گی. ❖ به پرسش‌ها جواب می‌دهند.	۸ دقیقه
متن درس	❖ خواندن درس و توضیح ابهامات آن توسط معلم. ❖ تقسیم درس و صنف به گروهها. ❖ به شاگردان هدایت داده شود که درس را بخوانند. ❖ دادن فرصت به گروه سومی و چهارمی به خاطر قضاوت در بارۀ طرز برداشت گروههای اولی.	❖ توجه به خواندن و توضیحات درس. ❖ مطابق هدایات فعالیت را اجراء می‌کنند. ❖ سهیم شدن در ارائه درس در برابر صنف. ❖ ابراز نظر در مورد طرز تلقی گروهها و اعضای دیگر.	۳۰ دقیقه
خلاصه و توضیحات	نکات مهم درس توضیح و محتوای درس جمع بندی گردد.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	ارائهٔ دقیق ترین جواب به سؤالاتی که در رابطه به درس مطرح می‌شود.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	سلام و احوال پرسی، گرفتن حاضری و ارزیابی درس گذشته	سلام و احوال پرسی، جواب به حاضری و جواب به پرسش‌های معلم	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ خواندن درس به وسیلهٔ معلم. ❖ هدایت خواندن خاموشانهٔ درس به شاگردان. ❖ از شاگردان بخواهد که متن درس را با آواز بلند بخواند. ❖ نشان دادن عبارت در جمله، طی چند مثال توسط خود معلم. ❖ به شاگردان هدایت دهید که در جمله‌ها عبارات را نشان دهند.(همکاری معلم شرط حتمی است)	❖ به خواندن درس گوش فرا میدهند. ❖ خاموشانه درس را می‌خوانند. ❖ درس را با آواز بلند به نوبت می‌خوانند. ❖ به ارائهٔ مثالها گوش می‌دهند. ❖ چند شاگرد به نوبت مثال ارائه می‌کنند.	۳۲ دقیقه
خلاصه و توضیحات	معلم درس را خلاصه کند وبه توضیح لازم بپردازد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	به سؤالات متناسب به درس شاگردان جواب قانع کننده ارائه نماید.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی، گرفتن حاضـری و ارزیابی درس گذشته. ❖ ایجاد انگیزه.	❖ جواب بـه سـلام و حاضـری و ارائـهٔ جواب به پرسش‌های معلم.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ فعالیـت گـوش کـن و بگـو را بخوانـد و توضیح دهد. ❖ فعالیت بخـوان و بنـویس را بخوانـد و از شاگردان سؤال نماید. ❖ از شاگردان بخواهد که تمام فعالیت‌ها را انجام دهند.	❖ فعالیت‌ها را طبق هدایت معلم انجام می‌دهند. ❖ فعالیت را انجـام داده و بـه پرسـشها پاسخ می‌دهند. ❖ به هدایت معلم عمل می‌کنند.	۳۲ دقیقه
کارخانه‌گی	معلم نحوهٔ فعالیت شاگردان را در رابطه به کارخانه‌گی آینـده مـشخص نمـوده بـه بهتـرین کارخانه‌گی انجام شده امتیاز معنوی قایل می‌شود.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	به سؤالات شاگردان که در رابطه با درس‌های ادبیات و زبان مطابق همین مـضمون مطـرح می‌شود، جواب قناعت بخش می‌دهد.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

تاریخ پر افتخار وطن محبوب ما، آریانای قدیم، خراسان دوران اسلام و افغانستان امروز، غنی از نهضت ها، جنبش‌ها و حرکات انسانی و انسان دوستانهٔ گوناگون بوده که از آن جمله عیار و عیاری یکی از آنها میباشد. اخلاق پسندیدهٔ جوانمردی، ریاضت، خیراندیشی، کمک به فقرا، دستگیری از یتیمان و بیوه زنان و عکس العمل در برابر زورگویان از خصلت عمدهٔ عیاری میباشد. عیاران در کشور باستان و تاریخی ما حتی به رهبری مردم در استقلال خواهی و نیل به استقلال و آزادی رسیده اند که صفحات تاریخ پر افتخار کشور محبوب ما ابر مردان؛ چون: ابومسلم خراسانی، یعقوب لیث صفاری، عمرو لیث صفاری و حتی از شیر زاده زنی بنام بی بی ستی عیار و عیاران دیگر یاد می‌کند.

در کشور عزیز ما عیاران بعداً تغییر نام داد و به کاکه معروف شدند. البته امروز در کابل از کاکه‌ها چندان خبری نیست و هم از مسیر جوانمردی خود دور شده و راه غیر آنرا می‌پیمایند.

راهنمای تدریس درس (٦)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	بانوی سخنور و آزاده.
هدف کلی	آشنایی با مخفی بدخشی و فقره در جمله.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	١- آشنایی با احوال، آثار و افکار مخفی بدخشی و فقره در جمله. ٢- تقویت مهارت‌های زبانی شاگردان. ٣- ایجاد علاقه مندی نسبت به خواندن آثار و احوال مخفی بدخشی و زنان شاعر دیگر.
روش‌های تدریس	در درس فوق می‌توان از روشهای ذیل استفاده نمود: ١- انفرادی. ٢- گروهی. ٣- توضیحی ۴- روش پرسش و پاسخ ۵- روش پژوهش و تحقیق.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، عکس مخفی بدخشی، دیوان شاعر، قلم و غیره لوازم.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۸ دقیقه	❖ به معلم احترام می‌کنند. ❖ آمادۀ جواب به سؤالات معلم می‌شوند. ❖ به حاضری جواب می‌دهند. ❖ به سؤالات جواب می‌دهند.	❖ سلام واحوالپرسی. ❖ ایجاد نظم در صنف. ❖ حاضری می‌گیرد. ❖ ارزیابی درس قبلی، دیدن کار خانه گی و یا پرسش از شاگردان. ❖ ایجاد انگیزه در شاگردان به خاطر فراگیری بیشتر درس.	**بخش مقدماتی**
۳۰ دقیقه	❖ به دقت درس را می‌شنوند. ❖ با علاقه آن را مشاهده می‌کنند. ❖ به توضیحات معلم گوش می‌دهند. ❖ متن درس را خاموشانه می‌خوانند. ❖ به سؤالات معلم گوش می‌دهند و جواب می‌دهند.	❖ توضیح در بارۀ زنده‌گی، احوال وآثار مخفی بدخشی. ❖ دیوان مخفی بدخشی را نشان دهد. ❖ یک نمونۀ دیگری از شعر مخفی بدخشی را می‌خواند. ❖ از شاگردان می‌خواهد تا آنان درس را خاموشانه بخوانند. ❖ اشعار مخفی را بلند می‌خواند وآن را توضیح می‌دهد. ❖ در بارۀ متن درس چند سؤال از شاگردان می‌پرسد.	**قسمت اول درس متن**
۵ دقیقه	مخفی بدخشی از جملۀ شاعر زنان مشهور و شناخته شده می‌باشد. او به خانوادۀ میران بدخشان تعلق دارد. مخفی زنده گانی خود را همراه با خانواه اش در ولایت بلخ، قندز، کابل و قندهار سپری کرده است و بعد از ۳۷ سال دوباره به بدخشان برگشته است. او از آوان خورد سالی به گفتن شعر پرداخته و به سبک هندی شعر می‌سرود. در اشعار او مسایل اجتماعی و اخلاقی بازتاب یافته؛ اما جنبه‌های عرفانی در شعر او زیاد دیده می‌شود. در مرثیه سرایی هم توجه زیاد کرده است.		**خلاصه وتوضیحات**
۲ دقیقه	معلم به سؤال‌های شاگردان که از متن می‌پرسند پاسخ می‌دهد.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ ادای احترام می‌کنند. ❖ نظم برقرار می‌شود. ❖ به حاضری گوش می‌هند. ❖ کارخانه‌گی خود را نشان می‌دهند. ❖ آمادۀ فراگیری درس می‌شوند. ❖ گوش می‌دهند.	❖ سلام واحوالپرسی با شاگردان. ❖ ایجاد نظم در صنف درسی. ❖ اخذ حاضری. ❖ ارزیابی از درس قبلی و دیدن کارخانه گی. ❖ ایجاد انگیزه.	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ با دقت به درس گوش میدهند. ❖ درس را از روی کتاب می‌خوانند. ❖ هدایت معلم را عملی و به درس گوش می-دهند. ❖ به پرسش‌های معلم پاسخ‌های متفاوت ارائه میدارند.	❖ در بارۀ فقره در جمله توضیح می‌دهد. ❖ از شاگردان می‌خواهد تا درس را خاموشانه بخوانند. ❖ از چند شاگرد می‌خواهد تا درس را در سرصنف توضیح دهند. ❖ معلم تعریف فقره را بازهم از چند شاگرد دیگر می‌پرسد و اشتباهات شان را تصحیح می‌کند.	**قسمت دوم درس (دستور زبان)**
۳ دقیقه	معلم درس را خلاصه نموده و به توضیحات لازم پیرامون درس می‌پردازد.		**خلاصه و توضیحات**
۳ دقیقه	معلم به سؤال‌های شاگردان جواب می‌دهد.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ احوال پرسی با شاگردان. ❖ ایجاد نظم درصنف. ❖ حاضری گرفته می‌شود. ❖ ارزیابی درس قبلی. ❖ ایجاد انگیزه در شاگردان.	❖ ادای احترام می‌نمایند. ❖ در تنظیم صنف سهم می‌گیرند. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ جواب می‌دهند. ❖ آماده درس می‌شوند.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ معلم تمرین‌های بخش «گوش کن و بگو» را می‌خواند و از شاگردان بپرسد. ❖ از چند شاگرد می‌خواهد تا فعالیت گوش کن و بگو را با همدیگر اجرا کنند. ❖ فعالیت «بخوان و بگو» را از شاگردان می‌پرسد. ❖ پرسش‌های بخش گفتگو و مباحثه را از شاگردان می‌پرسد.	❖ به پرسش‌ها جواب می‌دهند. ❖ به سؤال‌های که متوجه شان می‌باشد جواب می‌دهند. ❖ شاگردان به طور گزینشی جواب می‌دهند. ❖ با سهمگیری داوطلبانه در مورد آنها گفتگو و مباحثه می‌کنند.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	معلم در ارتباط با درس و کارخانه‌گی به شاگردان توضیحات می‌دهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	شاگردان سؤال‌های شان را در مورد متن درسی، تمرین‌ها و کار خانه گی از معلم مطرح می‌کنند و معلم به آنها پاسخ می‌دهد.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

مخفی بدخشی بنت محمود شاه «عاجز» یکی از امرای سدهٔ اخیر بدخشان است که تا هنگام پادشاهی امیر عبدالرحمن خان خانوادهٔ او بر بدخشان حکومت می‌کردند.

مخفی در سال ۱۲۵۵ شمسی در شهر تاشقرغان (فعلاً مربوط سمنگان) حین که پدرش از سوی امیر شیر علی خان در آنجا تبعید بود تولد شده است. او تحصیلات خود را نزد برادرش محمد شاه غمگین که از شاعران معروف بدخشان بوده به پایان رسانیده و در خوردسالی به سرودن شعر آغاز کرده است.

مخفی در هنگام زنده‌گانی خود در بدخشان با رجال و شخصیت‌های مشهور کشور چون استاد خلیل الله خلیلی، شاه عبدالله بدخشی «مؤلف کتاب ارمغان بدخشان» سید محمد دهقان کشمی، جمشید شعله چاه آیی. محمد قاسم واجد و غلام حبیب نوابی مدیران مطبوعات سابق بدخشان وهمچنان با محجوبهٔ هروی از شاعران مشهور رابطه دوستانه و خطی داشته است.

مخفی بر علاوهٔ شاعری در علم تاریخ و نویسنده گی نیز مهارت داشت. او را از پیش گامان نهضت زنان نیز در افغانستان می‌دانند. از مخفی بدخشی دیوان شعری باقیمانده است که گزینهٔ آن چندبار در کابل، بدخشان و تاجکستان چاپ شده است.

در بارهٔ مخفی بدخشی تحقیقات بیشتری صورت نگرفته و اخیراً رساله‌یی بنام بانوی سخنور و آزاده همراه با دیوان انتقادی شعری وی از جانب دکتور سید اکرام الدین حصاریان استاد فاکولته ادبیات پوهنتون کابل در سال ۱۳۸۴ هـ‌ش نشر شده است که جهات مختلف زنده‌گانی مخفی را روشن می‌سازد.

یک نمونهٔ از شعر مخفی بدخشی.

رباعی :

از یاری این جهان وفا داری نیست در گلشن وصلش گل بیخاری نیست

این دوستی زمانه را سنجیـــــــــدم جز خون دل و رنج جگر خواری نیست

راهنمای تدریس درس (۷)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	فیلسوف چراغ به دست.
هدف کلی	آشنایی با دیوژن (دیوجانس) فیلسوف مشهور یونان وافکار واعمال او.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- آشنایی با دیوجانس وتأثیرات او در ادبیات دری و فقرهٔ تابع. ۲- رشد توانایی شناسائی وکاربرد فقرهٔ تابع در جمله. ۳- ایجاد علاقهٔ شاگردان در مطالعه شرح حال وزنده‌گانی فیلسوفان و دانشمندان جهان.
روش‌های تدریس	درین درس از روشهای زیر کار بگیرد: ۱- تمثیل. ۲- پرسش و پاسخ. ۳- گروهی.
مواد و لوازم ممکن و ممـد درسی	تخته، تباشیر، قلم، چراغ (از کاغذ مقوا)

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوالپرسی باشاگردان. ❖ تأمین نظم در صنف. ❖ اخذ حاضری. ❖ ارزیابی از درس قبلی و ملاحظهٔ کارخانه گی. ❖ ایجاد انگیزه بخاطر پیشبرد درس. ❖ معلم بخش ورودی را به شاگردان می‌خواند.	❖ به معلم احترام می‌کنند. ❖ به معلم توجه می‌کنند. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ به پرسش‌های معلم پاسخ می‌دهند.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ متن درس را با صدای بلند می‌خواند. ❖ صنف را به دو گروه تقسیم کرده و هرگروه متن درس را نزد خود می‌خوانند. ❖ معلم درس را ذریعهٔ نماینده گان گروه‌ها تکرار می‌کنند.	❖ به معلم گوش می‌دهند. ❖ شاگردان به شکل گروهی درس می‌خوانند. ❖ نمایندهٔ هر گروه یک یک قسمت درس را با آواز بلند توضیح می‌دهند.	۳۰ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	معلم درس را خلاصه می‌کند و پیرامون موضوع توضیحات لازم ارائه می‌دارد.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به سؤالات طرح شدهٔ شاگردان پاسخ می‌دهد.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	به معلم احترام می‌کنند بـه حاضـری گـوش داده، کارخانه گی خود را ارائه می‌کنند و چند شاگرد به ترتیب جواب میدهند.	سلام و احوال پرسی با شاگردان، تأمین نظم در صـــنف، اخـــذ حاضـــری، ملاحظـــهٔ کارخانه گی، اطمینان از درس قبلی و ایجـاد انگیزه.	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ به سخنان معلـــــم گوش دهند. ❖ درس را بخوانند.	❖ دو نمونــه از فقـرهٔ تـابع را در تختـه نوشته و پیرامون آن صحبت کند. ❖ متن درس را به وسیلهٔ شاگردان تکرار می‌کند. ❖ صنف را بـه دو گـروه تقـسیم نمـوده نماینده‌گان گروهها پیش روی صنف رفتـه در مـورد فقـرهٔ تـابع معلومـات می‌دهند.	**قسمت دوم درس (دستور زبان)**
۳ دقیقه	فقرهٔ بسته و نامستقل را «فقرهٔ تابع» می‌گویند درین فقره‌ها نشانهٔ عطف و ربط وجـود دارد. مثلاً در جمله سلیمان از کابل می‌آید و محمود به کابل می‌رود. محمود به کابل میرود. فقرهٔ تابع و پیرو است.		**خلاصه و توضیحات**
۳ دقیقه	معلم به سؤالات طرح شدهٔ شاگردن پاسخ میدهد.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ احوالپرسی با شاگردان. ❖ تأمین نظم در صنف. ❖ اخذ حاضری. ❖ ارزیابی درس گذشته و ارتباط آن با درس جدید. ❖ تولید انگیزه.	❖ شاگردان به معلم احترام می‌کنند. ❖ شاگردان به حاضری گوش می‌دهند. ❖ شاگردان آمادهٔ درس می‌شوند.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ فعالیت «گوش کن و بگو» را می‌خواند و ازشاگردان می‌پرسد. ❖ فعالیت «بخوان و بنویس» را می‌خواند و از شاگردان می‌پرسد. ❖ فعالیت «گفتگو و مباحثه» را از شاگردان می‌پرسد.	❖ به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌کنند. ❖ جواب می‌دهند. ❖ شاگردان با همدیگر به گفتگو و مباحثه می‌پردازند.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	معلم در مورد کار خانه گی به شاگردان توضیح می‌دهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	معلم به سؤالات شاگردان پاسخ می‌دهد.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

دیوژن (۳۲۳ – ۴۱۲ ق . م)

او از فیلسوفان معروف یونان باستان بود. او را مردم دیوژن کلبی نام نهاده بودند. دیوژن پایه و اساس حکمت را در خود شناسی می‌دانست. به عقیدهٔ وی زنده‌گی یی که با حکمت و دانش هدایت شود، امنیت، آزادی وساده‌گی به همراه خواهد داشت. به نظر وی، خود را از پیش آماده کن تا ضربات تقدیر را سبکتر احساس نمایی. هرچه از دنیا کمتر انتظار داشته باشی کمتر گرفتار یأس و نا امیدی می‌شوی و هرچه کمتر ثروت اندوزی، کمتر از دست می‌دهی.

آنکه به کم خورسند است بیش از همه دارد. قناعت و خورسندی نزدیکترین راه وصول امنیت است. زیادت طلبی و آزمندی راهی است طولانی و پر رنج که پایانی ندارد. هرگاه باسختی‌ها با روی گشاده مواجه شویم می‌توانیم در این دنیای پر آشوب در امان باشیم و جان سالم بدر بریم، او می‌گفت: تمام رنجها منشأ روحی و درونی دارند این پیشامد ناگوار نیست که ترا رنج می‌دهد؛ بلکه علت اصلی احساس ترحم و دلسوزی نسبت به خویشتن است. بنده و اسیر نگرانی‌های آینده و غم‌های گذشته خویش مباش.

مرد عاقل به مال و منال دنیوی بی‌اعتناست و خاطرش از اتصاف به صفاتی چون فضیلت، رضایت، به رسوم و مقررات جاری و به هرچه رنگ تعلق پذیرد آزاداست.

تسلط برنفس تنها آزادی قابل اعتنا و ارزش است.

نیکبختی وسعادت دست یافتن به آرزوهاست و هرچه این آرزوها ساده تر و سهل‌تر باشد امید رسیدن به آنها بیشتر است. آدمی گفت چرا دروغ بگویم؟ برای اینکه پول به دست بیاورم تعریف و تمجید بکنم که شکوه و جلال بیابم؟ من که به این سکه‌های قلب احتیاج ندارم.

دیوژن ۸۹ سال زنده‌گی کرد. می‌گویند همان روز دیده از جهان فرو بست که اسکندر از دنیا رفت. در موقع عبور از رودخانه عبور استیکس دیوژن و سکندر باهم رسیدند. پس از سلام و علیک اسکندر گفت: «خوب، باز به هم رسیدیم ... دوتن فاتح وغلام .دیوژن جواب داد آری، ما به هم رسیدیم. دیوژن فاتح و اسکندر غلام! تو غلام شهوات خویش بودی و من آقای خود بودم». و در پایان چون به راه جاودانی گام نهادند.

این دیوجانس بود که ره می‌نمود نه اسکندر.

راهنمای تدریس درس (۸)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	**استاد خلیل الله خلیلی**
هدف کلی	۱- آشنایی با شخصیت استاد خلیلی و مقام آن در ادب دری و فقرهٔ پیرو.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- شناخت از شعر و شخصیت استاد خلیلی و آشنایی با فقره‌های پیرو. ۲- تقویت مهارت‌های زبانی (خواندن، نوشتن، شنیدن و گفتن) شاگردان. ۳- علاقه مند ساختن شاگردان به مطالعهٔ آثار شعرای معاصر کشور.
روش‌های تدریس	توضیحی، پرسش و پاسخ، انفرادی، گروهی.
مواد و لوازم ممد درسی	کتاب، تخته، تباشیر و تصویر.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوالپرسی، تنظیم صنف، گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی درس گذشته و رابطهٔ آن با درس جدید. ❖ با طرح چند سؤال ایجاد انگیزه می‌کند.	❖ ادای احترام نموده به حاضری جواب می‌دهند. ❖ ارائهٔ جواب و توجه به ارتباط درس گذشته و جدید. ❖ دقت نموده پاسخ می‌دهند.	۸دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ شاگردان را به گروه‌ها تقسیم می‌کند. ❖ درس را با آواز بلند و مناسب بخواند و توضیح کند. ❖ از شاگردان بخواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند. ❖ از هر گروه چند شاگرد به نوبت درس را با آواز بلند و مناسب بخوانند.	❖ به درس گوش فرا می‌دهند. ❖ متن درس را خاموشانه می‌خوانند. ❖ درس را با آواز بلند و مناسب می‌خوانند.	۳۰دقیقه
خلاصه و توضیحات	فشرده ساختن درس و توضیح نکات مبهم آن.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	به سؤال‌های شاگردان پاسخ قناعت بخش ارائه می‌کند.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوالپرسی، گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی درس گذشته و ارتباط آن بادرس جدید. ❖ ایجاد انگیزه وزمینهٔ ورود به درس جدید.	❖ ادای احترام می‌کنند. ❖ دقت نموده پاسخ می‌دهند.	۷دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ به شاگردان هدایت بدهد تا درس را خاموشانه بخوانند. ❖ از چند شاگرد بخواهد تا متن درس را با آواز بلند و مناسب به نوبت بخوانند. ❖ نشاندادن فقره پیرو در جمله توسط شاگردان. ❖ پرداختن به یاد گیری شاگردان ازطریق طرح سؤال‌های جدید و مطالبهٔ جواب از شاگردان.	❖ درس را خاموشانه می‌خوانند. ❖ مطابق هدایت معلم عمل می‌کنند. ❖ سهیم شدن درنشاندادن فقرهٔ پیرو درجمله. ❖ شرکت در ارائهٔ جواب و طرح سؤال‌های جدید.	۳۲ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	خلاصهٔ درس را ارائه نموده به توضیح نکات مهم و مبهم درس می‌پردازد.		۳دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	پرداختن به جواب سؤال‌های شاگردان.		۳دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوالپرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری، ترتیب و تنظیم صنف. ❖ ارزیابی درس گذشته و ارتباط آن با درس جدید. ایجاد انگیزه.	❖ ادای سلام و احترام می‌کنند. ❖ دقت نموده پاسخ قناعت بخش ارائه می‌کنند.	۷دقیقه
قسمت دوم درس (فعالیت‌ها)	❖ تهیهٔ سؤال از تمام فعالیت‌های (گوش کنید و بگویید و بخوانید و بنویسید). ❖ طرح سؤال به صورت جداگانه از محتوای درس. ❖ عملی نمودن جز به جز تمرین‌ها توسط شاگردان.	❖ تمام فعالیت‌ها را مطابق هدایت معلم انجام می‌دهند.	۳۲دقیقه
کارخانه گی	آنچه که در کتاب درسی از آن تذکر به عمل آمده است به شاگردان هدایت بدهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	به سؤالات شاگردان در هر دو زمینه زبان وادبیات (در مورد استاد خلیلی و شعر آن، و فقرهٔ پیرو در جمله) که موضوع درس دو روز قبل است، از سوی معلم جواب داده می‌شود.		۳ دقیقه

معلومات اضافی:

استاد خلیلی طبع بسیار جوشان و بدیهه سرا داشته است و حاصل آن، دیوان بزرگ و قطور است. او شیفتهٔ مطالعه بود و دلباختهٔ تحقیق و تألیف بسیاری از این تألیفات به چاپ رسیده و آثار چاپ نا شده برجای مانده است؛ همچون «عیاری از خراسان» که سرگذشت حبیب الله کلکانی است.

فهرست تألیفات خلیلی تا جایی که از منابع مختلف دستیاب شد، در اینجا ذکر میشود.

آثار هرات، آرامگاه بابر، احوال و آثار حکیم سنایی، از بلخ تا قونیه، باز از نگاه صاحبدلان، بلخ در ادب عرب، بهار به خون تشنه‌گان، به بارگاه سعدی ، بهشتی که در آتش سوخت، زمزم اشک، زنده گانی در روستا،سلطنت غزنویان، سوزن زر و جامهٔ سپید، شرح دیوان مخطوط سنایی، نی نامه، یمگان شرح آرامگاه ناصر خسرو، ناهید و دختران قهرمان کابل، کاروان اشک، فیض قدس... و دیگر آثار با ارزش استاد که وی پیام‌های زیبا و بیانگر حقایق اند.

آثار استاد خلیل الله خلیلی

۱- اولین مجموعهٔ شعر استاد خلیلی در سال ۱۳۳۰ ش در دورهٔ که محمد هاشم میوندوال ریاست مستقل مطبوعات را بر عهده داشت در مطبعهٔ عمومی کابل چاپ شده است. این کتاب که اکنون در دسترس ما نیست، مجموعهٔ مختصر بوده و بعضی از شعرهای آن، مسلماً و بعضی دیگر به احتمال زیاد در کتاب‌های بعدی استاد به چاپ رسیده است.

۲- منتخبات اشعار استاد خلیلی به مطبعهٔ عمومی کابل، میزان ۱۳۳۳ ش، ۸۳ صفحه، این کهن ترین مجموعهٔ شعری است که از استاد در دست داریم. کتاب در میزان ۱۳۳۳ ش. از سوی انجمن تاریخ افغانستان چاپ شده و به خط نستعلیق به رشتهٔ تحریر در آمده است.

۳- برگهای خزانی: این مجموعه رباعی‌های استاد خلیلی است که در کابل چاپ شده است. که خود کتاب در دسترس ما نیست.

۴- پیوند دلها: این کتاب در واقع نه یک مجموع شعر، که شرح سفرهای استاد خلیلی به ایران و دیدار او با اهل ادب این کشور است و از آن اهمیت دارد که در آن، شعرهایی که استاد در محافل ادبی ایران خوانده است نیز نقل شده است.

۵- کلیات دیوان خلیلی: گرد آورده و ناشر آن محمد هاشم هراتی میباشد. این اثر، جامع ترین دیوان خلیلی در عصر خود است.

منبع و مأخذ: کاظمی، محمد کاظم (دیوان خلیل الله خلیلی)، نشر عرفان، ۱۳۸۵.

رهنمای تدریس درس (۹)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	چهار مقاله عروضی
هدف کلی	آشنایی با کتاب چهار مقاله، مؤلف و نمونهٔ نثر آن.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- آشنایی شاگردان با کتاب چهار مقاله عروضی سمرقندی. ۲- رشد توانایی در دانش آموزان در شناسایی اجزای جمله. ۳- علاقه مند ساختن شاگردان بر یادگیری اثار کهن دری ، دستور زبان و شناسایی اجزای جمله.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های توضیح و تحلیل، پرسش و پاسخ، خواندن و نوشتن و تمرین
مواد و لوازم درسی	کتاب، قلم توش، تباشیر، و سایر لوازم مورد ضرورت.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوالپرسی. ❖ تأمین نظم در صنف. ❖ اخذ حاضری ❖ ملاحظهٔ کارخانه گی. ❖ ارزیابی درس گذشته.	❖ ادای احترام می‌کنند. ❖ نظم را برقرار می‌کنند. ❖ به حاضری گوش فرا می‌دهند. ❖ کارخانه‌گی شان را نشان می‌دهند. ❖ چند شاگرد پاسخ می‌دهند.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ متن درس چهارمقاله را می‌خواند وبه شاگردان توضیح می‌دهد. ❖ طور شفاهی در مورد کتاب چهار مقاله و مؤلف آن به شاگردان معلومات ارائه می‌کند. ❖ صنف را به دو گروه تقسیم می‌کند یک گروه دربارهٔ کتاب چهار مقاله و گروه دیگر در مورد مؤلف آن معلومات می‌دهند.	❖ به دقت گوش فرا می‌دهند. ❖ به توضیحات گوش می‌دهند. ❖ به توضیحات همصنفان شان دقت می‌کنند.	۳۰ دقیقه
خلاصه و توضیحات	کتاب چهار مقاله یا مجمع النوادر تألیف احمد بن علی نظامی سمرقندی است. که حاوی چهار مقاله در مورد دبیری، شاعری، نجوم و طبابت می‌باشد از اهمیت تاریخی وجغرافیایی بهره مند بوده و سبک انشای آن روان و سلیس است		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	به سؤالات شاگردان پاسخ ارائه می‌کند. در غیر آن خود سؤالات طرح و به آن جواب می‌گوید.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ ادای سلام، احوال پرسی، گرفتن حاضری، ارزیابی درس گذشته وتولید انگیزه برای درس جدید.	❖ ادای احترام نموده و به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌نمایند.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ معلم چند جمله را در تخته نوشته و در آن به اجزای جمله را که به آنها «نهاد» و«گزاره» می‌گویند اشاره می‌کند. ❖ شاگردان را به دو گروه تقسیم کند تا درس را خاموشانه بخوانند. سپس نمایندگان هرگروه داوطلبانه به پیشروی صنف رفته طی نوشتن چند جمله جدید در تخته بخشهای نهاد و گزاره و یا مبتدا و خبر را به هم صنفان شان توضیح دهند.	❖ به توضیحات معلم گوش می‌دهند. ❖ سایر شاگردان به توضیحات همصنفان شان توجه نموده وبه نوبه خویش نکات ناگفته را تکمیل کنند.	۳۲ دقیقه
خلاصه و توضیحات	جمله به طور عام از دوبخش یا جزء عمده تشکیل شده است که به آنها نهاد وگزاره می‌گویند. مثلاً: احمد آمد. احمد «نهاد» و «آمد» گزاره جمله میباشد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان پاسخ ارائه می‌کند.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ ادای سلام، احوال پرسی، گرفتن حاضری، ارزیابی درس گذشته وتولید انگیزه برای درس جدید.	❖ شاگردان ادای احترام نموده و به پرسش‌ها پاسخ ارائه می‌نمایند.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (فعالیت‌ها)	❖ معلم فعالیت «گوش کن و بگو» را خوانده واز شاگردان می‌پرسد. ❖ معلم فعالیت «به دیگران بگو» را با شاگردان مطرح می‌کند. ❖ معلم فعالیت «بخوان و بنویس» را از شاگردان می‌پرسد. ❖ معلم فعالیت «درست ونادرست» را از شاگردان می‌پرسد. ❖ معلم فعالیت « گفتگو و مباحثه» را از شاگردان می‌پرسد.	❖ شاگردان به معلم جواب می-دهند. ❖ شاگردان پاسخ می‌دهند. ❖ شاگردان مطابق پرسشها پاسخ ارائه می‌دارند. ❖ آنان به سؤالات معلم شفاهی پاسخ می‌دهند.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	معلم دربارۀ کارخانه گی به شاگردان معلومات داده کارخانگی شاگردان را طبق کتاب به آنها می‌سپارد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان که از متن درس استخراج کرده اند جواب میدهد.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

ابوالحسن نظام الدین احمد بن عمربن علی سمرقندی معروف به نظامی عروضی در قرن ششم هجری زنده‌گی می‌کرد وی معاصر عمر خیام نیشاپوری و امیر معزی بوده است. موصوف کتاب مجمع النوادر را که بنام «چهار مقاله» معروف شده بین سالهای ۵۵۱ و ۵۵۲ هجری قمری نوشته است.

محتوای این کتاب شامل چهار مورد؛ چون: علم دبیری، شعر، نجوم و طب بوده که بطور روان وساده بیان شده است.

درین کتاب نام عده یی از دانشمندان ذکر شده که در سایر منابع ذکر نگردیده است.

عروضی کتاب چهار مقاله را به کیفیات و عوامل مختص کرده که در دربارها بستگی داشته و یا استفاده می‌شده است. چنانکه درین کتاب تأثیر علوم و فنون در ادارهٔ کشور و لیاقت درباریان و نفوذ ایشان را برابر شاهان شرح کرده است. همین گونه او طبقه خواص جامعه را نیز به چهار طبقه دبیر، شاعر، منجم و طبیب تقسیم کرده است.

نظامی حکایات و رویداد هایی را در کتاب خود آورده است که یا خود شاهد آن بوده و یا آنکه آنها را از دیگران شنیده است.

راهنمای تدریس درس (۱۰)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	مجسمه‌های بامیان (یادگار یک تمدن بزرگ)
هدف کلی	۱- شناخت آثار باستانی کشور، مجسمه‌های بامیان. ۲- آشنایی با نهاد یا مبتدا.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- آشنایی با آثار باستانی کشور عزیز ما افغانستان. ۲- تقویت مهارت خواندن، نوشتن، تحلیل و تفکر. ۳- تقویت روحیهٔ پاسداری از فرهنگ و آثار باستانی.
روش‌های تدریس	بهترین روش تدریس این درس میتود طرز تلقی و توضیحی است باتوجه به فضای درسی معلم میتواند که جهت تدریس این موضوع از روش کار آیی تیم ، قضاوت عملکرد و تمثیل نیز استفاده نماید.
مواد و لوازم درسی	تخته، کتاب، تباشیر، مجسمه‌های کوچک، رسم، عکس، و امثال اینها.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ ادای سلام، احوال پرسی، گرفتن حاضری، ارزیابی درس گذشته وتولید انگیزه برای درس جدید .	❖ ادای احترام، پاسخ به حاضری.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ معلم صنف رابه چند گروه تقسیم نموده از هرگروه در مورد مجسمه‌های بامیان و تاریخچهٔ آن می‌پرسد. ❖ معلم دیدگاه‌ها و طرز تلقی هرگروه را جداجدا ثبت می‌نماید. ❖ به شاگردان هدایت می‌دهد تا درس را خاموشانه بخوانند. ❖ معلم متن را بلند می‌خواند و نکات مهم و مبهم آن را توضیح نموده میان طرز تلقی شاگردان واصل متن هماهنگی برقرار می‌نماید.	❖ شاگردان به گروهها در برنامه سؤال و جواب به صورت منظم شرکت می‌داشته باشند. ❖ شاگردان درس را خاموشانه می‌خوانند. ❖ شاگردان به توضیح معلم در رابطه به نکات مشکل درس توجه می‌نماید.	۳۰ دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه درس و ابهامات آن توسط معلم ارائه می‌شود و شاگردان دقت کامل می‌داشته باشند.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	معلم مکلف است که به سؤال‌های شاگردان در رابطه به درس جواب قانع کننده بگوید.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ ادای سلام، احوال پرسی، گرفتن حاضری، ارزیابی درس گذشته وتولید انگیزه برای درس جدید.	❖ ادای احترام، پاسخ به حاضری. ❖ به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ به چند شاگرد هدایت بدهد تا متن را بخوانند و چند جمله را به عنوان مثال روی تخته بنویسند. ❖ به شاگردان هدایت بدهد تا جمله‌ها را به مبتدا و خبر تجزیه نمایند. ❖ خواندن متن درس توسط معلم وتوضیح نکات قابل بحث آن. ❖ برقرار کردن رابطه میان مثالهای قبلاً نوشته شده و توضیح متن درس.	❖ متن را به نوبت می‌خوانند. ❖ توجه به مثالهای نوشته شده. ❖ سهیم شدن در فعالیت تقسیم جمله به مبتدا وخبر. ❖ توجه به خواندن و توضیح متن توسط معلم. ❖ دقت کامل به فعالیت برقرار کردن رابطه میان مثال‌ها و متن درس توسط معلم.	۳۲ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	معلم درس را خلاصه نموده به توضیح ابهامات آن می‌پردازد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم خود را مکلف می‌داند که به سؤالات درسی شاگردان جواب قانع کننده بدهد.		۳دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ ادای سلام، احوال پرسی، گرفتن حاضری، ارزیابی درس گذشته وتولید انگیزه.	❖ ادای احترام و احوال پرسی، پاسخ به حاضری و پرسش‌های معلم.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (فعالیت‌ها)	❖ به شاگردان هدایت می‌دهد تا متن درس را به صورت کامل به طور خاموشانه بخوانند. ❖ معلم فعالیت «بشنووبگو» را خوانده از شاگردان می‌خواهد که به صورت انفرادی جواب بدهند. ❖ معلم به شاگردان هدایت میدهد که پرسشها را درکتابچه‌های خود بنویسند وجواب آن را از کتابها پیدا نموده ثبت نمایند. ❖ معلم به شاگردان هدایت می‌دهد که تمام فعالیت‌های درس را جزبه جز انجام دهند.	❖ درس را خاموشانه می‌خوانند. ❖ شاگردان پاسخ می‌دهند. ❖ شاگردان پرسشها راثبت نموده جواب می‌نویسند. ❖ تمام فعالیت هارا انجام داده پیشنهادات خودرا به خاطر حفظ آثار و آبدات تاریخی ارائه می‌نمایند.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	ملاحظه ومشاهده وظایف سپرده شده ، کارهای خانه‌گی و تعیین نمودن کار خانه‌گی روز آینده.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	سؤالات از متن درس واز بخش دستور مطرح می‌شود وپاسخ داده می‌شود.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

بامیان یکی از ولایات خیلی پر اهمیت و تاریخی کشور محبوب ما افغانستان که دارای تاریخ طولانی میباشد و در میـان کابل، بلخ و هرات و اقع شده است و یکی از تمدن‌های پر اهمیت و مهم قبل از اسلام یکی از مرکزی ترین مقـر معبـد بودایی بوده است. از شاهراه‌های خیلی پر اهمیت تجارت از چین، هند، به روم به شمار مـی‌رفـت کـه توسـط همـین راه فرآورده‌های تجارتی از هند و چین حتی با عبور از عربستان به روم، شام و یمن می‌رسید. همانطور که گفته شـد در ایـن خطهٔ تاریخی یکی از تمدن‌های شرقی آیین بودایی رشد کرد- که آیین بودایی از هند به پشاور، جلال آباد و از آنجـا بـه بامیان و اطراف آن؛ یعنی کاپیسا و از آنجا به چین و کشورهای جنوب شرق آسیا انتشار کرد.

بت‌های مشهوریکه تا همین اواخر در شهر باستانی بامیان وجود داشت گذشته از نامهای صلصال و شمامه بنام‌های سرخ بت (سرخبد) و خنک بت (خنکبد) یاد می‌شدند.

در تاقچه هایی که مقر این پیکره هاست تصاویری دیده می‌شود که سبک آن بـا نقـوش مکـشوفه در آسـیای مرکـزی شباهت دارد.

در اطراف سرخ بت و خنک بت سمچ‌های ساخته بودند که در بین آنها اطاقهای منظم اعمار گردیده بود که زایرین برای زیارت بت‌های سرخ بت و خنک بت می‌آمدند و شب خود را در آن اطاقها سپری می‌کردند و شهر بامیان را به نام شـهر غلغله نیز یاد می‌کنند.

راهنمای تدریس درس (۱۱)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	نشانه گذاری
هدف کلی	آشنایی با اسلوب درست نشانه گذاری و درست نویسی.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- آگاهی شاگردان به اصول نشانه گذاری در انشا و نویسنده گی. ۲- توان بخشی دانش آموزان در مورد رعایت اصول تنقیط و نشانه گذاری در نویسنده گی. ۳- ایجاد علاقه در شاگردان به خاطر کار برد درست اسلوب نشانه گذاری در نویسنده‌گی.
روش‌های تدریس	خواندن و نوشتن، تمرین و پرسش و پاسخ.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	کتاب، قلم، تباشیر، و سایر و سایل ضروری.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۸ دقیقه	ادای سلام و احترام کرده آمادهٔ فراگیری درس میشوند و به حاضری گوش داده کارخانه گی شان را ارائه میکنند و به پرسشها جواب میدهند.	❖ سلام و احوال پرسی، تأمین نظم در صنف، اخذ حاضری و ملاحظه کارخانه گی و اطمینان از درس گذشته. ❖ ایجاد انگیزه.	**بخش مقدماتی**
۳۰ دقیقه	❖ به خواندن معلم گوش می‌دهند. ❖ به دقت درس را تعقیب می‌کنند. ❖ توضیحات هم صنفی‌های خود را می‌شنوند و سخنان آنان را تکمیل می‌کنند.	❖ درس نشانه گذاری را می‌خواند. ❖ در مورد متن درس معلومات شفاهی می‌دهد و کاربرد نشانه‌ها را در جمله‌ها در تخته نوشته و ارائه می‌کند. ❖ صنف را به دو گروه تقسیم می‌کند. نماینده‌گان هردو گروه بنوبهٔ شان به سرصنف رفته با استفاده از تخته کاربرد نشانه‌ها را در جمله‌ها نشان می‌دهند.	**قسمت اول درس (متن)**
۵ دقیقه	کاربرد علامه و نشانه‌های را که درنگارش استفاده شده و به و سیلهٔ آن آهنگ گفتار و رابطه میان مطالب برقرار می‌گردد را اصول تنقیط و نشانه گذاری می‌گویند.		**خلاصه وتوضیحات**
۲ دقیقه	به سؤالات مطروحهٔ شاگردان جواب میدهد و در غیر آن خود سوال کرده وبه آن جواب می‌گوید.		**سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها**

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	سلام و احوال پرسی ، تأمین نظم در صنف، اخذ حاضری و ملاحظه کار خانه گی و اطمینان از درس گذشته	ادای سلام و احترام نموده، به حاضری گوش داده و کار خانه گی شان را نشان می‌دهند و چند شاگرد جواب می‌دهند و آمادۀ درس می‌شوند.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ متن درس "گزاره" درجمله را با نوشتن مثالهایی در تخته توضیح می‌کند. ❖ از چند شاگرد می‌خواهد تا متن را بخوانند و آنرا توضیح کنند.	❖ به لکچر معلم گوش می‌دهند. ❖ به توضیح همصنفان شان توجه نموده و آنها را تکمیل می‌کنند.	۳۲ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	گزاره آن قسمت از جمله است که در بارۀ نهاد جمله به ماخبر می‌دهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن	معلم سؤالات مطروحۀ شاگردان را پاسخ می‌دهد. اگر شاگردان سؤال ننمونـد خـود سؤالات طرح و به آن جواب می‌دهد.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	شاگردان به معلم احترام کرده، آمادهٔ فراگیری درس می‌شوند به حاضری گوش داده و کار خانه گی شان را نشان می‌دهند و چند شاگرد جواب می‌دهند.	سلام و احوال پرسی ، تأمین نظم در صنف، اخذ حاضری و ملاحظهٔ کار خانه گی و اطمینان از درس گذشته	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ پاسخ میدهند.	❖ فعالیت «گوش کن و بگو» را می-خواند و از شاگردان می‌پرسد. ❖ فعالیت «به دیگران بگو» را خوانده و از شاگردان سؤال می‌کند. ❖ فعالیت «گفتگو و مباحثه» را از شاگردان می‌پرسد.	**قسمت دوم درس (فعالیت‌ها)**
۳ دقیقه	در بارهٔ کارخانه‌گی به شاگردان توضیح می‌دهد. هر گاه شاگردان سؤال ننمودند خود سؤالات را طرح و به آن جواب می‌دهد.		**کارخانه گی**
۳ دقیقه	معلم به سؤالات مطروحه شاگردان پاسخ می‌دهد.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

معلومات اضافی

نقطه (.)

در پایان جمله‌های کامل خبری یا انشایی نقطه گذاشته می‌شود.

مانند: علی آمد.

دو نقطه (:)

پیش از نقل قول، دو نقطه می‌آید.

مانند: رسول اکرم ﷺ فرموده اند: «علم و دانش فراگیرید ولو در چین باشد».

سه نقطه (...)

۱- در تصحیح متون کهن، آنجا که تصحیح کننده در متن افتادگی هایی می‌بیند سه نقطه میگذارد.

مثال: هرگاه واژه‌های مختوم به یای معروف ... در حالات موصوف، مضاف و منسوب آیند.

۲- برای نشان دادن کلمه ها، عبارتها یا جمله‌های حذف شده و یا افتادگی‌ها در اول، و سطر آخر می‌آید.

مثال: توجه برشعرای چون سعدی، حافظ و... از اهم وظایف شاگردان است.

۳- وقتی سخن نا تمام باشد از سه نقطه استفاده می‌شود.

مانند: شما... شما... زمان سال...

۴- برای نشان دادن کشش هجا در گفتار

مثال: سقف هر... ریخت. آها... حسین کجایی؟

راهنمای تدریس درس (۱۲)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	حقوق پدر و مادر
هدف کلی	۱- آشنایی با مقام والدین. ۲- آشنایی با انواع مبتدا و خبر.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- شناخت بهتر مقام والدین و موقف آنان در زنده گی خانواده گی و رفاه اجتماعی. ۲- ایجاد روحیهٔ مسؤولیت پذیری در برابر پدر و مادر.
روش‌هـــــای تدریس	برای تدریس این درس بهترین روش، شیوهٔ ترکیبی توضیح و مشارکت گروه و قضاوت عملکرد است. یعنی معلم پس از توضیح لازم صنف را به چند گروه تقسیم می‌نماید تا محتوای درس را به گونه تمثیل ارائه نمایند. و گروه دیگر را وظیفه می‌دهد که عمل گروه ممثل را نقد نماید.
مواد و لوازم ممد درسی	صنف، کتاب، تخته، تباشیر و خود شاگردان که به توضیح می‌پردازند.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام، احوال پرسی، تنظیم صنف به گروه ها. ❖ ارزیابی درس گذشته و رابطهٔ آن با درس جدید. ❖ طرح سؤال‌های جدید و ایجاد انگیزه.	❖ ادای سلام و احترام نموده به حاضری جواب داده و به گروه‌ها تنظیم شود. ❖ توجه به سؤال‌ها و رابطه دروس. ❖ دقت کامل به سؤال‌های جدید.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ خواندن درس. ❖ از شاگردان می‌خواهد که درس را به صورت خاموشانه بخوانند. ❖ از شاگردان می‌خواهند که درس را به صورت انفرادی بخوانند. ❖ توضیح نکات عمده و مبهم درس. ❖ تمثیل اخلاق و فرهنگ یک خانواده در رابطه با پدر و مادر توسط شاگردان مستعد در تمثیل. ❖ جلب نظریات گروه‌های دیگر صنف در مورد نظریات گروه‌های اولی.	❖ توجه به خواندن معلم. ❖ به صورت خاموشانه می‌خوانند. ❖ به صورت انفرادی و به نوبت می‌خوانند. ❖ دقت به توضیح نکات مهم درس. ❖ سهمگیری یاتوجه به تمثیل احترام والدین. ❖ ابراز نظر در مورد گروههای ابرازکنندهٔ نظریات.	۳۰ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	نکات پیچیده، نا مأنوس و تاریک درس توضیح داده شود و خلاصهٔ درس در چند جملهٔ محدود به شاگردان تفهیم گردد.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	ارائهٔ جواب دقیق به سؤالات شاگردان و در صورت نبود سؤال جناب معلم هم سؤال مطرح کند و هم خود پاسخ بگوید چرا که فقدان سؤال درختم درس نشان می‌دهد که شاگردان ازدرس چیزی فرا نگرفته اند.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام، احوال پرسی و گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی درس گذشته و رابطهٔ آن با درس جدید. ❖ ایجاد انگیزه	❖ ادای سلام و احترام نموده و به حاضری جواب می‌دهند. ❖ ارائهٔ جواب به پرسش.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ ارائهٔ چند جمله کامل دارای مبتدا و خبر. ❖ شرح و توضیح آن جمله‌ها (مثالها) به همکاری شاگردان. ❖ از شاگردان می‌خواهد که متن را به صورت خاموشانه بخوانند. ❖ خواندن درس توسط معلم و توضیح آن. ❖ توضیح نکات مهم و مبهم درس. ❖ ارزیابی شاگردان.	❖ توجه به جمله‌های الگویی یا مثالی. ❖ دقت کامل و سهم درست در توضیح مثالها و جمله‌های مثالی. ❖ خواندن خاموشانه و سریع درس. ❖ توجه نموده و گوش فرا می‌دهند. ❖ دقت جدی به توضیح نکات مبهم و پیچیدهٔ درس. ❖ ارائه جواب لازم به سؤالات معلم.	۳۲ دقیقه
خلاصه و توضیحات	بعد از خلاصهٔ درس به توضیحات لازم می‌پردازد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	در صورت نبود سؤال، معلم، هم سؤال مطرح می‌کند و هم جواب ارائه می‌نماید.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام، احوال پرسی و گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی و ظایف و فعالیت‌های دروس گذشته به صورت شفاهی . ❖ ایجاد انگیزه.	❖ ادای سلام و احترام نموده به حاضری جواب می‌دهند. ❖ ارائه جواب به سوال‌ها.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ تهیهٔ سؤال از تمام فعالیت‌ها (گوش کنید و بگویید و بخوانید و بنویسید). ❖ طرح سؤال به صورت جداگانه از محتوای درس. ❖ ارزشیابی فعالیت‌های نوشتاری شاگردان. ❖ طرح سؤال‌های دقیق از بخش دستوری درس.	❖ ارائهٔ جواب به تمام سؤالات. ❖ جواب از محتوای درس. ❖ ارائهٔ املا و انشای مناسب. ❖ ارائهٔ جواب دقیق از بخشهای دستوری.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	آنچه که درکتاب درسی از آن تذکر به عمل آمده است به شاگردان هدایت بدهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	ارائه جواب به سؤال‌های شاگردان در رابطه به فعالیت ها.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

کلمهٔ مادر کلمهٔ مقدس در قاموس زنده‌گی انسان بوده و هیچ کسی قدسیت مادر را انکار کرده نمی‌تواند. وقتی ما کلمهٔ مادر را بزبان میرانیم به سرعت در ذهن ما تداعی می‌شود که وقتی ما پا به عرصهٔ هستی میگذاریم و اولین هستهٔ زندگی ما شکل میگیرد رنجهای مادر شروع می‌شود، هر قدر ساحهٔ زنده‌گی ما بزرگ وبزرگتر می‌شود؛ رنجهای مادر هم به همان پیمانه بزرگ و بزرگتر می‌گردد.

خلاصه مادر و پدر تا دم مرگ از تشویش و دلهره‌گی بخاطر ما آرام ندارند؛ پس احترام مادر و پدر وجیبهٔ فرزندی، اخلاقی، انسانی و دینی هرکدام ماست.

آبروی اهل دل از خـــاک پای مادر است   هرچه دارند این جماعت از دعای مادر است

آن بهشتی را که قرآن می‌کند توصیـف آن   صاحب قـــرآن بگفتـا زیر پای مادر است

راهنمای تدریس درس (۱۳)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	لطیفه
هدف کلی	آشنایی با مفهوم لطیفه در زبان دری و یادگیری مبتدا و خبر ساده در جمله.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- آگاهی شاگردان به مفهوم اصطلاحی لطیفه در زبان دری و شناخت مبتدا و خبر ساده در جمله. ۲- رشد مهارت شناخت و کاربرد مبتدا و خبر ساده در جمله. ۳- ایجاد علاقهٔ شاگردان برای آموختن مفهوم لطیفه.
روش‌های تدریس	۱- انفرادی، گروهی، پرسش و پاسخ ایفای نقش.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	کتاب، قلم، تباشیر و لوازم مورد استفاده در تمثیل و نمایش محتوایی لطیفه در صنف.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۸ دقیقه	❖ به معلم احترام می‌کنند. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ کارخانه گی شان را ارائه می‌کنند. ❖ گوش می‌دهند.	❖ سلام و احوال پرسی. ❖ اخذ حاضری. ❖ ملاحظهٔ کار خانه گی. ❖ اطمینان از درس قبلی.	**بخش مقدماتی**
۳۰ دقیقه	❖ شاگرد به صحبت معلم گوش می-دهند. ❖ شاگردان به توضیحات هم صنفان شان گوش می‌دهند. ❖ شاگردان در گروه‌ها تنظیم شده بحث می‌نمایند و از آنها بخواهند تا در مورد لطیفه با هم بحث گروهی نموده و از هر گروه یک نفر نتیجهٔ بحث گروه خود را به دیگران بیان کند.	❖ معلم با خواندن بسم الله شریف درس را آغاز می‌کنند اونخست دربارهٔ لطیفه و تاثیر آن در ادبیات و جامعه طور شفاهی با شاگردان صحبت می‌کند. ❖ معلم متن درس لطیفه را با آواز بلند می‌خواند. ❖ معلم صنف را به گروه‌ها تقسیم کند.	**قسمت اول درس (متن)**
۵ دقیقه	لطیفه را در زبان انگلیسیJoke می‌گویند و آن متن کوتاهی است که راوی بخاطر سرگرمی و خنده مخاطب و یاشنونده و خواننده نقل می‌کند. لطیفه‌های طنزی امروز در ادبیات انتقادی ما جای مهمی را احراز نموده است.		**خلاصه وتوضیحات**
۲ دقیقه	معلم به سؤالات شاگردان پاسخ ارائه می‌کند.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی دوم   آموزش قواعد دستور زبان

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی. ❖ تنظیم صنف. ❖ اخذ حاضری. ❖ ارزیابی درس گذشته . ❖ ایجاد انگیزه با گفتن یک نکتهٔ تعلیمی.	❖ شاگردان به معلم احترام می‌کنند. ❖ نظم صنف را برقرار نمایند. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ به معلم دقت می‌کنند. ❖ به معلم گوش می‌کنند.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ معلم درس را باگفتن «بسم الله الرحمن الرحیم» آغاز نماید. نخست عنوان «مبتدا و خبر ساده» را در تخته نوشته و با آوردن جمله‌های جدید آنها را به شاگردان توضیح دهد. ❖ معلم صنف را به دو گروه تقسیم کند و به شاگردان هدایت دهد تا در گروه میان خود در مورد مبتدا و خبر ساده مباحثه نموده و نماینده‌گان گروهها به سر صنف رفته و با آوردن جمله‌های جدید بخشهای مبتدا و خبر را در جملهها نشان دهند.	❖ شاگردان به درس توجه می‌کنند. ❖ شاگردان به توضیحات همصنفان شان گوش می‌دهند و نواقص شان را اصلاح می‌کنند. ❖ مطابق هدایت عمل میکنند.	۳۲ دقیقه
خلاصه و توضیحات	معلم خلاصهٔ درس را بیان نموده و پیرامون آن توضیحات لازم ارائه می‌کند.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان پاسخ می‌دهد.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ احوال پرسی نموده و به حاضری پاسخ می‌دهند.	❖ سلام، احوال پرسی، گرفتن حاضری، ایجاد انگیزه برای ارائه درس جدید.	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ شاگردان جواب ارائه می‌کنند. ❖ شاگردان به پرسشها پاسخ میدهند.	❖ معلم با خواندن این سروده فردوسی «به نام خداوند جان و خرد» درس را آغاز می‌نماید. او نخست فعالیت «گوش کن وبگو» را از شاگردان می‌پرسد. ❖ معلم فعالیت «بخوان و بنویس» را از شاگردان می‌پرسد. ❖ معلم فعالیت «گفتگو و مباحثه» را با شاگردان مطرح می‌کند.	**قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)**
۳ دقیقه	معلم در بارۀ کار خانه‌گی و نحوۀ آن با شاگردان صحبت می‌کند و کارخانگی را طبق هدایت کتاب درسی به آنها می‌سپارد.		**کارخانه گی**
۳ دقیقه	معلم به پرسش‌های شاگردان جواب می‌دهد.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

معلومات اضافی

لطیفه، مؤنث لطیف و اسم مؤنث میباشد و در لغت، اقوال لطیفه، اشارات لطیفه، گفتار نغز، مطلب باریک و نیکو را گویند و هم بذله و شوخی را می‌توان شامل آن دانست؛ طوریکه در متن درس اشاره شد لطایف فراوان در زبان و ادبیات دری ثبت و تحریر شده و نویسنده گان و شعرای متعددی در این زمینه قلم زده اند و آثار دلچسپی آفریده اند که از جملهٔ آنها عبید زاکانی بیشتر از دیگران مشهور و معروف است.

اینک لطیفه‌یی را در بارهٔ روش چاپلوسان از زاکانی نامه برگزیده و ارائه می‌کنیم:

سلطان محمود را در حالت گرسنگی بادنجان بورانی پیش آوردند خوشش آمد و گفت: «بادنجان طعامی است خوش»؛ ندیمی در مدح بادنجان فصلی بپرداخت. چون سیر شد گفت: «بادنجان سخت مضر است.» ندیم باز در مضرت بادنجان مبالغتی تمام کرد. سلطان گفت: «ای مردک نه این زمان مدحش می‌گفتی؟» گفت: «من ندیم تو ام نه ندیم بادنجان، مرا چیزی می‌باید گفت که ترا خوش آید نه بادنجان را.»

راهنمای تدریس درس (١٤)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	سخنور دردمند و هدفمند
هدف کلی	آشنایی با شرح زنده‌گی و آثار محجوبهٔ هروی.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	١- آشنایی با آثار محجوبهٔ هروی«مبتدا و خبر ترکیبی» ٢- رشد مهارت در شناسایی مبتدا و خبر ترکیبی. ٣- ایجاد علاقهٔ شاگردان به مطالعهٔ شرح حال، افکار و آثار محجوبهٔ هروی.
روش‌های تدریس	١- روش انفرادی و گروهی. ٢- روش پرسش و پاسخ.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، قلم، کتاب در صورت امکان دیوان محجوبه هروی.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی، تأمین نظم در صنف، اخذ حاضری و ملاحظهٔ کارخانه‌گی و طرح چند پرسش برای اطمینان از درس قبلی. ❖ ایجاد انگیزه.	❖ شاگردان به معلم احترام میکنند، آماده فراگیری درس شده به حاضری گوش میدهند و کارخانه‌گی شان را نشان داده و چند شاگرد به نوبت جواب می‌دهند	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ معلم با نام و یاد خداوند«ج» درس را آغاز نموده، ابتدا متن درس را با صدای بلند بخواند لغات و اشعار آن را شرح دهد. ❖ معلم صنف را به دو گروه تقسیم نماید و از نماینده‌های هرگروه بخواهد که پیشروی صنف رفته و در بارهٔ سوانح و اشعار محجوبهٔ هروی معلومات دهند.	❖ شاگردان به معلم گوش فرا می-دهند. ❖ شاگردان به توضیحات همصنفان شان دقت می‌کنند و آنرا تکمیل می‌نمایند.	۳۰ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	محجوبه هروی از شاعران مطرح ادبیات معاصر افغانستان است. او در ولایت بادغیس متولد شده و پدرش منشی ابوالقاسم شاعر و خوشنویس بود. او در نوجوانی به شعر گویی پرداخت و زنده‌گانی خصوصی وی با درد و رنج همراه بود وی با شاعران مشهور چون استاد خلیل الله خلیلی، مخفی بدخشی و دیگران مکاتبه و مراوده داشت و دیوان شعر او در کابل منتشر شده است.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به سؤالات شاگردان جواب بدهند.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ به معلم احترام میکنند، آمادهٔ فراگیری درس شده به حاضری گوش میدهند، کارخانه‌گی شان را نشان داده و چند شاگرد به نوبت جواب می‌دهند.	❖ سلام و احوال پرسی با شاگردان، تأمین نظم در صنف، اخذ حاضری، ملاحظهٔ کارخانه‌گی و اطمینان از درس قبلی. ❖ ایجاد انگیزه.	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ به معلم گوش می‌دهند. ❖ به توضیحات هم صنفان شان گوش داده و معلومات آنان را تکمیل می‌کنند.	❖ درس را با نام خداوند ﷻ آغاز نماید. دو نمونه از مبتدا و خبر ترکیبی را در تخته نوشته و در بارهٔ آن به شاگردان معلومات دهد. ❖ صنف را به دو گروه تقسیم نموده از نماینده‌گان هر گروه بخواند که پیشروی صنف رفته و در بارهٔ مبتدا و خبر ترکیبی توضیحات لازم دهند.	**قسمت دوم درس (دستور زبان)**
۳ دقیقه	خبر یا گزاره آن قسمتی از جمله است که دربارهٔ نهاد (مبتدا) به ما خبر می‌دهد؛ بنابرآن خبرهمان «گزاره» است. اگر خبر بیش از یک فعل داشته باشد به آن خبر ترکیبی می‌گویند؛ مثلاً: در جملهٔ محمود که مریض بود شفا یافت. خبر ترکیبی است.		**خلاصه و توضیحات**
۳ دقیقه	معلم به پرسش‌های شاگردان پاسخ لازم ارائه نماید.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی ترتیب و تنظیم صنف، اخذ حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و اطمینان از درس قبلی.	❖ شاگردان به معلم احترام میکنند، آماده آموزش درس شده به حاضری گوش میدهند و کارخانه‌گی شان را نشان داده، چند شاگرد به نوبت جواب می‌دهد.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ معلم محترم با ذکر «بسم الله الرحمن الرحیم» درس را آغاز نماید؛ سپس فعالیت «گوش کن و بگو» را بخواند و از شاگردان توضیح بخواهد. ❖ معلم فعالیت «بخوان و بنویس» را از شاگردان سؤال نماید. ❖ معلم فعالیت «گفتگو و مباحثه» را از شاگردان بپرسد.	❖ شاگردان جواب می‌دهند. ❖ شاگردان جواب می‌دهند. ❖ شاگردان داوطلبانه پاسخ می‌دهند.	۳۲ دقیقه
کارخانه‌گی	معلم در مورد کارخانه‌گی به شاگردان توضیحات می‌دهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به سؤالات طرح شده شاگردان پاسخ ارائه نماید.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

- محمد ابراهیم خلیل فرزند میرزا افضل احمد بن میرزا محمد خان بن میرزا سعید احمد، احمد جانی ژنده پیل در شهر کابل گذر قاضی فیض الله در ۱۳۱۴ق تولد یافته، در مکتب شامل گردیده در ضمن تحصیل خط نستعلیق، شکست، محاسبه، اصول و دفترداری را از پدر آموخته در سال ۱۳۳۷ق مامور دولت شد، چند سال در وزارت خارجه در سفارت هند و لندن کاتب، زمانی مامور بانک، در سال ۱۳۲۱ش عضو انجمن تاریخ و در ۱۳۲۹ مدیر مجلهٔ آریانا ایفای وظیفه نمود.

کلیات خلیل که(در سال ۱۳۳۳ش به اعتبار مضامین در ۱۸ قسمت ترتیب و هر قسمتی را عنوان جداگانه مقرر کرده است).

مزارات کابل، مزارات لوگر، مزارات بلخ، حالات سلطان ابراهیم ادهم، شهر حال حمید خسرو دهلوی.

به نظم و قطعات تاریخی و تاریخ وفات دست درازی دارد و با خط خوش و زیبای می‌نویسد.

- زیب النساء بیگم در دهم شوال ۱۰۴۸هـ برابر با ۱۶۳۸م به دنیا آمد. مادرش دلرس بانو، دختر شاهنواز صفوی است. به سبب پیوستگی است که زیب‌النساء خویش را ایرانی می‌داند، و به این سرزمین سخت دلبسته است. پدرش اورنگزیب از پادشاهان بزرگ سلسلهٔ گورگانیه هند است زیب‌النساء بیگم بزرگترین و مهمترین دختران شاه بود.

زیب‌النساء در ۲۱ سالگی شعر گفتن را آغاز کرد و از همان آغاز تخلص مخفی را برگزید زیب‌النساء در کاخ اختصاصی خویش کتابخانهٔ جامی فراهم آورده بود. او از شاعران و خوشنویسان و دانایان و اهل ادب پشتیبانی میکرده و آنان را به انعام خود می‌نواخت.

- محجوبه در سن ۱۴ سالگی به سخنوری و سرودن اشعار آغاز کرده است که از تربیه و تشویق پدر سخن او به پختگی رفته بلاخره صاحب دیوان گردیده است او بیشتر عمر خود را در خدمت معارف خصوصاً به تربیهٔ دختران لیسهٔ مهری بسر برده است. اکثر شاعران موجوده با او مشاعره نموده اند هر یک را به سبک شیرین و رنگین جواب داده استاد خلیل الله خلیلی مؤلف(آثار هرات) در دیوان اشعار خود صفت محجوبه را از طبع سرشارش در یک غزل گهرریزی کرده که مطلعش این است:

خوشا محجوبه و طبع روان و وضع تحریرش
که پاه بر فرق شعری می‌زند شعر گهر گیرش

محجوبه در جشن استقلال ۱۳۴۱ از طرف مراکز علمی و ادبی در کابل دعوت شده طرف احترام و استقبال فوق‌العاده قرار گرفت ازین سخنور بزرگ و خجسته دیوانی بیادگار مانده که حاوی انواع شعری می‌باشد.

منبع و مأخذ: زیب، نساء(دیوان) مخفی دکتر میهندخت صدیقیان، دکتر سیدابوطالب میرعابدینی. چاپ اول ۱۳۸۱ انتشار امیر کبیر تهران.

حنیف حنیف بلخی پرطاووی یا شعر فارسی در آریانا جلد اول و دوم.

راهنمای تدریس درس (۱۵)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	چیستان چیست؟
هدف کلی	آشنایی با چیستان.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- شناخت بهتر از چیستان و سیر حضور آن در ادب دری. ۲- تقویت توانایی در شاگردان برای تشخیص مبتدا و خبر ترکیبی در جمله. ۳- ایجاد علاقه و رغبت به فراگیری، سرایش، نگارش و حفظ چیستان.
روش‌های تدریس	از روش‌های پرسش و پاسخ، خواندن و نوشتن تا تمرین و سخنرانی توضیحی و ایفای نقش می‌توان استفاده کرد.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	کتاب، تباشیر، صنف، قلم کتابچه و تخته می‌باشد.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۸ دقیقه	❖ پاسخ به سلام، احوالپرسی، ارائـه کـار خانه گی و پاسخ به سؤال‌ها. ❖ توجه به رابطهٔ درسها.	❖ سـلام و احوالپرســی، تنظـیم صنف، دیدن کار خانـه گـی و ارزیابی درس گذشته با طـرح چند سؤال. ❖ رابطهٔ درس گذشـته بـا درس جدید. ❖ ایجاد انگیزه .	**بخش مقدماتی**
۳۰ دقیقه	❖ شاگردان در تمام فعالیت‌ها دوشادوش معلـم خـویش در ارائـهٔ درس سـهیم می‌باشند.	❖ مـتن را بخوانـد و توضـیحات لازم ارائه نماید. ❖ از شاگردان بخواهد که مـتن را بخوانند. ❖ از شـاگردان بخواهـد کــه در توضیح درس سهیم شوند.	**قسمت اول درس (متن)**
۵ دقیقه	معلم پس از خلاصهٔ درس به توضیح نکات مبهم آن بپردازد.		**خلاصه و توضیحات**
۲ دقیقه	از شاگردان سوال‌هایی را مطرح کنید، اگر شاگردان سؤال نداشـتند بایـد معلـم خـود سؤال مطرح نماید و به پاسخ آن بپردازد تا آنگاه که برایش ثابت شود کـه شـاگردان درس را یاد گرفته اند.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ پاسخ به سلام و حاضری. ❖ توجه به رابطهٔ درس گذشته و جدید.	❖ سلام و احوالپرسی، تنظیم صنف و گرفتن حاضری. ❖ رابطهٔ درس گذشته و آینده. ❖ ایجاد انگیزه .	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ توجه به خوانش معلم. ❖ خاموشانه می‌خوانند. ❖ بلند خواندن درس با صدای مناسب. ❖ شرکت در فعالیت درسی و نشان دادن جای مبتدا و خبر ترکیبی.	❖ خواندن درس توسط معلم. ❖ از شاگردان خواسته شود که درس را خاموشانه بخوانند. ❖ از شاگردان بخواهد که درس را به صدای بلند بخوانند. ❖ نشان دادن موقعیت و جای مبتدا و خبر ترکیبی در جمله در یک جدول و پاراگراف.	**قسمت دوم درس (دستور زبان)**
۳ دقیقه	در این بخش خلاصهٔ درس و توضیحات آن به صورت قابل فهم به شاگردان ابلاغ می‌گردد.		**خلاصه و توضیحات**
۳ دقیقه	جواب به سؤال شاگردان تا فراهم شدن قناعت آنان.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	سلام، احوالپرسی ، تنظیم صنف و گرفتن حاضری.	پاسخ به سلام و احوالپرسی و جواب به حاضری.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ از چند شاگرد خواسته شود که درس را پیش روی صنف بخوانند. ❖ ارائۀ جواب در رابطه با چیستان و مبتدا و خبر ترکیبی توسط اعضای صنف. ❖ خواندن خاموشانه و سریع درس جهت ارائۀ جواب به سؤالات. ❖ ایجاد فرصت بحث و تحلیل درس برای شاگردان. ❖ از شاگردان بخواهد که فعالیت‌های درس را عملی نمایند.	❖ اطاعت از هدایات معلم در تمام موارد. ❖ ارائه جواب به سؤالات معلم و سهم فعالانه در تمام فعالیت ها. ❖ استفاده از وقت تعیین شده برای پرسش از همصنفان. ❖ خواندن خاموشانۀ درس. ❖ شرکت در بحث و بررسی درس با همصنفان. ❖ سهیم شدن در تمام فعالیت‌های درسی باهمصنفان.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	معلم به بهترین کارخانه‌گی انجام شده امتیاز معنوی قایل شده نحوۀ فعالیت شاگردان را در رابطه با کارخانه‌گی آینده مشخص نماید.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	به سؤال‌های شاگردان جواب قناعت بخش داده شود.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

در حقیقت چیستان یک کلمۀ ترکیبی است که از جمع (چیست و آن) تشکیل شده است. چنانچه در زمانه‌های قبل در خراسان (نام افغانستان قدیم) چیستان بنا بر اوصاف و ویژه گی‌هایی که داشت از جایگاه خوبی برخوردار بود.
چیستان را لُغز و لُغُز نیز می‌نامند.
چیستان یا لُغز آنست که معنایی از معانی در کسوت عبارتی مشکل و متشابه به طریق سؤال پرسند و این صفت چون گوارا، شیرین و مطبوع افتد و اوصاف آن از روی معنی با مقصوت مناسبتی دارند و به حشو الفاظ دراز نگردد و از تشبیهات کاذب و استعارات بعید، پسندیده باشد و خاطر را شاد سازد، آنرا چیستان می‌گویند.
همچنان لغز- همان معماست که این را به طریق سؤال گویند و عجم این را چیستان گویند.
جهت کسب و ارائۀ معلومات بیشتر در مورد چیستان نخست به جامعه و فرهنگ شفاهی آن و بعد به دیوان شاعران بزرگ چون فرخی، منوچهری، ناصرخسرو، مسعود سعد سلمان، امیرمعزی، عبدالواسع جمیلی، ابن یمین و...... مراجعه شود.

۱- همچنین دانشنامۀ ادب پارسی ودایر ة المعارف دهخدا در این مورد متکای خوب معلوماتی اند دریافت بهتر مبتدا و خبر ترکیبی به دستور پوهاند دکتور محمد حسین یمین و تمام دستورهای زبان دری مراجعه شود.
۲- هدف چیستان اول متن درس کوزۀ مقصود چیستان دوم بادنجان سیاه، منظور چیستان سومی شمشیر، مراد چیستان چهارمی پیاز و مرام چیستان پنجمی تخم مرغ و هدف چیستان ششمی سایه است.

راهنمای تدریس درس (١٦)

(اهداف وروشها)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	طنز چیست؟
هدف کلی	آشنایی شاگردان به مفهوم طنز و اجزای غیر اساسی جمله.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	١- آگاهی دهی شاگردان در مورد مقولۀ طنز در زبان دری، آشنا سازی شاگردان بـه اجـزای غیـر اساسی جمله و کاربرد آن در جمله. ٢- توان بخشی شاگردان از درک مفهوم طنز در ادبیات و ایجـاد مهـارت در تـشخیص آن‌هـا تـا اجزای غیر اساسی جمله را از اساسی تفکیک کنند. ٣- ایجاد علاقه به نوع ادبی طنز و شناسایی و کاربرد آن در نگارش.
روش‌های تدریس	١- توضیح و تشریح. ٢- گروهی. ٣- ایفای نقش وتمثیل.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	کتاب، قلم، تباشیر، لوازم مورد استفاده در تمثیل از طنز مربوط.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ احوال پرسی از شاگردان. ❖ تأمین نظم در صنف. ❖ پرسیدن غیر حاضران ❖ ملاحظهٔ کارخانه‌گی. ❖ اطمینان از تفهیم درس قبلی.	❖ به معلم احترام می‌کنند. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ کارخانه گی شان را ارائه می‌کنند. ❖ به پرسشها جواب می‌دهند.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ معلم به نام خداوند دانا و توانا درس را آغاز نماید و در بارۀ طنز و نقش آن در ادبیات جهان و ادبیات دری به شاگردان توضیحات لازم ارائه نماید.. ❖ متن درس را بخواند. ❖ صنف را به دو گروه تقسیم کند و از آنها بخواهد که هر گروه توضیحاتی را در بارۀ طنز به گروه مقابل ارائه کنند.	❖ شاگردان به صحبت معلم گوش فرا می‌دهند. ❖ شاگردان به خواندن معلم دقت می‌کنند. ❖ شاگردان به سؤال‌های طرح شدۀ همدیگر پاسخ می‌دهند.	۳۰ دقیقه
خلاصه و توضیحات	طنز شعر یا نثری است که بگونۀ طعنه و تمسخر زشتی‌های یک جامعه را منعکس می‌کند و هدف آن اصلاح جامعه است نه مردم آزاری؛ همین گونه کلمه‌های نامستقلی که در ارتباط دادن بخشهای مختلف جمله بکار می‌روند «اجزای غیر اساسی» جمله گفته می‌شود. مانند که را، در، برای ...		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به سؤالات شاگردان از محتوای متن درس جواب بدهد.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی با شاگردان. ❖ برقراری نظم در صنف. ❖ اخذ حاضری. ❖ ارزیابی از درس گذشته. ❖ ایجاد انگیزه در شاگردان.	❖ شاگردان به معلم احترام می‌کنند. ❖ نظم در صنف برقرار می‌شود. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ جواب می‌دهند. ❖ به معلم گوش فرا می‌دهند.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ معلم به نام خداوند دانا درس را آغاز کند و عنوان «اجزای غیر اساسی جمله» را بر تخته نوشته و بامثالها در بارۀ آن صحبت کند. ❖ از چند شاگرد بخواهد که پیشروی صنف رفته در بارۀ درس توضیح بدهد.	❖ شاگردان به توضیحات معلم گوش می‌دهند. ❖ شاگردان توضیحات رفقای شان را گوش می‌گیرند و به نوبۀ خویش آنها را اصلاح می‌کنند.	۳۲ دقیقه
خلاصه و توضیحات	به کلمه‌های نامستقل که در پیوند دادن بخشهای مختلف جمله استعمال می‌شوند. اجزای غیر اساسی جمله گفته می‌شود مانند که، را، در، برای و....		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های طرح شدۀ شاگردان ازمتن درس پاسخ ارائه نماید.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ احوال پرسی با شاگردان. ❖ اخذ حاضری. ❖ پرسش از دروس گذشته. ❖ تولید انگیزه.	❖ به معلم ادای احترام می‌کنند. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ چند شاگرد جواب می‌دهند.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	با نام و یاد خداوندﷻ درس را شروع نماید. ❖ نخست فعالیت «گوش کن و بگو» را بخواند و سؤال‌های آنرا از شاگردان بپرسد. ❖ فعالیت «به دیگران بگو» را بخواند و از شاگردان بپرسد. ❖ فعالیت‌های «بخوان و بنویس»، «درست و نادرست» و «گفتگو و مباحثه» را بالای شاگردان انجام بدهد.	❖ به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. ❖ به معلم جواب می‌دهند و میان همدیگر به مباحثه و گفت و گو می‌پردازند.	۳۲ دقیقه
کارخانه‌گی	معلم در بارۀ خصوصیت کارخانه‌گی به شاگردان توضیح بدهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	به پرسش‌های شاگردان از متن درس پاسخ ارائه نماید.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

طنز(Tanz) به معنای مسخره کردن و طعنه زدن و در اصطلاح ادبی، شعر یا نثری است که در لباس طعنه و تمسخر به بیان معایب و مفاسد فرد و جامعه می‌پردازد.

جان سویفت (۱۷۴۵ م) طنز را آیینه‌یی می‌داند که بیننده گان عموماً چهره کسی جز خودشان را در آن کشف می‌کنند و به همین دلیل است که کمتر کسی از طنز می‌رنجد.

نوت: معلم محترم برای معلومات بیشتر در بارهٔ طنز به کتب آتی، لطایف و ظرایف شایق جمال چاپ کابل و یکصد طنز از طنز پردازان جهان جلال نورانی مراجعه کند.

راهنمای تدریس درس (۱۷)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	داستان کوتاه
هدف کلی	۱- آشنایی با داستان کوتاه وکاربرد آن در ادبیات دری. ۲- آشنایی با مفعول در جمله.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- آشنایی با نمونه‌یی از داستان کوتاه و مفعول و کاربرد آن در جمله. ۲- ایجاد توانایی خوانش درست و اخذ مفهوم داستان کوتاه. ۳- تحکیم رغبت و علاقه مثبت در مورد هنر داستان کوتاه نویسی و تشخیص اینکه داستان کوتاه یکی از ژانرهای هنری در زمانهٔ ماست.
روش‌های تدریس	تشریح، پرسش و پاسخ.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	کتاب، تخته، تباشیر، قلم، داستان کوتاه

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ انجام فعالیت‌های اولیه معلم. ❖ ارزیابی درس گذشته و ارتباط آن با درس جدید. ❖ سؤال‌های جدید و ایجاد انگیزه.	❖ ارائهٔ پاسخ احترام آمیز در برابر معلم. ❖ ارائهٔ جواب دقیق و توجه به رابطهٔ درس گذشته و نو. ❖ ارائهٔ جواب به سؤالات. ❖ به توضیحات معلم گوش می‌دهند.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ هدایت به خواندن خاموشانهٔ درس توسط تمام اعضای صنف. ❖ تقسیم صنف به چندین گروه و دریافت نظریات هر گروه از طریق نمایندهٔ آن. ❖ دریافت دیدگاه‌های شاگردان در مورد داستان «پشکهایی که آدم می‌شود» از طریق نماینده‌های هر گروه. ❖ جمعبندی نکات مهم درس ازطرف معلم.	❖ اطاعت از هدایات معلم و خواندن خاموشانه درس. ❖ ارائهٔ نظریات و طرز تلقی خویش به معلم. ❖ ارائهٔ نظر در مورد داستان کوتاه و داستان پشک هایی که آدم می‌شوند. ❖ توجه به جمع بندی درس که توسط معلم صورت می‌پذیرد.	۳۰ دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصهٔ درس در کتاب دری وجود دارد که آنرا معلم صاحب شفاهی شرح می‌دهد.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	ارائه جواب به سؤال‌های شاگردان و اگر سؤال نداشتند، خود معلم صاحب از آنها سؤال کنند و اگر جواب داده نتوانستند، پاسخ نیز بدهد.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ پاسخ به سلام و حاضری. ❖ ارائه کار خانه گی. ❖ توجه عمیق به نکته‌ها و جملات پرمعنای معلم و آماده شدن جهت کسب درس جدید.	❖ سلام و احوال پرسی، گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی درس گذشته و وظایف سپرده شده. ❖ ایجاد انگیزه.	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ توجه عمیق به مثالها و توضیح آنها. ❖ گوش دادن به متن و توضیحات. ❖ سهم فعال در ارائه جواب.	❖ ارائۀ مثالهای گوناگون در رابطه با موضوع درس (مفعول در جمله). ❖ شرح و توضیح مثالها و نمونه‌ها با همکاری شاگردان. ❖ خواندن متن دستور و توضیح آن.	**قسمت دوم درس (دستور زبان)**
۳ دقیقه	جمع بندی مباحثات دستوری و توضیح مختصر مفعول و کاربرد آن در جمله.		**خلاصه و توضیحات**
۳ دقیقه	به سؤال‌های شاگردان در رابطه با موضوع درس از سوی معلم جوابهای قانع کننده ارائه می‌شود؛ اگر سؤال نکردند، خود معلم سؤال کند و اگر پاسخ ندادند، به ارائۀ پاسخ نیز بپردازد.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی، ترتیب و تنظیم صنف و اخذ حاضری. ❖ ارزیابی وظایف و فعالیت‌های دروس گذشته به صورت شفاهی. ❖ طرح سؤال‌ها و ایجاد انگیزه.	❖ رعایت آداب شاگردی. ❖ ارائهٔ جواب درست به سؤالات.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ هدایت شاگردان به خواندن خاموشانه درس. ❖ طرح سؤال از فعالیت‌های (گوش کنید و بگویید و بخوانید و بنویسید) به صورت کامل و همه جانبه در چند تمرین. ❖ طرح سؤال از محتوای درس. ❖ ارزیابی فعالیت‌های نوشتاری شاگردان. ❖ ارزیابی درس دستوری.	❖ سهم فعال و جدی در برنامهٔ خواندن و تحکیم درس. ❖ ارائه جواب به سؤالات استاد با حفظ اصول و اخلاق شاگردی از چهار فعالیت عمدهٔ آموزش. ❖ ارائه فعالیت‌های کتبی. ❖ ارائه جواب دقیق به سؤالات تیوری.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	بررسی و ارزیابی کارخانه گی و رهنمایی ها، هدایات و وظایف خانه‌گی روز قبل و مشخص نمودن کارخانه‌گی روز آینده.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	ارائهٔ جواب به سؤالات شاگردان در رابطه به فعالیت‌های دروس زبان و ادبیات دو روز قبل.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

- داستان کوتاه به مفهومی که پیرامون آن معلومات داده شده، نخستن بار در اروپا به وجود آمد؛ ولی در کشور ما یکی از صدر نشنیان ایجاد یا ابداع داستان کوتاه، نجیب الله توروایانا بوده است که برخی محققان وی را نخستین نویسندۀ داستان کوتاه در ادبیات دری می‌پندارند؛ چنانچه داستان‌های کوتاهی مثل «اوشاس» و «فرزند رویگر» را او نوشته است.
- نویسنده‌گان معاصر کشور ما نیز ابداعاتی در این نوع ادبی دارند که شمارشان کم نیست.

راهنمای تدریس درس (۱۸)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	مقام معلم
هدف کلی	آگاهی از مقام معلم
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- آشنایی با متون توصیفی و آشنایی با متمم یا پرکننده‌ها در جمله. ۲- دریافت توان یا مهارت نوشتن متون ادبی وصفی. ۳- دریافت ذهنیت احترام و اکرام به مقام معلم.
روش‌های تدریس	ایفای نقش، پرسش و پاسخ (فردی و گروهی) توضیحی (توسط معلم یا شاگرد)
مواد و لـوازم ممکـن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تصویر یک معلم در صنفی که درس می‌دهد.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوالپرسی. ❖ اخذ حاضری. ❖ ارزیابی درس گذشته و ارتباط درسهای قبلی با درس جدید. ❖ ایجاد انگیزه برای درس جدید.	❖ سلام و احترام به معلم. ❖ همکاری با معلم به خاطر ایجاد فضای درسی. ❖ جدی گرفتن هدایات معلم اطاعت از هدایات. ❖ سهمگیری فعال همه شاگردان برای ارائه پاسخ ها. ❖ توجه نمودن به توضیح درس.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ خواندن درس توسط معلم. ❖ خواندن خاموشانه درس توسط شاگردان. ❖ خواندن بلند درس توسط یک یا چند شاگرد به صورت انفرادی. ❖ شمارش صفات گزیدۀیک معلم نخبه توسط جمعی از شاگردان. ❖ اصلاح نظریات شاگردان.	❖ گوش دادن دقیق به معلم. ❖ خواندن با چشم (بدون صدا). ❖ اطاعت از هدایات معلم. ❖ سهمگیری فعال همه شاگردان.	۳۰ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	معلم نخست به تلخیص و بعد به توضیح نکات مهم و مبهم درس می‌پردازد. (خلاصۀ درس در متن کتاب وجود دارد.)		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	پاسخ قانع کننده معلم به شاگردان در مورد درس مقام معلم و اگر شاگردان سؤال نکردند معلم خود سؤال می‌کند و در ارائه پاسخ شاگردان را نیز کمک می‌نماید.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی، ترتیب و تنظیم صنف. ❖ ارتباط درس جدید با گذشته. ❖ ایجاد انگیزه.	❖ سلام و احوالپرسی. ❖ جواب به حاضری.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ ارائهٔ مثالهای متنوع در رابطه با موضوع درس. ❖ شرح مثالها با همکاری شاگردان. ❖ خواندن متن دستور و توضیح آن. ❖ نشان دادن موقعیت متمم در یک جمله و پاراگراف. ❖ مشخص ساختن جای متمم در جمله توسط شاگردان در صورت لازم همکاری معلم شرط است. ❖ تعریف و توضیح متمم و ابهامات درس. ❖ مطالبهٔ نگارش چند جمله دارای متمم در یک جمله و یا پاراگراف.	❖ توجه به ارائهٔ مثالها. ❖ توجه به شرح مثالها. ❖ سهمگیری در خواندن درس و توضیحات آن. ❖ سهم داشتن در مشخص ساختن متمم در جمله و پاراگراف. ❖ شرکت در تعیین جای متمم در جمله به رهنمایی معلم. ❖ توجه به تعریف و توضیح و ابهامات درس توسط معلم.	۳۲دقیقه
خلاصه و توضیحات	معلم پس از تلخیص درس به توضیح نکات مهم آن می‌پردازد. البته منظور همین بخش دستور است.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	زمینه سازی برای طرح سؤال از طرف شاگردان و ارائهٔ جواب قانع کننده توسط معلم و درصورت نبود سؤال، باید خود از ایشان آگاهی یافت.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ سلام و احوالپرسی. ❖ جواب به حاضری.	❖ سلام و احوال پرسی. ❖ رعایت سایر فعالیت‌های اولیهٔ درس. ❖ ایجاد انگیزه .	**بخش مقدماتی**
۳۲دقیقه	❖ در تمام موارد شاگردان مکلف به اطاعت و رعایت مسؤولیت و اخلاق شاگردی اند. ❖ شاگردان با هم در مورد مقام معلم بحث نموده نتیجه بحث خود را یک یا دو شاگرد به شاگردان د یگر مقابل بیان میکنند.	❖ به شاگردان هدایت می‌دهد که درس را به صورت انفرادی و بلند بخوانند. ❖ شاگردان را وا میدارد که به سؤالات وی جواب بگویند. ❖ به شاگردان فرصت می‌دهد تا ابهامات درس را از همدیگر بپرسند. ❖ به شاگردان فرصت داده می‌شود تا در بارهٔ مقام معلم و نقش برازندهٔ او در جمله بحث و تحلیل همه جانبه نموده نتیجهٔ نهایی را توسط یک یا دو نفر شاگرد ابلاغ نماید.	**قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)**
۳ دقیقه	معلم نحوهٔ فعالیت شاگردان را در رابطه به کارخانه‌گی تعیین شده، مشخص نموده و به بهترین کارخانه‌گی امتیاز معنوی قایل شود.		**کارخانه گی**
۳ دقیقه	ارائهٔ پاسخ قناعت بخش به سؤالات شاگردان.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

معلومات اضافی

۱- معلم یا آموزنده، آموزگار و مدرس که همهٔ این‌ها یکی از هشت معنای استاد است. گاهی به عوض معلم، استاد می‌گویند و می‌نویسند که این کلمه به شکل‌های اوستاد، اوستا و استا آمده است و در پهلوی «اوستات» (Ostat) بوده است. ولی استاد به معنی‌های ماهر، بامهارت، نیک داننده، دانا و عالم، در علم، فن، ادب، و هنر بوده و نیز به معنای رئیس و بزرگ هر شغلی، چون استاد نجاری و غیره؛ ولی امروز بالاترین مرحلهٔ معلمی؛ یعنی استادی و آموزنده گی در پوهنتون یا دانشگاه‌های کشور را می‌گویند و نیز به معنای امام، راهنما گفته می‌شود.

۲- استاد ابو عبدالله بن جعفر رودکی ملقب به آدم الشعرا و پدر شعر دری، مبتکر رباعی در ادب دری و راه گشای بزرگانی؛ چون: فردوسی، مولوی، حافظ و... است. به هدف کسب معلومات بیشتر به تمام تاریخهای ادبیات و تذکره‌های دری مراجعه شود.

۳- مضاف در خدمت مضاف الیه است. مضاف؛ یعنی اضافه شده و مضاف الیه؛ یعنی آنچه که چیزدیگر به آن افزوده شده است، مثل کلمهٔ «کتاب» در عبارت «کتاب احمد» که کتاب، مضاف و احمد مضاف الیه است.

راهنمای تدریس درس (۱۹)

(اهداف وروشها)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	پولیس ترافیک کیست؟
هدف کلی	آشنایی شاگردان با وظایف ترافیک و در نظرگیری قواعد آن در زنده‌گی شهری.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- آگاهی شاگردان در مورد وظایف ترافیک و نیز شناخت انواع جمله از نظر ساختمان. ۲- تقویت مهارتهای خواندن، نوشتن و تحلیل و تفکر. ۳- قواعد ترافیکی را رعایت نمایند.
روش‌های تدریس	۱- روش انفرادی. ۲- روش گروهی. ۳- روش ایفای نقش و تمثیل در صنف.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	کتاب، قلم، تباشیر، لباس و لوازم مصنوعی ترافیکی، مقوا و غیره.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ احوال پرسی باشاگردان ❖ تأمین نظم در صنف. ❖ اخذ حاضری از شاگردان. ❖ ملاحظهٔ کارخانه‌گی. ❖ یکی دو سوال از درس قبلی. ❖ ایجاد انگیزه	❖ به معلم احترام می‌کنند. ❖ نظم در صنف برقرار می‌شود. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ کارخانه‌گی شان را ارائه می‌کنند. ❖ چند شاگرد انتخاب شده پاسخ می‌دهند.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ نخست با گفتن بسم الله الرحمن الرحیم درس را آغاز کرده و نخست دربارهٔ وظایف پولیس ترافیک و وضعیت شهری مبنی بر ازدحام ترافیکی و جلوگیری از وقایع ترافیکی شفاهی صحبت می‌کند. ❖ متن درس را بالای شاگردان می‌خواند. ❖ صنف را به دو گروه تقسیم می‌کند و هرگروه وظایف ترافیکی را از گروه دوم می‌پرسد.	❖ به صحبت معلم گوش می‌دهند. ❖ چند شاگرد متن درس را تکرار می‌کنند. ❖ گروهها وظایف شان را انجام می‌دهند.	۳۰ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	معلم توضیحات لازم را برای شاگردان ارائه می‌دارد.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان پاسخ می‌دهد.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی با شاگردان. ❖ تنظیم صنف. ❖ اخذ حاضری. ❖ ارزیابی از دروس قبلی. ❖ ایجاد انگیزه در شاگردان.	❖ به معلم احترام می‌کنند. ❖ نظم را در صنف رعایت می‌کنند. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ به نوبت جواب می‌دهند. ❖ به صحبت معلم گوش می‌دهند.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ با نام خداوند دانا و دادگر درس را آغاز می‌کند. نخست در بارۀ جمله از نظر ساخت نحوی به طور شفاهی توضیح می‌دهد. ❖ درس را دربالای تخته نوشته بالای شاگردان تکرار می‌کند. ❖ از چند شاگرد می‌خواهد تا درس را به هم صنفان شان ارائه کنند.	❖ به صحبت معلم توجه می‌کنند. ❖ درس را تکرار می‌کنند. ❖ به همصنفان شان توجه می‌کنند و گفتار آنانی را که جملات را میخوانند اصلاح می‌کنند.	۳۲ دقیقه
خلاصه و توضیحات	جمله از نظر ساخت نحوی به دوبخش تقسیم می‌شود که به آنها جملۀ ساده و جملۀ مرکب می‌گویند.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های دانش آموزان از متن درس می‌پردازد. و اگر آن‌ها سوال نمی کنند خود معلم سوال می‌کند و در جواب دادن نیز شاگردان را کمک می‌رساند.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی. ❖ تأمین نظم در صنف، اخذ حاضری ❖ دیدن کارخانه‌گی و اطمینان از درس قبلی.	❖ شاگردان به معلم احترام کنند. ❖ آمادۀ آموزش درس می‌شوند. ❖ به حاضری گوش داده و کاخانه‌گی شان را ارائه می‌کنند. ❖ چند شاگرد جواب میدهند.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ با نام و یاد خداوند(ج) درس را آغاز می‌نماید و نخست فعالیت «گوش کن و بگو» را می‌خواند و از شاگردان می‌پرسد. ❖ فعالیت «بخوان و بنویس) را می‌خواند و از شاگردان می‌پرسد. ❖ بخش‌های «گفتگو و مباحثه» را از شاگردان می‌پرسد.	❖ شاگردان داوطلبانه پاسخ می‌دهند. ❖ شاگردان به پرسش‌های معلم جواب ارائه می‌کنند. ❖ شاگردان باهم گفتگو و مباحثه می-کنند.	۳۲ دقیقه
کارخانه‌گی	معلم در بارۀ نحوۀ اجرای کارخانه‌گی به شاگردان توضیح می‌دهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	معلم به سؤالات شاگردان پاسخ می‌دهد. و اگر سوال نکردند، خود معلم سوال نماید و در پاسخ دهی آن‌ها کمک کند.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

● معلم شاگردان را به دوبخش یا گروه تقسیم می‌کند. گروه اول با تهیهٔ پلوکارتها و مقوا (کاغذهای سخت و رنگه) اشارات ترافیکی و لباس ترافیک را به شاگردان تهیه نموده و خود با شاگردان در مورد وظیفهٔ ترافیک در شهر نقش ایفا می‌کند. معلم در تخته شعارهای ترافیکی را نوشته و فضای صنف را با آنها می‌آراید.

شعارها از این قرار است:

۱- دیررسیدن بهتر از نارسیدن است.

۲- سرعت زیاد استقبال مرگ است.

۳- وقتی عقب اشترینگ (فرمان) موتری نشستی بیاد داشته باشی که زنده‌گی خود و دیگران را در خطر نیندازی.

گروه ب : بادر نظر گیری محیط درسی و استفاده از مقواها و کاغذهای سخت و اشکال تهیه شده، تصویر موتر و راننده و اشخاص متخلف از قوانین ترافیکی را ارائه می‌کنند و در مورد دستگیری و سپردن آن به مراجع قانونی صحنهٔ را تمثیل می‌نمایند و شاگردان عملاً در هر دو گروه در نقش‌های ترافیک، عابرین، مجرمین وغیره نقش ایفا می‌کنند.

● معلم می‌تواند، علایم ترافیکی را در کتابچهٔ مخصوص برای راننده‌ها که از طرف پولیس ترافیک توزیع می‌گردد، به روی تخته یا چارت رسم کند و مفهوم آنها را به شاگردان تشریح کند و بالای خود آنها مشق نماید تا به مجرد دیدن لوحه‌های ترافیکی مفهوم آنها را بدانند، تا دچار تصادفات ترافیکی نگردند.

راهنمای تدریس درس (۲۰)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	گهرهای درخشان و گرانبها
هدف کلی	آشنایی شاگردان به نکته‌های اندرز گونه و نصایح بزرگان.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- پی بردن به اهمیت سخنان حکمت آمیز بزرگان. ۲- استفاده از سخنان بزرگان در حیات روزمرۀ شاگردان. ۳- ایجاد علاقه‌مندی به گنجینه‌های فرهنگی به ارث ماند از گذشته گان.
روش‌های تدریس	۱- روش تشریح. ۲- روش گروهی. ۳- پرسش و پاسخ. ۴- ایفای نقش.
مواد و لوازم ممکن درسی	کتاب، تخته، تباشیر، قلم، فلم و...

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ احوال پرسی از شاگردان. ❖ تأمین نظم در صنف. ❖ اخذ حاضری از شاگردان. ❖ دیدن کارخانه‌گی. ❖ پرسش چند سوال از درس قبلی. ❖ خلق انگیزه برای آغاز درس جدید.	❖ به معلم احترام می‌کنند. ❖ صنف تنظیم می‌شود. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ شاگردان کارخانه‌گی خود را ارائه می‌کنند. ❖ چند شاگرد گزینه‌یی جواب می‌دهند. ❖ شاگردان به معلم گوش می‌دهند.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ با نام و یاد خداوندﷻ درس را آغاز می‌کند. و سپس در بارۀ سخنان بزرگان که چون دُر دانه‌های قیمت بهاست توضیح می‌دهد. ❖ متن درس را می‌خواند و آن را شرح و توضیح می‌کند. ❖ از چند شاگرد می‌خواهد تا درس را به آواز بلند تکرار نمایند. ❖ صنف را به دو گروه تقسیم می‌کند و هر گروه قسمتی از متن درس را می‌خوانند توضیح می‌دهند.	❖ به گفتار معلم گوش می‌دهند. ❖ به معلم توجه می‌کنند. ❖ می‌خوانند. ❖ تکرار می‌کنند.	۳۰دقیقه
خلاصه وتوضیحات	معلم صاحب! در باره موضوع توضیحات شفاهی می‌دهد.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان جواب ارائه می‌کند و اگر کسی سوال نکرد خود معلم سوال کند و در ارائه پاسخ نیز شاگردان را کمک نماید.		۳ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	معلم درین جا مانند درس قبلی تعارفات را باشاگردان انجام میدهد. انگیزه برای درس دستور زبان ارتباط دستور با متن	هم مانند تعارفات گذشته عمل می‌کنند. می شنوند. دقت می‌کنند.	۷دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ درس را با نام و یاد آفریده‌گار هستی آغاز می‌کند. نخست دربارهٔ جملهٔ ساده به طور شفاهی به شاگردان توضیح می‌دهد. ❖ چند جملهٔ ساده را بر روی تخته نوشته و ضمن تعریف جمله‌ها را به گونه مثال می‌خواند. ❖ از چند شاگرد می‌خواهد تا مفاهیم درس را از روی تخته به همصنفان شان توضیح کنند.	❖ شاگردان به توضیحات معلم گوش می‌دهند. ❖ شاگردان بادقت به تخته می‌بینند. ❖ شاگردان به گفته معلم دقت نموده آن را عملی می‌کنند.	۳۲دقیقه
خلاصه و توضیحات	جملهٔ ساده جمله‌یی است که دارای یک فعل باشد، اگر جملهٔ ساده دارای مفهوم مستقل و کامل باشند به آن جملهٔ کامل یا جمله مستقل می‌گویند؛ مثلاً: عدالت یک اصل مقدس و عالیست.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان جواب می‌دهد و خود نیز سوال می‌کند و در پاسخ‌ها شاگردان را یاری می‌رساند.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی. ❖ تأمین نظم در صنف. ❖ اخذ حاضری و ملاحظهٔ کارخانه‌گی ❖ اطمینان از تحکیم درس قبلی.	❖ شاگردان به معلم احترام می‌کنند، آمادهٔ فراگیری درس شده به حاضری گوش میدهند و کارخانه‌گی را نشان داده چند شاگرد نوبت جواب می‌دهند.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ درس را با نام خداوندﷻ آغاز کرده و نخست تمرین بخش «گوش کن و بگو» را می‌خواند و از شاگردان می‌پرسد. ❖ فعالیت «بخوان و بنویس» را بالای شاگردان در صنف تمرین می‌کند. ❖ پرسش‌های «درست و نادرست» را ازشاگردان می‌پرسد و آنان جواب ارائه می‌کنند. ❖ فعالیت «گفتگو و مباحثه» را از شاگردان می‌پرسد آنان باهمدیگر گفتگو و مباحثه می‌کنند.	❖ داوطلبانه پاسخ می‌دهند. ❖ تعدادی از شاگردان فعالیت را اجرا نموده و سایر آنان گوش می‌دهند. ❖ جواب می‌دهند. ❖ فعالیت مذکور را باهم مبادله و ارائه می‌کنند.	۳۲ دقیقه
کارخانه‌گی	معلم در بارهٔ نحوهٔ کارخانه‌گی به شاگردان توضیح می‌دهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان جواب می‌دهد و خود نیز در صورت ضرورت سوال می‌کند و در ارائه پاسخها شاگردان را مساعدت می‌رساند.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

همه ملت‌ها و اقوام بشری در حیات فرهنگی و مدنی شان از یک سلسله دانشها و تجارب مثبت و منفی برخوردار اند که اغلب آنها را به طور مکتوب ثبت و ضبط کرده اند؛ چنانکه این اندوخته‌ها و مفاهیم به گونۀ کلمه‌ها قصار و اندرز گونه در میان مردم دهن به دهن و سینه به سینه مبادله شده و مورد استعمال و استفاده قرار گرفته است.

چیزی که امروز می‌تواند ما را به اندوخته‌های ملل جهان پیوند دهد همانا وجود صنعت چاپ، کمپیوتر و انترنت و استفاده از آن هاست یا بطور مستقیم و یا از طریق ترجمه می‌توان به سهولت از آثار متنوع فکری ملل و مردم جهان آگاهی یافت و از آنها استفادۀ مطلوب نموده؛ چنانکه شمار این مفاهیم به رقم گروهها و جمعیت‌های نژادی نفوس جهان است که نمی‌توان همۀ این گفته ها، کلمه‌ها و اندرزهای سودمند را در یک مجله جمع آوری کرد؛ اما ممکن است تا از کتب و رسالات چاپی که به زبان دری در این خصوص فراهم شده است به آسانی استفاده کرد. در این جا علاوه از متن درس به حدیث مبارک و یکتعداد از گفته‌ها و سخنان بزرگان که حیثیت اندرز و نصایح را دارا اند اشاره می‌نماییم که به صورت کتاب فراهم شده است و می‌توان به آسانی از آنها استفاده کرد. تا معلم محترم از آن‌ها علاوه از متن درسی درحیات خود وشاگردان استفادۀ بیشتری نماید.

- ❖ بهترین چیزی که به بنده عطا شده است، خوش خلقی است. (حضرت محمد ﷺ)

۱- ارجمندترین مردم کسانی استند که ادب دارند. (علی رض)

۲- در دشمنی آنقدر پیش نرو که چون دوست شوی شرمسار گردی (لقمان حکیم).

۳- اگر می‌خواهید اخلاق کسی را امتحان کنید به او قدرت بدهید. (آبراهام لینکن).

۴- کسانی که مخالف آزادی دیگران هستند خود لیاقت آزادی را ندارند.

۵- نیرومند ترین مردم کسانی اند که در هنگام خشم، خویشتن را اداره کنند. (افلاطون)

۶- دانشمند است که وطن دارد، دانش بی وطن است. (لوی پاستور)

۷- سرچشمۀ همه فساد ها، بیکاری است، شیطان برای دست‌های بیکار کار تهیه می‌کند.

۸- کار بی مزد، عمر باختن است. (پروین اعتصامی)

۹- هرگز یک کنجکاوی مقدس را از دست مده. (انیشتاین)

۱۰-معلم بر ابدیت اثر می‌گذارد و نمی‌تواند بگوید که نفوذ معنوی اش درکجا توقف خواهد کرد. (هنری آدمز)

۱۱-یک معلم خوب شمعی است که خود می‌سوزد ولی راه دیگران را روشن می‌کند.

۱۲-بهترین معلم از قلب خود درس می‌دهد نه از کتاب.

راهنمای تدریس درس (۲۱)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	نظافت وپاکی
هدف کلی	۱ – آشنائی بیشتر با نظافت و فواید آن در زنده‌گی. ۲- آشنایی با جملهٔ همپایه.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- ایجاد شناخت بهتر از مفهوم نظافت و پاکی و فواید آن. ۲- اشنایی با جملهٔ پیوسته یا همپایه در متن درس. ۳- عادت کردن به نظافت و پاکی به خاطر حفظ سلامتی انسان.
روش‌های تدریس	اگر معلم از دو روش طرز تلقی و توضیحی در تدریس این درس استفاده نماید، درس آن از کیفیت عالی برخوردار خواهد بود.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	صنف، تخته، تباشیر، کتاب.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ تعارفات. ❖ ارزیابی درس گذشته و ارتباط آن بادرس جدید. ❖ طرح سؤال‌های جدید و ایجاد انگیزه. ❖ مهیا نمودن زمینهٔ ورود به درس جدید.	❖ ارائه جواب به سؤالات و دریافت رابطهٔ درس گذشته و جدید. ❖ ارائهٔ جواب به سؤال‌های جدید و دقت کامل به نکته‌ها و وجیزه‌های انگیزه آمیز.	۷ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ درس را با آواز بلند می‌خواند و در مورد مفهوم آن توضیحات لازم ارائه می‌دارد. ❖ به شاگردان هدایت می‌دهند تا درس را خاموشانه بخوانند. ❖ جهت اطمینان خاطر از چند شاگرد می‌پرسد	❖ به خوانش معلم توجه و دقت می‌کنند. ❖ درس را خاموشانه می‌خوانند. ❖ به پرسش‌ها پاسخ درست ارائه می‌کنند.	۳۰دقیقه
خلاصه وتوضیحات	دراین بخش معلم از متن درس، نظریات و تلقی‌های شاگردان و نتیجه گیری خود یک صورت خلاصه درس آماده نموده ابهامات آن را به شاگردان توضیح می‌دهد.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	درصورت موجودیت سؤال، معلم مکلف به ارائهٔ جواب است، اما اگر سؤالی نبود معلم باید بداند که شاگردان به مفهوم درس پی نبرده اند، لذا شخص معلم هم سؤال مطرح کند وهم جواب دهد.		۳ دقیقه

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ ارائهٔ جواب به سؤال‌ها و توجه به رابطه درس گذشته و جدید. ❖ جواب درست به سؤالات دقت کامل به ایجاد انگیزه و دریافت معانی آن. ❖ همسویی دقیق با معلم در مهیا کردن زمینهٔ ورود به درس جدید.	❖ تعارفات، ❖ طرح سؤال از درس گذشته و رابطهٔ درس گذشته با آینده، طرح سؤال جدید، ایجاد انگیزه با ابراز و جیزهٔ ضرب المثل، نکته و شعر... و ورود به درس جدید.	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ توجه به خواندن درس از سوی معلم. ❖ خواندن سریع و خاموشانهٔ درس به صورت انفرادی. ❖ خواندن به آواز بلند توسط شاگردان. ❖ سهیم شدن در نشاندادن جملهٔ همپایه در متن درس. ❖ التفات جدی به جمعبندی و توضیح ابهامات آن توسط معلم.	❖ درس را با آواز بلند می‌خواند و از شاگردان می‌خواهد درس را خاموشانه بخوانند. ❖ از چند شاگرد می‌خواهد تا درس را با صدای بلند بخوانند. ❖ در مورد مفهوم درس معلومات مفصل ارائه می‌کند.	**قسمت دوم درس (دستور زبان)**
۳ دقیقه	خلاصهٔ کامل درس و توضیح نکات مهم آن.		**خلاصه و توضیحات**
۳ دقیقه	ارائهٔ جواب قانع کننده به سؤالات شاگردان در رابطه به درس از جانب معلم.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ رعایت تمام فعالیت‌هایی که شاگردان در دروس قبل تجربه نموده بودند.	❖ تعارفات، ❖ رعایت تمام فعالیت‌های درس اول و دوم.	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ اطاعت از هدایات معلم و سهمگیری در تمام فعالیت‌های چهارگانه به شمول بحث و بررسی و تحلیل محتوی.	❖ به شاگردان هدایت می‌دهد تا به پرسش‌های بخش گوش کن و بگو جواب درست ارائه کنند. ❖ از چند شاگرد می‌خواهد تا یکی پرسش‌های بخوان بنویس را بخواند و دومی جواب درست بدهد.	**قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)**
۳ دقیقه	کارخانه گی را مطابق کتاب درسی به آنها می‌سپارد.		**کارخانه گی**
۳ دقیقه	به سؤالات شاگردان جواب قناعت بخش داده، توجه شود که سؤال‌ها از متن درس باشد.		**سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها**

معلومات اضافی

- در مورد نظافت، کتب دینی وطبی بیولوژیکی و حکمی ومدنی می‌تواند که برای معلم رهگشاه باشد. از این که زنده‌گی انسان با نظافت گره خورده است وهر انسان با آن سروکار دارد، در این زمینه مفهوم پیچیده یی باقی نمانده است که معلم به خاطر دریافت یا حل ابهام آن به مشکل مواجه شود.
- به منظور تأکید بر حفظ نظافت و پاکی برای داشتن صحت کامل بهتر خواهد بود، لابرانت لابراتوار بیولوژی را دعوت نمایید تا یک قطره آب کثیف را زیر مایکروسکوپ به شاگردان نشان دهد تا با دیدن جراثیم در قطرۀ آب به صحت خود و دیگران متوجه شوند و در پی آن بیفتند که نظافت و پاکی را جزء زنده‌گی خود بدانند؛ به طور مثال: خال کوبی یا واکسین را تشریح کنید که اگر صورت نگیرد، چرا حیات اطفال در معرض امراض کشندۀ مثل فلج اطفال، تیتانوس و غیره قرار می‌گیرد.

راهنمای تدریس درس (۲۲)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	**وحدت ملی (کلید خوشبختی)**
هدف کلی	آشنایی شاگردان با وحدت ملی و اهمیت آن در افغانستان. آشنایی با جملهٔ تابع.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- ایجاد روحیهٔ شناخت ارزش‌های ملی، وحدت ملی و پیامدهای نیک آن. ۲- دادن روحیهٔ کار و توانایی تقلید و تمثیل وحدت ملی. ۳- دادن ذهنیت دفاع از صلح و مخالفت با جنگ و تفرقهٔ ملی و رغبت به تحکیم وحدت ملی و رسیدن به رفاه اجتماعی، انزجار در برابر جنگ، بی‌عدالتی، قانون شکنی و....
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های سخنرانی توضیحی، خواندن و نوشتن، تمرین و پرسش و پاسخ
مواد و لوازم و ممد درسی	کتاب، تباشیر، تخته پاک.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۸ دقیقه	رعایت فعالیت‌های درسی مانند روزهای قبل.	❖ تعارفات، ❖ ارزیابی درس گذشته و رابطه آن با درس جدید و ملاحظهٔ کارخانه‌گی. ❖ طرح سؤال‌های جدید و ایجاد انگیزه.	**بخش مقدماتی**
۳۰ دقیقه	در گروه‌ها تقسیم شده و به درس گوش می‌دهند.	❖ شاگردان را به گروه‌ها تقسیم نموده درس را با صدای بلند می‌خواند. ❖ از شاگردان می‌خواهد تا درس را خاموشانه بخوانند. ❖ مفاهیم نو و مشکل درس را توضیح می‌کند.	**قسمت اول درس (متن)**
۴ دقیقه	درس را خلاصه می‌کند و توضیحات لازم را برای شاگردان می‌دهد.		**خلاصه و توضیحات**
۳ دقیقه	به سؤالات مطابق درس جوابات قانع کننده ارائه گردد. اگر سؤالی از طرف شاگردان مطرح نشد، معلم صاحب مطرح نماید و جواب ارائه کند.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	سلام و احوال پرسی، ترتیب صنف، گرفتن حاضری.	جواب به سلام و حاضری.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ ارائهٔ چند جمله یی که موجودیت جمله تابع در آن حتمی باشد. ❖ از شاگردان بخواهید تا جمله تابع را در متن درس نشان دهند. ❖ خواندن متن درس و توضیح دقیق آن. ❖ طرح سؤال‌های جدید و ارزیابی شاگردان	رعایت تمام فعالیت‌ها و اطاعت از هدایات معلم مثل روزهای قبل.	۳۲ دقیقه
خلاصه و توضیحات	معلم محترم درس را به صورت فشرده به زبان ساده بیان می‌کند.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	به سوال‌ها جوابات قانع کننده ارائه گردد.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	تعارفات و ارتباط درس گذشته با درس جدید	توجه به فعالیت‌های درسهای قبل.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (فعالیت‌ها)	❖ دادن هدایت به شاگردان تا دروس روزهای قبل را بخوانند. ❖ طرح سؤال و طلب جواب از شاگردان. ❖ ایجاد فرصت تا شاگردان ابهامات درس را بپرسند. ❖ زمینه سازی برای بحث همه جانبه در بارهٔ وحدت ملی. ❖ عملی نمودن دقیق تمام تمرین ها.	رعایت فعالیت‌های روزهای گذشته.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	کار خانه گی را مطابق به کتاب درسی شاگردان هدایت می‌دهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	جواب به سؤالات شاگردان به شکل قانع کننده.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

- در این زمینه از تجارب کشورهای پیشرفتهٔ اسلامی و متمدن استفاده گردد.

۱. باید بنیادهای مادی یعنی ایجاد و پیشرفت صنایع، توسعهٔ تکنالوژی و تقویت یک اقتصاد صنعتی که افراد هر قوم را از مرحلهٔ کنونی وابسته‌گی به اقتصاد دهاتی رهایی دهد و به اقتصاد ملی توسل جوید. این حالت قوم گرایـی را به ملت گرایی تعویض می‌کند.

۲. روشنفکران هر طبقهٔ اجتماعی باید کار برای ملت سازی را پیشه خود بسازند؛ بخصوص احزاب سیاسی که اکثریت اعضای آنها را روشنفکران تشکیل داده است. باید احزاب خود را از وضعیت قوم گرایی بیرون سازند و بـه احـزاب سرتاسری ملی مبدل سازند.

راهنمای تدریس درس(۲۳)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	**نقش وسایل اطلاعات جمعی در آگاه سازی مردم**
هدف کلی	آشنایی دانش آموزان به نقش وسایل اطلاعات جمعی درحیات و بیداری مردم
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- آشنایی شاگردان به وسایل ارتباط جمعی و جملهٔ مرکب، در دستور زبان دری. ۲- تقویت توانایی شاگردان در آموزش از وسایل جمعی و ایجاد توانمندی آن‌ها در شناخت جملهٔ مرکب . ۳- ایجاد ذهنیت در استفاده از وسایل جمعی و وظایف آنها در حیات مردم. و علاقه آن‌ها به یادگیری گرامر و کاربرد جملهٔ مرکب درنگارش.
روش‌های تدریس	۱- انفرادی ، گروهی ۲- پژوهش و تحقیق ۳- پرسش و پاسخ ۴- توضیح و تحلیل
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	کتاب، قلم توش، تباشیر، و سایر لوازم لازم در صنف.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	تعارفات، ❖ اخذ حاضری، ملاحظه کار خانه گی، خلق انگیزه و ارتباط درس گذشته با درس درس جدید	❖ به آموزش درس آماده می‌شوند. ❖ به معلم گوش می‌دهند. ❖ کار خانه گی شان را به معلم ارائه می‌کنند.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ باگفتن بسم الله الرحمن الرحیم درس را شروع می‌کند و سپس متن درس وسایل اطلاعات جمعی را می‌خواند. ❖ دربارۀ وسایل ارتباط جمعی معلومات شفاهی به شاگردان ارائه می‌کند. ❖ صنف را به دو گروه تقسیم می‌کند ونماینده‌گان هر گروه بعد از مشوره با اعضای گروه به پیش روی صنف رفته و در بارۀ وسایل جمعی صحبت می‌کنند.	❖ به معلم گوش فرا می‌دهند. ❖ به توضیحات معلم دقت می‌کنند. ❖ به توضیحات همصنفان شان گوش می‌دهند.	۳۰ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	به تمام وسایل و تجهیزاتی که یک فکر و اندیشه یا خبر را به افکار عامۀ مردم به طور مستقیم و یاغیر مستقیم منتقل می‌کند وسایل جمعی و یا رسانه‌های همه‌گانی یا گروهی می‌گویند. این وسایل از جهت نحوۀ کاری و وظایف شان از همدیگر متفاوتند و به رسانه‌های گفتاری نوشتاری و تصویری دسته بندی می‌شوند.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان توضیح می‌دهد.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ تعارفات، اخذ حاضری و اطمینان از درس قبلی.	❖ آماده فراگیری درس می‌شوند. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ کارخانه‌گی را نشان داده و چند شاگرد جواب می‌دهند.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ به نام خداوند ﷻ درس را شروع کرده یک نمونه از جملهٔ مرکب را روی تخته نوشته و در بارهٔ آن به شاگردان توضیح می‌دهد. ❖ چند شاگرد را به پیش صنف خواسته و درس را بالای آنان تکرار می‌کند. ❖ صنف را به دو گروه تقسیم می‌کند گروه‌ها متن درس را نزد خود تکرار می-کنند و سپس نماینده‌گان آن به پیش صنف رفته از نماینده‌گان گروه دیگر می-پرسند.	❖ به توضیحات معلم گوش میدهند. ❖ سایرشاگردان گوش میدهند. ❖ به توضیحات گروهها گوش میدهند.	۳۲ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	جملهٔ مرکب به جمله‌یی گفته می‌شود که بیش از یک فعل داشته باشد و یا جملهٔ مرکب آن است که از دو یاچند جملهٔ ساده که معنای یکدیگر را کامل می‌کند تشکیل شده باشد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان جواب می‌دهد.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ تعارفات، تأمین نظم در صنف، اخذ حاضری، و اطمینان از درس قبلی.	❖ آمادۀ درس شده، به حاضری گوش می‌دهند.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (فعالیت‌ها)	❖ به نام خداوند دانا و توانا درس را آغاز می‌نماید و نخست فعالیت «گوش کن و بگو» را می‌خواند و از شاگردان می‌پرسد. ❖ فعالیت «به دیگران بگو» بخوان و بنویس» را به شاگردان می‌خواند و از آنان می‌پرسد. ❖ فعالیت (گفتگو و مباحثه) را ازشاگردان می‌پرسد.	❖ به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. ❖ پاسخ داده و به مباحثه با همدیگر می‌پردازند.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	معلم در بارۀ کارخانه‌گی به شاگردان توضیح می‌دهد و برای آنها وظیفۀ خانه‌گی کتاب درسی را هدایت می‌دهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان جواب می‌دهد.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

- وسایل اطلاعات جمعی را «رسانه‌های جمعی» و گاهی صرف «مطبوعات» می‌گویند و در انگلیسی«Press» یا «مدیا» گفته می‌شود.

منظور از مجموع رسانه‌های تصویری، چاپی و صوتی (تلویزیون، انترنیت، روزنامه ها، جراید، مجلات و رادیو ها) می-باشند.

- رسانه‌های جمعی یا وسایل اطلاعات جمعی که باید در جوامع نقش روشنگری، آگاهی دهنده و تعلیمی و تربیتی را بازی نمایند، برعکس گاهی فعالیت‌های معکوس آنها را انجام می‌دهند. که اولی را نقش مثبت رسانه‌ها و دومی را نقش منفی رسانه‌ها می‌خوانیم؛ مثلاً: یک درام رادیویی یا تلویزیونی یا یک فلم منعکس کنندۀ ضرورت زیست باهمی و وحدت ملی می‌تواند نقش مثبت در جامعه بازی کند؛ ولی یک سریال تفرقه افگن در خانواده ها، سنگ بنای جامعه را به تربیت غلط سوق می‌دهد.

- رسانه‌های جمعی را رکن چهارم دولت‌ها نیز می‌گویند. شما می‌دانید که دولت‌ها سه رکن (قوۀ اجرایه، قوۀ تقنینیه و قوۀ قضائیه) دارند و مطبوعات یا رسانه‌ها را قوۀ چهارم بخاطری می‌گویند که می‌تواند هم بر مردم و هم بر سه رکن دیگر دولت اثر گذار باشد و مردم و ارگان‌های سه گانۀ دولتی را از عدول قوانین مانع شود.

راهنمای تدریس درس (٢٤)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	**امیر خسرو بلخی مشهور به دهلوی**
هدف کلی	آشنایی با امیر خسرو بلخی مشهور به دهلوی
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	١- آشنایی با احوال و آثار و افکار امیر خسرو بلخی و انواع جمله از نظر مفهوم. ٢- آشنایی با جمله مرکب در متن درس. ٣- تقویت مهارت خواندن، نوشتن، تحلیل و تفکر. ۴- ایجاد علاقه نسبت به خواندن آثار امیر خسرو و سایر بزرگان عرصهٔ فرهنگ و ادب دری.
روش‌های تدریس	١- روش فردی. ٢- روش گروهی ٣- روش توضیحی. ۴- پرسش وپاسخ. ۵- پژوهش و تحقیق
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، عکس، دیوان شاعر و غیره.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ تعارفات، ایجاد نظم در صنف، اخذ حاضری، ارزیابی از درس گذشته (دیدن کارخانه‌گی) ، ایجاد انگیزه در شاگردان و توضیح دربارۀ بخش ورودی درس.	❖ شاگردان ادای احترام می‌کنند. ❖ به حاضری جواب می‌دهند. ❖ کارخانه‌گی را به معلم ارائه می‌کنند. ❖ به توضیحات معلم توجه می‌کنند.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ با گفتن بسم الله الرحمن الرحیم درس را آغاز می‌کند. او نخست متن درس و احوال و آثار امیر ناصرخسرو را خوانده و به شاگردان توضیح و تشریح می‌کند. ❖ دیوان امیر خسرو را به شاگردان نشان می‌دهد. ❖ نمونه‌های دیگری از شعر امیر خسرو را می‌خواند. ❖ ازشاگردان میخواهد تادرس را خاموشانه بخوانند. ❖ دربارۀ متن درس ازشاگردان چند سؤال می‌پرسد.	❖ به درس گوش فرا می‌دهند. ❖ با علاقه دیوان ناصر خسرو بلخی را ملاحظه می‌کنند. ❖ بادقت گوش می‌دهند. ❖ متن را خاموشانه می‌خوانند. ❖ به معلم جواب می‌دهند.	۳۰ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	امیر خسرو بلخی مشهور به دهلوی از دانشمندان و شاعران بزرگ زبان دری می‌باشد. او در انواع علوم زبان آگاهی داشت. چون در دستگاه سلطنتی دهلی وظیفه حکمروایی داشت به نام امیر خسرو معروف شد. او مرید نظام الدین اولیا از مرشدان معروف طریقۀ چشتیه بود. ناصر خسرو در شعر ابتکارات زیادی انجام داده است منظومۀ پنج گنج را به تقلید خمسۀ نظامی سروده و علاوه بر شعر، آثاری به نثر هم دارد که بخش زیاد آن جنبۀ تاریخی دارد.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	معلم به پرسش‌های شاگردان توضیح می‌دهد.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ تعارفات، اخذ حاضری، ارزیابی دروس قبلی، ایجاد انگیزه و ارتباط درس گذشته با درس جدید.	❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ چند شاگرد به معلم جواب می‌دهند.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ باذکر نام خداوندﷻ درس را آغاز می‌کند. دربارۀ انواع جمله از نظر مفهوم با استفاده از تخته توضیح می‌دهد. ❖ از شاگردان می‌خواهد تا درس را خاموشانه بخوانند. ❖ از چند شاگرد می‌خواهند تا مفاهیم درس را در پیش روی صنف ارائه کنند. ❖ از شاگردان می‌خواهد که ازانواع جمله نام بگیریند.	❖ به دقت گوش می‌دهند. ❖ به توضیحات همصنفان شان توجه می‌کنند. ❖ شاگردان جواب می‌دهند.	۳۲ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	جمله در زبان دری چهار نوع است : جمله‌های خبری و پرسشی، عاطفی و امری .		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	به سؤالات مطروحۀ شاگردان از جانب معلم پاسخ ارائه می‌گردد.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ تعارفات، احوال پرسی باشاگردان، تأمین نظم در صنف، اخذ حاضری، ارزیابی از درس قبلی و ایجاد انگیزه درشاگردان	❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ به معلم پاسخ می‌دهند. ❖ به معلم دقت می‌کنند.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (فعالیت‌ها)	❖ درس را باگفتن «بسم الله الرحمن الرحیم» آغاز می‌کند. و نخست تمرین‌های بخش «گوش کن و بگو» را از شاگردان می‌پرسد. ❖ از چند شاگرد می‌خواهد تا فعالیت بخوان و بگو را انجام دهند. ❖ هریکی از سؤال‌های بخش گفتگو ومباحثه را مطرح نموده و شاگردان با همدیگر مباحثه می‌کنند.	❖ به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. ❖ دستور معلم را عملی می‌کنند. ❖ شاگردان به مباحثه با همدیگر مشغول می‌شوند.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	معلم در بارۀ وظیفۀ خانه‌گی به شاگردان توضیحات می‌دهد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به سؤالات شاگردان پاسخ می‌دهد.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

۱- سعدی شیرازی : مشرف الدین مصلح بن عبدالله سعدی شیرازی از بزرگان شعر وادب دری است. او در مدرسه تحصیل کرده و مدت سی سال به مسافرت‌های طولانی پرداخت و دوباره به شیراز آمده به تألیف پرداخت. و سعد بن زنگی و پسر او را وصف نموده و تخلص خود را نیز از نام او گرفته است. سعدی را استاد نثر مسجع می‌گویند او قصیده، عزل، قطعه، رباعی و... سروده است. سخن سعدی سهل ممتنع است و دیوان غزلیات گلستان و بوستان از آثار وی بشمار می‌رود.

۲- سنایی غزنوی (۵۴۵. م) حکیم ابوالمجد مجدود بن آدم سنایی از شاعران مشهور زبان دری است. او نخست به مدح مسعود بن ابراهیم و بهرامشاه بن مسعود می‌پرداخت، بعداً از مدح دست کشیده و به ریاضت پرداخت. سنایی را پدر شعر عارفانه لقب داده اند. او عرفان را در ادبیات وارد کرده آثار وی شامل دیوان شعر (قصاید، غزلیات و قطعات) و مثنویات (حديقة الحقيقة، سیرالعباد، کارنامه بلخ و...) می‌باشد اشعار سنایی قبل از گرایش وی به تصوف به سبک فرخی سیستانی و مسعود سعد سلمان بوده است.

۳- نظام الدین اولیا: (۷۲۵. ق) محمد بن احمد بن علی دهلوی از عارفان قرن هشتم است که بسیاری عرفا به او ارادت داشته و کراماتی را هم به اونسبت داده اند. او پیرو طریقهٔ چشتیه بوده که مؤسس این طریقه بنام معین الدین چشتی یاد می‌شود.

۴- نظامی گنجوی (۵۴۵ / ۶۰۴) حکیم جمال الدین یکی از شاعران مشهور داستان سرای زبان دری است. او در گنجه متولد شده و به تمام علوم زمان خویش؛ مانند علوم طبیعی، الهیات، نجوم و علوم ادبی احاطه داشت؛ اما شهرت وی در علوم ادبی و شعر سرایی بیشتر است. دیوان شعری نظامی شامل بیست هزار بیت بوده که نابود شده است؛ اما بزرگترین اثر وی «خمسه» نام دارد که به طرز مثنوی سروده است و شامل پنج کتاب مخزن الاسرار، لیلی و مجنون، خسرو و شیرین، هفت پیکر و اسکندر نامه است.

راهنمای تدریس درس (۲۵)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	طبیعت زیبا و ضرورت نگهداری آن
هدف کلی	آشنایی شاگردان با طبیعت و جملهٔ پرسشی در دستور زبان.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- آشنایی با طبیعت و ضرورت محافظت آن و آشنایی با جمله. ۲- توان بخشی دانش آموزان در شناخت دقیق طبیعت و داشته‌های آن. ۳- شناسایی و تشخیص جملهٔ پرسشی و به کارگیری آن در فن نگارش نویسنده‌گی.
روش‌های تدریس	۱- انفرادی ۲- گروهی. ۳- ایفای نقش. ۴- پرسش وپاسخ. ۵- مشاهده
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	تخته، قلم، تخته پاک، کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم و سایر لوازم ضروری.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۸ دقیقه	❖ به معلم احترام می‌کنند. ❖ نظم برقرار می‌شود. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ کارخانه‌گی شان را ارائه می‌کنند. ❖ چند شاگرد جواب می‌دهند. ❖ به درس گوش می‌دهند.	❖ سلام و احوال پرسی . ❖ تأمین نظم در صنف. ❖ اخذ حاضری. ❖ ملاحظه کار خانه‌گی. ❖ اطمینان از درس قبلی.	**بخش مقدماتی**
۳۰ دقیقه	❖ به خواندن درس گوش می‌دهند. ❖ شاگردان دقت نموده از همدیگر سؤال می‌کنند.	❖ معلم درس را باگفتن «بسم الله الرحمن الرحیم» آغاز می‌کند و سپس متن درس طبیعت را به آواز بلند می‌خواند. ❖ خلاصۀ درس طور شفاهی به شاگردان ارائه می گردد. ❖ صنف را به دو گروه تقسیم می‌کند هرگروه به نوبۀ خویش درس را می‌خواند وآنرا توضیح میدهند وگروه دومی سؤالات را از آنان مطرح می‌کنند.	**قسمت اول درس (متن)**
۵ دقیقه	• به آسمان، زمین، کوه، جنگل وآنچه که پیرامون ما را احاطه کرده است طبیعت می‌گویند. انسان از طبیعت استفاده می‌کند و هم مکلف است تا از داشته‌های آن نگهداری کند و از تخریب پدیده‌های طبیعی جلوگیری نماید؛ زیرا نابودی و ملوث شدن طبیعت بالای زنده‌گی مردم تاثیر منفی می‌گذارد. • عنوان توضیحاتی که در کتاب درسی آمده است توضیح و شرح می‌گردد.		**خلاصه وتوضیحات**
۲ دقیقه	معلم به پرسش‌های شاگردان پاسخ ارائه می‌کند.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ شاگردان به پرسش‌های معلم گوش داده و با ارائهٔ کارخانه‌گی شان آمادهٔ فراگیری درس جدید می‌شوند.	❖ سلام، احوالپرسی، تنظیم صنف، گرفتن حاضری، دیدن کارخانه گی ❖ درین بخش مطالب درس تکرار گردد و با ایجاد انگیزه در شاگردان توضیح بخش ورودی درس را آغاز کند.	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ شاگردان بادقت به صحبت معلم گوش می‌دهند. ❖ شاگردان به توضیحات معلم گوش می‌دهند. ❖ نماینده‌گان هر گروه در پیش روی صنف رفته به پرسش‌های همدیگر پاسخ می‌دهند.	❖ معلم با نام خداوند بخشنده دادگر درس را آغاز نموده و نخست در بارهٔ «جملهٔ پرسشی» با شاگردان صحبت می‌کند. ❖ معلم چند جمله پرسشی بر تخته بنویسد و در بارهٔ آنها به شاگردان توضیح می‌دهد. ❖ معلم صنف را به دو گروه تقسیم میکند، نماینده‌گان هر گروه به پیش روی صنف رفته یادداشت‌های شان را از درس با نوشتن جمله‌های پرسشی در تخته به شاگردان توضیح دهند و شاگردان گروه دوم از آنها سؤال نمایند.	**قسمت دوم درس (دستور زبان)**
۳ دقیقه	جملهٔ پرسشی جمله‌یی است که در آن از موضوع و امری مخاطب پرسیده می‌شود. در اول این گونه جمله‌ها بطور غالب کلمه‌ها پرسشی آیا، چگونه، چرا، چه وقت، چطور، کی و غیره.... آورده می‌شود.		**خلاصه و توضیحات**
۳ دقیقه	معلم به پرسش‌های شاگردان جواب می‌دهد ویا خود پرسش‌های را از آن‌ها طرح کند.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی. ❖ تأمین نظم در صنف. ❖ اخذ حاضری. ❖ ارزیابی از درس گذشته. ❖ ایجاد انگیزه به درس.	❖ شاگردان به معلم احترام می‌کنند. ❖ نظم برقرار می‌شود. ❖ به حاضری گوش می‌دهند. ❖ چند شاگرد به طور گزینه یی جواب می‌دهند. ❖ شاگردان آماده فراگیری درس می‌شوند.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ معلم درس را به نام خداوند شروع می‌کند. نخست فعالیت «گوش کن وبگو» را می-خواند و از شاگردان می‌پرسد. ❖ معلم فعالیت بخوان و بنویس را می‌خواند و از شاگردان سؤال می‌کند. ❖ معلم بخش «گفتگو و مباحثه» را از شاگردان مطرح کند. ❖ در مورد فعالیت‌های در توضیحات ارائه گردد.	❖ شاگردان داوطلبانه پاسخ می‌دهند. ❖ به پرسشها جواب می‌دهند. ❖ شاگردان باهمدیگر در مورد سؤالات مباحثه می‌نمایند. ❖ مطابق هدایت و توضیحات گوش می‌دهند.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	معلم دربارۀ کارخانه‌گی به شاگردان توضیحات داده سپس به آنها وظیفه سپرده شود.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	معلم به سؤالات شاگردان جواب ارائه کند.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

آنچه در جهان است طبیعت خوانده می‌شود. خداوندﷻ جهان و طبیعت را به خاطر استفاده انسان و آدمی را بخاطر خود آفریده است. تا خدا را بشناسند و شکرانه نعمات او را بنمایند؛ چنانکه به فحوای آیات قرآن نعمات را که خداوند به انسان اعطا کرده از حدا فزون است و انسان قادر به شکر گزاری و اندازه گیری آن نیست.

نوسینده گان، هنرمندان و شاعران قبل از همه مسحور طبیعت شده و از نظاره و تماشای آن محظوظ و مسرور می‌شوند و این عواطف و احساسات شان را از طریق نوشته و یا شعر و هنرشان بیان می‌کنند.

شاعران دری زبان در وصف طبیعت اشعار ناب سروده اند که از همه آنان اشعار رودکی سمرقندی، فرخی سیستانی، فردوسی طوسی و.... زیباتر است. در زیر ابیاتی را از فردوسی طوسی سرایندهٔ شاهنامه که در وصف طبیعت سروده است به طور مثال ارائه می‌نماییم:

بهشتـــی است سرتاسر آراستــه   پر آرایش و رامـــش و خـــواسته
همه بوستان زیر بـــرگ گل است   همه کوه پر لاله و سنبـــل است
زمین پرنیان و هوا مشکبـــوی   گلاب است گویی مگر آب جـــوی
دی و بهمن و آذر فـــــروردین   همیشه پر از لاله بینـــــی زمین
چو رخشنده خورشید شد برسپهر   بیاراست روی زمیـــــن را به مهر
چو از چشم خورشید شد ناپـدید   شب تیره بر کوه لشکـــــر کشید

راهنمای تدریس درس (۲۶)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	اضرار مواد مخدر
هدف کلی	ایجاد نفرت از نزدیکی به مواد مخدر و آگاه ساختن از قواعد دستوری زبان دری
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- آگاهی شاگردان از مواد مخدر (نشه آور) ۲- رشد مهارت‌های زبانی شارگردان ۳- ایجاد روحیهٔ نفرت از استعمال مواد مخدر و عاقبت خطرناک آن، برای خود، خانواده و جامعه.
روش‌های تدریس	از روش‌های زیر استفاده شود: پرسش و پاسخ، خواندن و نوشتن، توضیح تحلیل و مشاهده.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	جمع آوری مطالب لازم در زمینهٔ ضررهای مواد مخدر، نمایش فلم‌ها به شاگردان، نشان دادن تصاویر، در صورت دست رسی به انترنت، دادن آدرس‌های مشخص انترنتی به شاگردان در این زمینه و کتاب درسی، تباشیر (توش) و پلان درسی.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام، احوال پرسی، نظم و نظافت. ❖ گرفتن حاضری و دیدن کارخانه‌گی. ❖ جواب به پرسش‌های شاگردان ❖ طرح سؤال‌های جدید و ایجاد انگیزه.	❖ احترام متقابل به معلم. ❖ ارائه جواب به سؤال‌های جدید و انگیزه‌های درس. ❖ توجه به توضیح ورودی درس ❖ جواب به پرسشها	۷ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ خوانش درس از سوی معلم ❖ هدایت به جمع خوانی خاموشانه برای شاگردان. ❖ تقسیم صنف به دو گروه و ارائه و تقدیم فشردهٔ مطالب درس توسط نماینده‌های گروه از طرف هرگروه ❖ نظارت دقیق معلم بر ارائهٔ مطلب درس و برجسته کردن غلطی‌های آنها و توضیح درست آن. ❖ شرح نکات مشکل و مهم درس توسط معلم.	❖ گوش فرا دادن دقیق به معلم ❖ مرور خاموشانهٔ درس توسط شاگردان ❖ یک شاگرد درس را می‌خواند. ❖ عطف توجه عمیق به جمع بندی درس و بررسی نقایص درس از جانب معلم ❖ به توضیح محتوای درس گوش فرا می‌دهد. ❖ با دقت به شرح نکات اساسی درس توجه می‌کنند.	۳۰ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	استخراج نکات برجسته و توضیح مختصر مطالب درس و متن زیر عنوان توضیحات که درکتاب درسی آمده توضیح و تشریح گردد.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	به سوال‌ها شاگردان پاسخ دهد در صورت نبود سوال از شاگردان معلم محترم خود سوال‌های را طرح کند و جواب دهد.		۳ دقیقه

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ احترام متقابل به معلم و ارائه ادب و اخلاق که بین معلم و شاگرد لازم است و آماده ساختن کار خانه گی ❖ ارائه جواب به سؤالات. ❖ توجه ژرف به انگیزه و فعالیت‌های ورودی درس.	❖ سلام، احوالپرسی، تنظیم صنف، دیدن کار خانه گی ❖ ارائه معلومات از ارزشهای دستوری به شاگردان ❖ ایجاد زمینهٔ لازم ورودی و توضیحات لازم.	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ در اجرای فعالیت‌های درسی سهم فعال می‌گیرند. ❖ توجه دقیق به توضیحات معلم. ❖ به توضیح ابهامات درس که از طرف معلم ارائه می‌گردد توجه دقیق می‌کنند. ❖ در طرح سؤال‌های مفید و مؤثر سهم فعال می‌گیرند. ❖ به توضیحات درس با دقت گوش میدهند.	❖ کلی ترین مباحث دستوری برای شاگردان توضیح گردد. ❖ از شاگردان به نوبت خواسته شود تا متن کامل بخش دستور زبان را بخواند. ❖ سهیم ساختن فعال شاگردان در طرح سؤال‌ها و ارائه جوابها با مثال. ❖ اخذ نتیجهٔ مؤثر و توضیح آن به شاگردان. ❖ نکات اساسی درس با توضیح مثال‌های مختلف شرح و توضیح گردد.	**قسمت دوم درس (دستور زبان)**
۳ دقیقه	توضیح مختصر درس و جمع بندی مباحث دستوری و تشریح و رهنمایی مختصر در مورد کاربرد آنها.		**خلاصه و توضیحات**
۳ دقیقه	طرح سؤال‌های مناسب از متن درس در بارهٔ مباحث دستوری. به سوال‌های شاگردان پاسخ ارائه گردد.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام و احوال پرسی، ترتیب و تنظیم صنف و گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی وظایف و فعالیتهای درس گذشته. ❖ ایجاد زمینه برای ورود به درس جدید.	❖ عرض ادب و احترام به معلم. ❖ ارائه وظایف و فعالیت ها	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ پرسش از فعالیتهای (گوش کن، بگو، بخوان و بنویس) به صورت دقیق و کامل در چند تمرین کتاب و در صورت موجودیت وقت تمرین‌های جدید، اجرا گردد. ❖ طرح سؤال از محتوای درس ❖ بررسی فعالیت نوشتاری شاگردان ❖ مساعد ساختن زمینه برای شاگردان تا خاموشانه درس را بخوانند. ❖ مساعد ساختن زمینه برای شاگردان در ارتباط به جر و بحث روی موضوع درس	❖ طبق هدایت فعالیت را اجرا می‌کنند. ❖ به پرسشها پاسخ می‌دهند. ❖ درس را خاموشانه می‌خوانند. ❖ اشتراک فعالانه در بحث و بررسی طبق هدایت معلم.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	دادن کارهای خانه‌گی و هدایات مناسب در ارتباط به آن که در کتاب درسی ذکر شده است توضیح و به آن‌ها سپرده شود.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها	پاسخ به پرسش‌های شاگردان در رابطه به فعالیتها.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

مواد مخدر و تولید و استعمال غیر مجاز و تجارت و ترافیک غیر قانونی تنها مشکل افغانستان نی؛ بلکه یک معضلۀ جهانی است؛ چنانچه سالانه تجارت غیر قانونی به اندازۀ بیشتر از (۵۰۰) ملیارد دالر مواد مخدر در بازارهای سیاه جهان مبادله می-گردد.

مواد مخدر آنست که انسان، با استعمال دو الی سه بار آن وابسته گی روانی و جسمی پیداکند. هر ماده‌یی که هر دو نوع وابسته گی را به وجود آورد، اعتیاد آور است؛ به همین خاطر ترک عادت معتادان کار ساده‌یی نبوده و آنها را چنان غرق می‌سازد که در آن‌ها مسخ شخصیت صورت می‌گیرد؛ ولی این بدان معنی نیست که تداوی نمی‌شوند. هر نوع اعتیاد قابل تداوی است؛ ولی پیگیری و داشتن مراکز تداوی مجهز را ضرورت دارد.

راهنمای تدریس درس (۲۷)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	مورچهٔ زحمتکش
هدف کلی	۱- آشنایی با مورچهٔ زحمتکش وجلوه‌های زنده‌گی آن وکسب انتباه لازم. ۲- آشنایی با جملهٔ امری.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- شناخت بیشتر از مورچه وانعکاس آن در ادب دری. ایجاد روحیهٔ زحمتکشی و کار در انسان. ۲- رشد مهارت‌های زبانی در شاگردان. ۳- ایجاد علاقهٔ بیشتر وبهتر به کار و فرهنگ زحمتکشی به خاطر سعادت انسان.
روش‌های تدریس	از روش‌های زیر استفاده شود: خواندن، نوشتن، توضیح، مشاهده به شکل گروهی
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	کتاب، صنف، تباشیر، تخته.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام، احوالپرسی، تنظیم صنف، گرفتن حاضری و دیدن کارخانه گی. ❖ ارزیابی درس گذشته و رابطهٔ آن بادرس جدید. ❖ طرح سؤال‌های جدید وایجاد انگیزه. ❖ ورود به درس جدید.	❖ احترام به معلم وپاسخ لازم سهم فعالانه در ارائهٔ جواب. ❖ جواب به سؤالات معلم.	۸ دقیقه
قسمت اول درس (متن)	❖ خواندن درس از سوی معلم به آواز بلند. ❖ هدایت به خواندن درس برای شاگردان به صورت انفرادی وخاموشانه. ❖ دستور خواندن درس به صورت بلند وانفرادی . ❖ توضیح نکات مهم درس. ❖ در صورت امکان برون بردن شاگردان به صحن طبیعت و نشان دادن مورچه در هنگام کار و فعالیت آن.	❖ توجه به قرائت معلم. ❖ رعایت خاموشانه درس و هدایت معلم. ❖ خواندن بلند و انفرادی طبق دستور معلم. ❖ توجه بیشتر به نکات عمده. ❖ رفتن به صحن طبیعت با رعایت اخلاق و آداب شاگردی.	۳۰ دقیقه
خلاصه وتوضیحات	معلم با استخراج و جمع بندی نکات مهم خلاصه درس را به شاگردان ارائه نماید.		۵ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	سؤال‌ها مربوط به درس باشد. درصورت عدم سؤال، معلم خود طرح سؤال نموده ارائه جواب نماید.		۲ دقیقه

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ ادای سلام و احترام می‌کنند. ❖ جواب به سؤالات معلم وتوجه به رابطه درس گذشته و جدید. ❖ دقت نموده پاسخ می‌دهند.	❖ سلام، احوالپرسی، تنظیم صنف، و دیدن کارخانه گی. ❖ ارزیابی درس گذشته و رابطهٔ آن با درس جدید. ❖ با طرح یک سوال ایجاد انگیزه می‌کند.	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ توجه دقیق به مثالها. ❖ شرکت در فعالیت‌های درس وشرح وتوضیح مثالها. ❖ توجه به خوانش و متن توضیحات معلم. ❖ جواب به سؤالات جدید وکسب توفیق در ارزیابی.	❖ ارائهٔ مثالهای متنوع در رابطه با موضوع درس (جمله امری) ❖ شرح وتوضیح مثالها و نمونه‌ها باهمکاری شاگردان. ❖ خوانش متن درس وتوضیح آن. ❖ طرح پرسش‌های جدید وارزیابی شاگردان.	**قسمت دوم درس (دستور زبان)**
۳ دقیقه	خلاصهٔ مباحث درس وتوضیح مختصر و فشرده وتوضیح مفهوم جملهٔ امری.		**خلاصه و توضیحات**
۳ دقیقه	شاگردان سؤالات را در رابطه با درس مطرح نمایند و از طرف معلم جواب قانع کننده داده شود.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام، احوالپرسی، تنظیم صنف و گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی درس گذشته و ارتباط آن با درس جدید.	❖ ادای احترام می‌کنند. ❖ پاسخ قناعت بخش ارائه می‌کنند.	۷ دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	❖ هدایت به خواندن خاموشانه و سریع درس برای شاگردان. ❖ طرح سؤال از تمام فعالیت‌ها (گوش کنید، بگویید و بخوانید و بنویسید.) ❖ طرح سؤال از محتوای درس. ❖ ارزیابی فعالیت‌های نوشتاری شاگردان. ❖ ارزیابی بخش دستوری درس.	❖ خواندن خاموشانه و سریع درس. ❖ دادن جواب به سؤالات معلم. ❖ ارائهٔ جواب از محتوای درس. ❖ ارائهٔ املا و انشای مناسب. ❖ ارائهٔ جواب دقیق به معلم از بخش دستور.	۳۲ دقیقه
کارخانه گی	مشخص نمودن کارخانه‌گی روز آینده.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	جواب به سؤالات شاگردان در رابطه به فعالیت‌های درسی.		۳ دقیقه

معلومات اضافی

به خاطر دریافت آگاهی بیشتر در مورد چگونه‌گی کار آگاهی مورچه، معلم باید به آثار و اساتید دیپارتمنت بیولوژی و در صورت ضرورت به متون کلاسیک چون آثار سعدی مراجعه نماید؛ اما برای یک معلم خوب در این زمینه منبع و مأخذ بهتر از طبیعت وجود ندارد.

معلم باید با مثالهای روشن واضح سازد که مورچه باچه دلایلی نمادی از مظلومیت، کار وزحمتکشی، همت و دور اندیشی است؛ همچنین در مورد حکمت آفرینش در این زمینه بحث نماید.

مورچه‌ها علاوه بر ضعیف و نحیف بودن از نظر جسامت کوچک و گاهی ذره بینی که بتوان به تمام اجزای بدنش پی برد، توانمندی فوق العادهٔ کار بخصوص حمل و انتقال حبوبات، برگها و غیره با کار اندک چند روز بعد توان انتقال حجم بزرگی را دارا می‌باشد.

از اینرو مورچه در ادبیات ما سر مشقی برای انسانها نشان داده شده و به خصوص به کسانی که مفت خوار باشند و خودشان کار نکنند.

راهنمای تدریس درس (۲۸)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	صبر وشکیبایی
هدف کلی	۱- آشنایی با صبر و شکیبایی و جملهٔ خطابی.
اهداف آموزشی ❖ دانشی ❖ مهارتی ❖ ذهنیتی	۱- شناخت بهتر صبر و شکیبایی و دریافت نقش سازندهٔ آن در زندهگی و شخصیت انسان. ۲- تقویت علاقه به شکیبایی و رفع خشونت و سبکسری و ماجرا جویی در جوانان. ۳- رشد مهارت‌های زبانی در شاگردان.
روش‌های تدریس	پرسش و پاسخ انفرادی و گروهی.
مواد و لوازم ممکن و ممد درسی	کتاب، قلم، تخته، تباشیر و ...

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۸ دقیقه	❖ ادای احترام نموده به حاضری جواب می‌دهند. ❖ دادن جواب قناعت به سؤال‌ها و توجه به رابطهٔ درس گذشته و جدید. ❖ ارائهٔ جواب درست به سؤالات و توجه به ایجاد انگیزه. ❖ دقت کامل به زمینه‌های ورود به درس جدید.	❖ سلام، احوالپرسی، تنظیم صنف و گرفتن حاضری. ❖ ارزیابی درس گذشته و رابطهٔ آن با درس جدید. ❖ طرح سؤال‌های نو و ایجاد انگیزه. ❖ ورود به درس جدید.	**بخش مقدماتی**
۳۰ دقیقه	❖ توجه به فعالیت‌های معلم. ❖ اطاعت هدایت معلم. ❖ خواندن سریع، خاموشانه وانفرادی. ❖ توجه به توضیحات معلم. ❖ سهمگیری در تمثیل ارائهٔ صبر و شکیبایی.	❖ خواندن درس از سوی معلم. ❖ هدایت خواندن خاموشانه و جمعی درس به شاگردان. ❖ دستور خواندن انفرادی درس. ❖ توضیح ابهامات درس. ❖ تمثیل صبر و شکیبایی در خانواده یا جامعه توسط شاگردان مستعد در تمثیل.	**قسمت اول درس (متن)**
۵ دقیقه	دراین بخش نکات مهم ومبهم درس از طرف معلم واضح شده، درس پس از جمعبندی خلاصه می‌شود.		**خلاصه وتوضیحات**
۲ دقیقه	داشتن حضور ذهنی برای شنیدن دقیق سؤال شاگردان و ارائهٔ جواب درست به آنان.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها**

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	❖ سلام، احوالپرسی، تنظیم صنف، گرفتن حاضری و دیدن کارخانه گی. ❖ ارزیابی درس گذشته و رابطهٔ آن با درس جدید. ❖ ایجاد انگیزه و ورود به درس بعدی.	❖ ادای سلام و احترام نموده به حاضری جواب می‌دهند. ❖ ارائهٔ جواب و توجه به رابطهٔ درس گذشته و جدید. ❖ دقت کامل به نکته‌ها و انگیزه‌ها و زمینه‌های ورود به درس جدید.	۷ دقیقه
قسمت دوم درس (دستور زبان)	❖ خواندن درس توسط معلم. ❖ هدایت خواندن خاموشانه برای شاگردان. ❖ هدایت خواندن درس به آواز بلند به صورت انفرادی توسط شاگردان. ❖ در متن درس جمله‌های خطابی را مشخص نمایید. سپس از شاگردان بخواهد تا جمله‌های خطابی بنویسند. ❖ در صورت لازم همکاری و رهنمایی شاگردان شرط است.	❖ اطاعت از هدایت معلم و سهمگیری در تمام فعالیت‌های درسی اعم از خواندن، توضیح، و نشان دادن جای جملهٔ خطابی در متن. ❖ چند جمله خطابی می‌نویسند	۳۲ دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از جمع بندی و خلاصه درس به توضیحات نکات مهم وپیچیدهٔ درس می‌پردازد.		۳ دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آنها	سؤالات مربوط به درس گذشته را باحوصله مندی شنیده، به جواب قناعت بخش وکامل آنها بپردازد.		۳ دقیقه

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	عناوین مطالب
۷ دقیقه	❖ ادای سلام نموده به حاضری جواب می‌دهند. ❖ به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند.	❖ سلام، احوالپرسی، گرفتن حاضری، ارزیابی درس گذشته و ایجاد انگیزه جهت ورود به درس جدید.	**بخش مقدماتی**
۳۲ دقیقه	❖ اطاعت از هدایات معلم و سهمگیری در تمام فعالیت‌های چهار گانه به شمول بحث و بررسی و تحلیل محتوایی درس.	❖ هدایت خواندن درس توسط یک یا چند شاگرد. ❖ مطالعهٔ جواب به سؤالات مربوط به شکیبایی و جملهٔ خطابی. ❖ دستور به خواندن خاموشانه و سریع درس جهت ارائهٔ جواب به سؤالات معلم. ❖ ایجاد فرصت بحث و تحلیل درس برای شاگردان. ❖ هدایت عملی نمودن جزء به جزء تمام فعالیت‌های درس به شاگردان.	**قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)**
۳ دقیقه	طبق هدایت کتاب درسی کارخانه گی به شاگردان سپرده شود.		**کارخانه گی**
۳ دقیقه	به سؤال‌های شاگردان جواب قناعت بخش داده شود درصورت نبود سؤال، شخص معلم به طرح و ارائه سؤال و جواب بپردازد.		**سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آنها**

معلومات اضافی

- در مورد صبر و شکیبایی بهترین مرجع آیات کلام الله مجید و احادیث شریف نبوی است.

سوره انبیا از آیات ۸۳– ۸۴ در مورد امتحان حضرت ایوب (ع)

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿۸۳﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِن ضُرٍّ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَى لِلْعَابِدِينَ ﴿۸٤﴾

ترجمه: و ایوب را (یادکن) هنگامی که پروردگارش را ندا داد که به من آسیب رسیده است و تویی مهربانترین مهربانان. پس (دعای) او را اجابت نمودیم و آسیب وارده بر او را برطرف کردیم و کسان او و نظیر شان را همراه با آنان مجدداً به وی عطا کردیم تا رحمتی از جانب ما و عبرتی برای عبادت کننده گان باشد.

- و همچنان آثار استادان حکمت و اخلاق؛ مانند: گلستان سعدی، کلیله و دمنه بهرامشاهی و سایر دیوان‌های شعری بزرگان ادب دری منابعی اند که معلم و مدرس را در زمینۀ شکیبایی کمک می‌نماید؛ همچینین از کتاب آیین دوست یابی مدارا ومدیریت وآیین جوانمردی استفاده شود.
- در ادب شفاهی ما نیز در مورد اهمیت توسل به صبر و شیکبایی نکات خاصی گفته شده است؛ مثلاً: صبر تلخ است؛ ولی بر شیرین دارد.